

КЫРГЫЗПАТЕНТИН
КАБАРЛАРЫ:

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК
МЕНЧИКТИН
МАСЕЛЕЛЕРИ

KYRGYZPATENT

ISSN 1029-208X

1/2011

**КЫРГЫЗПАТЕНТИН
КАБАРЛАРЫ:**

**ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК
МЕНЧИКТИН
МАСЕЛЕЛЕРИ**

KYRGYZPATENT

Илимий-практикалык журнал

1998-жылдан бери чыгат

**Уюштуруучу – КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
МАМЛЕКЕТТИК ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК
МЕНЧИК КЫЗМАТЫ**

Журнал Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде катталган
Каттоо № 000844, индекс – 77301

№ 1, 2011

Редакциялык коллегиянын төрагасы

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик
кызматынын директору – А. А. Калмаматов (башкы редактор)

Редакциялык коллегия:

Төраганын орун басарлары:

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик
кызматынын статс-катчысы – Б. Т. Кененбаев
Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик
интеллектуалдык менчик кызматынын директорунун орун басары – А. Ж. Орозбаева

Редакциялык коллегиянын мүчөлөрү:

М. А. Ааматов, Т. М. Адилов, С. Ш. Байзаков, Н. С. Ильясова, Ж. Т. Калдаров, А. С. Нажимудинов,
А. А. Кенжебаева, Р. Т. Керимбаева, Б. Т. Самаков, А. Т. Токоев

Материалдарды кайталап басуу редакциянын макулдугу боюнча гана жүргүзүлөт.

Жарыяланган материалдардын авторлору келтирилген фактылардын, цитаталардын, энчилүү аттардын, географиялык аталыштардын, экономикалык-статистикалык жана башка маалыматтардын, ошондой эле материалдардагы ачык жарыялоого болбой турган маалыматтардын тандалышына жана тактыгына жооп беришет. Редакция автор менен көз карашы туура келбеген макалаларды да талкуу иретинде жарыялашы мүмкүн. Кабыл алынбаган макалалар кайтарылып берилбейт, жыйынтыктары жарыяланбайт. Журнал жылына 2 жолу чыгат.

✉ Редакциянын дареги:

Кыргыз Республикасы, 720021

Бишкек ш., Москва көчөсү 62,

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик
интеллектуалдык менчик кызматы

☎ Тел.: 68-08-19, 68-16-98, 68-06-41, 68-19-13

Факс: (0312) 68-17-03

© Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы, 2011-ж.

МАЗМУНУ

1. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИ КОРГОО	
1.1. 2011-жылдын I жарым жылдыгындагы окуялардын хроникасы.....	5
1.2. 26-апрель – Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү	34
1.3. Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган салтанаттуу чогулуш.....	36
1.4. Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) Алтын медалынын лауреаттары.....	38
1.5. <i>Калмаматов А.А.</i> «26 апрель – Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү».....	44
1.6. <i>Баякунова Д. К.</i> «ИМБДУ Кыргызстандын тажрыйбасына кызыгуу арттырды».....	48
1.7. <i>Хайленко В. В.</i> «Патенттик-маалыматтык процессти ченемдик камсыз кылуу – Кыргыз Республикасын инновациялык өнүктүрүүнүн курамдык бөлүгү».....	50
1.8. «Салттуу билимдерди документтештирүү жана санариптештирүү» аттуу тегерек стол	56
1.9. <i>Токоев А. Т.</i> «Салттуу билимдер: Кыргыз Республикасындагы документтештирүү, санариптештирүү жана укуктук коргоо маселелери».....	58
1.10. <i>Акматова К.</i> «Кыргыздардын салттуу билимдерин сактоо жана аларды өткөрүп берүү».....	62

**ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК
МЕНЧИКТИ
КОРГОО**

2011-ЖЫЛДЫН I ЖАРЫМ ЖЫЛДЫГЫНДАГЫ ОКУЯЛАРДЫН ХРОНИКАСЫ

2011-жылдын 20-январында Кыргызпатентке караштуу Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусунун имаратында “Алтын-Түйүн” Республикалык балдар инженердик-техникалык академиясынын (РБИТА) филиалынын ачылышы болуп өттү.

Ушул жылы балдар академиясына 50 жыл болот жана бул белгилүү датанын урматына Кыргызпатент балдарга сабак өтүү үчүн ведомствонун базасында РБИТАга кеңири имарат бөлүп берди. Филиал имараттын биринчи кабатында жайланышып, анда биздин жаш жеткинчектердин чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өрчүтүүгө жардам бере турган ар түрдүү беш ийрим иштейт. Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусу менен коңшулукта болгондуктан, ийримдин жетекчилери жана окуучулар зарыл болгон маалыматтарды ала алышат.

Балдарды куттуктоого Кыргыз Республикасынын Билим жана илим министринин орун басары Сооронкулов Гүлжигит, Кыргызпатенттин директору Зина Исабаева, директордун орун басары Данияр Сыдыков жана Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусунун директору Зарина Оморовалар келишти.

Министрдин орун басары Гүлжигит Сооронкулов көрсөткөн жардамы үчүн Кыргызпатентке ыраазычылык билдирди жана бардык жактан өнүгүп-өскөн адам болуу кандай маанилүү экендигин жана РБИТАнын тарбиялануучулары өнүгүүгө мыкты мүмкүнчүлүккө ээ болгондуктары тууралуу белгилеп кетти. Министрдин орун басары азыркы жаштарга чоң үмүт арткандыгын жана өсүп келе жаткан жаш муундардын аракеттеринен улам, Кыргызстан дүйнөнүн башка өлкөлөрүнүн ичинде татыктуу орун ээлерин билдирди.

Кыргызпатенттин директору Зина Исабаева ойлоп табуучулардын жана чыгармачыл адамдардын жаңы муундарын даярдап чыгаруу Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясынын артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп эсептелгендигин белгилеп кетти. Негизинен, Стратегиянын алкагында окуучулардын жана жаштардын илимий-техникалык чыгармачылыгын өнүктүрүү үчүн жагымдуу шарттарды түзүүгө багытталган “Кыргызстандын ойлоп табуучуларынын жана жаңычылдарынын жаңы мууну” деген долбоор иштелип чыккан.

“Академиянын филиалынын ачылышынын артыкчылыгынын бири болуп, борбордон “алыс” жашаган балдар эми илимий-техникалык чыгармачылык менен жашаган жерлеринде аракеттене алышат” – деп айтты Зина Исабаева. “Биз ушундай мүмкүнчүлүктөрдү түзүп жаткандыгыбызга кубанычтабыз. Мен академиянын тарбиялануучуларынан өз өлкөсүнүн жыргалчылыгы үчүн иштей турган белгилүү окумуштуулар жана ойлоп табуучулар чыгат деп ойлойм. Биздин келечегибиз силердин колуңарда жана биз силерге ишенебиз” – деп сөзүн жыйынтыктады Кыргызпатенттин директору.

Салтанаттуу бөлүктүн акырында меймандар үчүн РБИТАнын филиалы боюнча экскурсия жүргүзүлдү, катышуучулар ошондой эле “Алтын Түйүн” Республикалык балдар инженердик-техникалык академиясынын жаш тарбиялануучуларынын – чеберлердин, кол өнөрчүлөрдүн, сүрөтчүлөрдүн жана ойлоп табуучулардын иштеринин чакан көргөзмөсүн көрүштү.

* * *

2011-жылдын 14-февралында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын жетекчисинин орун басары Мурат Муканбетов Кыргызпатенттин жамаатына жаңы директорду тааныштырды.

Өлкөнүн премьер-министри Алмазбек Атамбаевдин буйругу менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматын жетектөө Ажибай Калмаматовго тапшырылды. Ажибай Калмаматов өлкөнүн жетекчилигине ага көрсөтүлгөн жогорку ишеним үчүн ыраазычылыгын билдирди жана ведомствонун жамаатына кайрылуу менен жемиштүү жана сапаттуу бирге иштешүүгө ишенимин билдирип кетти.

Өкмөт башчысынын башка буйругу менен Зина Исабаева Кыргызпатенттин жетекчисинин кызмат ордунан бошотулду.

* * *

2011-жылдын 15-февралында Кыргызпатентте Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын жетекчилигинин курамында улук кеңешчи Даники Старкс жана укуктук маселелер боюнча кеңешчи Дрю Миллер болгон АКШнын Соода министрлигинин Коммерциялык маселелер боюнча департаментинин делегациясынын жолугушуусу болуп өттү. Жолугушууга ошондой эле Кыргызстандагы АКШ Өкүлчүлүгүнүн кеңешчиси Кен Старрок катышты. Жолугушуунун жүрүшүндө делегаттар Ведомствонун ишмердүүлүгү менен таанышышты.

Тараптар Кыргызстанда интеллектуалдык менчикти коргоонун актуалдуу маселелери боюнча пикирлери менен алмашышты. Мындан тышкары, катышуучулар Кыргызпатент менен АКШнын Соода министрлигинин Коммерциялык маселелер боюнча департаментинин мындан аркы кызматташуусунун келечегин талкуулашты. Жолугушуу үзүрлүү багытта өттү, интеллектуалдык менчик жаатындагы ар түрдүү биргелешкен долбоорлорду ишке ашыруу бөлүгүндө өз ара иштешүүнүн мындан аркы кадамдары аныкталды.

* * *

2011-жылдын 25-февралында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын конференц-залында “Патенттик маалымат экономиканын кыймылдаткычы катары” деген темада пресс-сессия болуп өттү. Ага ведомствонун жетекчилери жана адистери, ошондой эле ММКнын, бизнестин, илимий коомчулуктун жана өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрү катышышты.

“Биздин коомдо адамдар интеллектуалдык менчик жөнүндө мүмкүн болушунча көбүрөөк билиши жана өлкөнүн экономикасынын өнүгүшү үчүн анын маанисин түшүнүшү өтө маанилүү –деп белгиледи жолугушуунун катышуучуларына сүйлөгөн сөзүндө Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов. Качан ар бирибиз бөтөн интеллектуалдык менчикти барктап баштаганда гана, рынокто контрафактынын жана каракчылык продукциясынын деңгээлин төмөндөтө алабыз, ата мекендик экономиканын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулата, адабият жана искусствону өнүктүрө алабыз, ал эми чыгармачыл адамдар, ойлоп табуучулар жана жаңычылдар өз эмгектери үчүн татыктуу сый акы ала алышат”.

Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкананын директорунун орун басары Людмила Баклыкова патенттердин келип чыгышынын тарыхы жана кимге жана эмне үчүн патенттик маалымат зарыл экендиги тууралуу айтып берди. Айрым сандар дагы келтирилди. Ошентип, 2010-жылдын 1-июнуна карата Кыргызстанда 1709 ойлоп табуулар катталды. Алардын ичинен медицина тармагында – 528, айыл чарба өндүрүшүндө – 174, химияда – 335, курулушта – 109, калгандары – тамак, текстиль өнөр жайында жана транспортто. Ойлоп табуулардын көпчүлүк бөлүгү адамдын жашоодогу керектөөлөрүн канааттандырууга багытталган, экинчи орунда механика, мында акыркы жылдары ойлоп табуучулар альтернативдүү энергетиканын тармагында бир далай кызыктуу иштелмелерди даярдашты. Биринчи үчүлүктү курулуш жана тоо иштери чөйрөсүндөгү иштелмелер түзөт.

Айыл чарба илимдеринин доктору, профессор, К. И. Скрябин атындагы Кыргыз агрардык академиясынын кафедра башчысы Төлөмүш Орозалиев бүгүнкү күндө өзгөчө аймактарда жашаган ойлоп табуучулар, патенттик, ошондой эле кандай болбосун илимий-техникалык маалыматка мүмкүнчүлүк алууда кыйналышат. Ошондуктан республикада инновациялык ишмердүүлүк эң эле жай темпте өнүгүүдө.

Патенттик-техникалык маалымат борборунун (ПТМБ) ишмердүүлүгү жана жакынкы пландары тууралуу, ошондой эле патенттик жана илимий-техникалык маалыматтын коммерциялык базаларына акысыз мүмкүнчүлүк алуудан улам, илимий коомдун өкүлдөрү жана жаңычылдар үчүн кандай мүмкүнчүлүктөр берилерин Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусунун аткаруучу директору Зарина Оморова айтып берди. Ал эми республиканын Жаш окумуштуулар кеңешинин өкүлдөрү Азима Жайлобаева жана Медер Раззаков ПТМБда уюштурулган патенттик издөө боюнча тренингдерде катышууларынан кийин өз пикирлери менен бөлүшүштү. Эми алгач борбордо, андан кийин аймактардагы жогорку окуу жайларында Борбордун филиалдарын ачуу пландаштырылууда.

Жогорку окуу жайларынын коомдоштугунун өкүлдөрүнүн пикирлери боюнча окуу программаларында патент таануу сыяктуу сабактын жоктугу орчундуу маселе болуп калууда. Бул сабакты бүгүнкү күндө айрым техникалык жогорку окуу жайларында гана окутушат.

Бирок бул тармактагы билим медиктерге жана айыл чарба адистерине, химиктерге жана көптөгөн башкаларга дагы керектүү. Бүгүнкү күндө Кыргыз-Орус Славян университетинде гана көптөгөн факультеттердин студенттери ушундай билим алышат.

Пресс-сессиянын катышуучуларынын суроолоруна жооп берип жатып, Кыргызпатенттин директорунун орун басары Данияр Сыдыков бүгүнкү күндө Кыргызпатент тарабынан республикада Интеллектуалдык менчикти өнүктүрүүнүн жаңы улуттук стратегиясы иштелип чыкканын, анда жаңычылдардын жаңы муундарын даярдоого жана интеллектуалдык менчик жөнүндө билимди жайылтууга олуттуу көңүл бурулуп жаткандыгы тууралуу айтып берди.

* * *

2011-жылдын 1-мартында №1 Мамлекеттик резиденциянын конгресс-залында Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) колдоосу менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан уюштурулган “Автордук укукту, чектеш укуктарды коргоо жана жамааттык башкаруу” деген темадагы улуттук семинардын ачылышы болуп өттү. Семинарга Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлдөрү, интеллектуалдык менчик жаатындагы эл аралык эксперттер, соттор, ММКнын жетекчилери, журналисттер, чыгармачылык союздардын өкүлдөрү катышышты.

Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов семинардын катышуучуларына сүйлөгөн сөзүндө Кыргызстанда ушундай деңгээлдеги иш-чараны өткөрүүнүн өзү эле биздин өлкөдө интеллектуалдык менчикти, негизинен автордук укукту жана чектеш укуктарды коргоонун натыйжалуу системасын куруу үчүн жумшалган күчтөрдүн эл аралык коомчулук тарабынан таанылгандыгы жөнүндө тастыктап турганын белгилеп кетти. Ал семинарды уюштурууда жардам бергендиги үчүн ИМБДУга ыраазычылыгын билдирди жана анын катышуучуларына ийгиликтүү иштөөлөрүн каалады.

Чогулгандарга өз сөздөрү менен Жогорку Кеңештин депутаты, Билим берүү, илим, маданият, маалыматтык жана дин саясаты боюнча комитеттин өкүлү К. Осмоналиев жана Өкмөттүн Аппаратынын укуктук камсыздоо начальнигинин орун басары Т. Шамбетов кайрылышты.

ИМБДУнун Европа жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча комитетинин өкүлү Сауле Тлевлессова өз сөзүндө бүгүнкү күндө ар башка өлкөлөрдүн өкмөттөрүнүн деңгээлинде автордук укукту натыйжалуу коргоонун экономикалык мааниси көпчүлүк учурда бааланбай келгенин белгилеп кетти. Ал Интеллектуалдык менчиктин эл аралык альянсынын кеңешчиси (II) Эрик Смиттин “Special 301 Report” деген кезектеги жылдык отчетко карата “...чыгармачылык индустрия жылына ИДПнын 6.4 %ын, 4 % жумушчу орунду жана 126 млрд. доллардан ашуун пайданы камсыз кылуу менен АКШнын экономикасынын негизги кыймылдаткычынын бири болуп калат” деп келтирген түшүндүрмөсүнөн маалымат берди.

Ага Кыргызстан дагы кирген өткөөл экономикалуу, өлкөлөрдө интеллектуалдык эмгек натыйжаларын коргоо системасынын орношуна байланыштуу иштер дайыма эле ойдогудай жүргүзүлбөйт жана биз ушул чөйрөдө тажрыйбалуу болгон чет өлкөлүк кесиптештерибизден көптөгөн тажрыйбаларды үйрөнсөк болот. Автордук укук жана чектеш укуктарды коргоонун ченемдери Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен кандайча жөнгө салынары жөнүндө Кыргызпатенттин Интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Нуржамал Ильясова айтып берди.

Чыгармачыл интеллигенциянын өкүлдөрү, юристтер жана Кыргызстандын интеллектуалдык менчик жаатындагы адистери менен Укук (IFRRO) чыгаруу боюнча уюмдардын эл аралык федерациясынын өкүлү Саманта Холлман жана Россия автордук коомунун эксперттик аналитикалык департаментинин жетекчиси Игорь Силонов өз тажрыйбалары менен бөлүшүштү. Алар ошондой эле автордук укуктарды жамааттык башкаруунун системасын жакшыртуу үчүн кандай иштер жүргүзүлүп жаткандыгы тууралуу айтып беришти.

* * *

2011-жылдын 2-мартында Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) колдоосу менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан уюштурулган “Автордук укукту, чектеш укуктарды коргоо жана жамааттык башкаруу” деген темадагы улуттук семинардын алкагында массалык маалымат каражаттарынын маселелери жана автордук укуктарды коргоо боюнча тегерек үстөл өткөрүлдү.

Ага автордук укук жана чектеш укуктар жаатындагы адистер жана эксперттер, Жогорку Кеңештин депутаттары, мамлекеттик органдардын, ММКнын, өкмөттүк эмес уюмдардын, чыгармачылык коомдордун өкүлдөрү катышышты.

Россия мамлекеттик Интеллектуалдык менчиктин академиясынын (РМИМА) президенти Иван Близнецтин “Өткөөл экономикалуу өлкөлөрдө автордук укуктун типтүү өзгөчөлүктөрү. Өткөөл мезгилге сереп” деген темада чыгып сүйлөгөн баяндамасы кызуу талкуу менен кабыл алынды. Ал автордук укуктарды камсыздоонун кепилдиги качан гана мамлекеттик башкаруу органдарында жана коомдо дагы автордук укуктун мааниси чыгармачылыкты илгерилетүү каражаты катары терең түшүнүү болгондо иш жүзүндө ишке ашырылат деп белгилеп кетти. Ошентип Россияда интеллектуалдык менчик укуктарын бузгандыктары үчүн катуу жазаларды колдонуунун натыйжасында каракчылыкты төмөндөтүүгө жетишишти.

Ошону менен бирге, каракчылык деңгээли дагы эле жогору бойдон калууда. Натыйжада, бул көрүнүш өркүндөп жаткан өлкөлөр акыйкатсыз атаандаштыктан улам экономикалык жоготууларга гана эмес, ошондой эле бюджетке салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшүнө дуушар болушууда. Каракчылык маданий бирдейликке терс таасир берүү менен идеологиялык коркунучту дагы алып келет, анткени чыгармачылык үчүн алардын кызыгуусун арттырбастан, ата мекендик авторлордун абалын начарлатат. Каракчылык менен күрөшүү ыкмаларын айта турган болсок, бул жерде баяндамачынын пикири боюнча экономикалык санкциялар артыкчылыктуу.

Кыргызпатенттин инспектордук бөлүмүнүн башчысы Аскарбек Нажимудинов Кыргызстанда автордук укукту жана чектеш укуктарды жамааттык башкаруу кандайча ишке ашырылары тууралуу айтып берди. Ал негизинен Кыргызпатенттин реестринде 1523 авторлор жана 3803 чыгармалар катталгандыгын белгилеп кетти. 500дөн ашуун авторлор өз мүлктүк укуктарын башкарууга өткөрүп берүү жөнүндө Кыргызпатент менен келишим түзүштү жана автордук сыйакыларды үзгүлтүксүз алып турушат.

Автордук укуктарды жамааттык башкаруудагы өз тажрыйбасы жана андагы көйгөйлөр жөнүндө Интеллектуалдык менчиктин Бүткүл Россиялык уюмунун директорунун орун басары Эрик Вальдес-Мартинес айтып берди. Ал чектеш укуктар ээлерин – аткаруучуларды, фонограмма чыгаруучуларды ж.у.с коргоо боюнча уюмдун ишмердүүлүгү жөнүндө баяндады.

Баяндамаларды жана талкуулоонун жүрүшүн түшүндүрүү менен Билим берүү, илим, маданият, маалыматтык жана дин саясаты боюнча парламенттик комитеттин төрагасынын орун басары Роза Акназарова төмөнкүдөй белгиледи: “Интеллектуалдык менчикти жана негизинен автордук укукту коргоого багытталган мыйзамдар аткарылышы үчүн саясий эрк гана эмес, коомдо ушул маселелер боюнча макулдашуу дагы зарыл. Ошондуктан ушу сыяктуу талкуулоолор өтө маанилүү жана биздин комитет бүгүнкү тематика боюнча парламенттик угууларды жүргүзүүгө даярбыз”. Депутат Роза Акназарова мында бүтүндөй коомдун дагы кызыкчылыктары жөнүндө унутууга болбой тургандыгын белгилөө менен автордук укуктарды коргоону камсыздоого багытталган мыйзам чыгаруудагы демилгелерди колдоого даяр экендигин билдирди.

Жолугушууну жыйынтыктоо менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов активдүү жана ийгиликтүү иштери үчүн баяндамачылар менен бардык катышуучуларга ыраазычылыгын билдирди жана бул талкуулоо Кыргызстанда мындан ары автордук укуктарды коргоо жана чыгармачылыкты өркүндөтүү маселелерин илгерилетүүгө жардам берерине ишенимин билдирди. ИМБДУнун Европа жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча комитетинин өкүлү Сауле Тлевлессова семинардын жакшы уюштурулгандын жана жогорку деңгээлде өткөндүгүн белгилеп кетти. “Бул жерде ар түрдүү пикирлер, ар түрдүү көз караштар угулду – деди Сауле Тлевлессова. Ушул маселе боюнча талкуулоонун өткөндүгү өтө маанилүү, залдагы катышуучулар кайдыгер болушпады жана дагы автордук укуктарды коргоо темасы Кыргызстанда мамлекеттик органдардын өкүлдөрүн дагы, депутаттарды жана коомчулукту дагы тынчсыздандырып келет”.

“Семинар өтө мазмундуу жана кызыктуу өттү – деп өз пикирин билдирди Россия мамлекеттик интеллектуалдык менчиктин академиясынын (РМИМА) ректору Иван Близнец. Актуалдуу маселелер козголду, жандуу талкуулоо болуп өттү. Ушундай жолугушуулар коомдо, ошондой эле автордук укуктарды ишке ашырууга, ошондой эле аларды коргоого багытталган мыйзам долбоорлорду илгерилетүүгө байланыштуу маселелеринде чечим кабыл алуу деңгээлинде терең түшүнүүгө мүмкүнчүлүк берет”.

* * *

2011-жылдын 28-мартында “КирТАГ” маалыматтык агенттигинде Кыргызстанда алдыда боло турган жана “Келечекке багыт алып” деген ураан астында өткөрүлүүчү Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүн майрамдоого арналган пресс-конференция болуп өттү.

Иш-чарага Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов жана директордун орун басары Данияр Сыдыков катышышты.

Интеллектуалдык менчикти коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу маселелерине коомчулуктун көңүлүн буруу үчүн 2000-жылы Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун Генералдык ассамблеясынын сессиясында ИМБДУнун мүчө-мамлекеттери Эл аралык интеллектуалдык менчик күнүн уюштурууга жана жыл сайын белгилөөгө чечим кабыл алышкан. Бул үчүн алар 1967-жылы ИМБДУну уюштуруучу конвенция күчүнө кирген 26-апрель күнүн тандап алышкан. Ушул эле күнү Кыргызстанда Улуттук интеллектуалдык менчик күнү белгиленет. Салттуу түрдө аны майрамдоо тематикалык иш-чаралар менен коштолот.

Кыргызпатенттик директору Ажибай Калмаматов бул майрам жөнүндө, ошондой эле Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык жана Улуттук күнүн майрамдоого арналган алдыдагы иш-чаралар туурасында айтып берди.

2011-жылдын 28-мартынан 26-апрелине чейин интеллектуалдык менчиктин бир айлыгы жарыяланды, анын алкагында бир катар иш-чаралар – актуалдуу маселелер боюнча тегерек үстөлдөр, талкуулоолор, көргөзмөлөр, анын ичинде КМШ өлкөлөрүнүн өкүлдөрүнүн жана ИМБДУнун эксперттеринин катышуулары менен регионалдык семинар, ошондой эле окуучулар арасында сынактар жана викториналар өткөрүлөт. “Алардын максаты – элдин кеңири чөйрөсүнө интеллектуалдык менчик эмнени түшүндүрөрүн жана интеллектуалдык менчик системасы музыканы, көркөм өнөрдү жана көңүл ачуу индустриясын өнүктүрүүгө гана эмес, бизди курчап турган дүйнөнүн жүзүн аныктоочу товарлардын бардыгын жана инновациялык технологияларды түзүүгө дагы кандайча мүмкүнчүлүк берерин жеткиликтүү түшүндүрүүгө жетишүү” – деп кошумчалады директордун орун басары Данияр Сыдыков.

* * *

2011-жылдын 29-мартында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын (Кыргызпатент) конференц-залында ведомствонун жетекчилиги жана адистеринин “Майкрософт” корпорациясынын делегациясы менен жолугушуусу болуп өттү.

“Майкрософт” корпорациясынын кызыкчылыгын Борбордук жана Чыгыш Европа боюнча генералдык директору Вероника Прикрылова, Борбордук Азия боюнча генералдык директору Татьяна Телегина жана Борбордук жана Чыгыш Европа боюнча мамлекеттик-жеке өнөктүк жана билим берүү чөйрөсүн өнүктүрүү боюнча жетекчиси Максим Широков, ошондой эле Кыргызстанда жана Тажикстанда бизнести өнүктүрүү боюнча менеджер Акылбек Айдаралиев көрсөтүштү.

Жолугушуунун жүрүшүндө катышуучулар Кыргызпатент менен Microsoft корпорациясынын мындан ары кызматташуу келечегин талкуулашты. Тараптар бири-бири менен баалуу сунуштар жана пикирлер менен алмашышты. Негизинен, Кыргызпатенттин адистери тарабынан ведомствонун кызматкерлерин ЭЭМ программалары чөйрөсүндөгү автордук укукту коргоо маселелерине окутууну уюштуруу жана укук колдонууда эл аралык тажрыйбаны үйрөтүү; IT-адистерди жана Кыргызпатенттин программисттерин авторлоштурулган окутуу жана тастыктоо ж.у.с. боюнча сунуштар берилди;

Ушул жерде эле конкреттүү долбоорлор боюнча сунуштар киргизилди. Негизинен Татьяна Телегина “Кыргызпатенттин” негизинде республикада биринчи IT-академияны түзүү мүмкүнчүлүгү жөнүндө идеясын айтты, мында Кыргызпатенттин гана эмес, башка ведомстволордун жана уюмдардын кызматкерлери дагы окутулуп жана эл аралык үлгүдөгү сертификаттарды алышмакчы. Мындай академиялар бүгүнкү күндө Россияда, Казакстанда жана башка өлкөлөрдө түзүлгөн.

Тараптар мындан ары өнөктүктүн кызыкчылыгында өз ара иштешүүнү активдештирүүгө макулдашышты. Негизинен Кыргызстанда жана Тажикстанда бизнести өнүктүрүү боюнча менеджер Акылбек Айдаралиев Кыргызпатенттин жетекчилиги жана адистери менен дайыма биргелешип иштөөгө даяр экендигин билдирди.

* * *

2011-жылдын 5-апрелинде Кыргызпатенттин конференц-залында “Салттуу билимдерди документтештирүү жана санариптештирүү маселелери” деген темада тегерек үстөл болуп өттү. Иш-чара Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган бир айлыктын алкагында уюштурулду.

Ага ишмердүүлүгү салттуу билимдерди жана генетикалык ресурстарды изилдөөгө жана сактоого байланыштуу болгон мамлекеттик органдардын, илимий коомдун, өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрү катышышты.

Тегерек үстөлдүн катышуучулары салттуу билимдерди коргоо, изилдөө жана сактоо чөйрөсүндө кызматташууну улантууга жана ушул багыттагы күчтөрдү активдештирүүгө макулдашышты.

* * *

2011-жылдын 6-апрелинде Кыргыз Республикасынын Премьер-министри А. Атамбаевдин буйругу менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директорунун орун басары болуп Орозбаева Айнура Жантаевна дайындалды.

Ошол эле күнү КРнын Өкмөтүнүн Аппаратынын укуктук коргоо бөлүмүнүн башчысы Тимур Шамбетов КР МИМКнын директорунун жаңы орун басарын ведомствонун кызматкерлерине тааныштырды.

Айнура Орозбаева көрсөтүлгөн ишеним үчүн өлкөнүн жетекчилигине ыраазычылыгын билдирди жана Кыргызпатенттин жамааты менен мындан ары бирге жемиштүү жана натыйжалуу иштешип кетерине ишенимин билдирди.

* * *

2011-жылдын 12-апрелинен 13-апрелине чейин “Ала-Арча” Мамлекеттик резиденциясында патенттик укуктар боюнча Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) Туруктуу комитети тарабынан каралуучу маселелер боюнча регионалдык семинар өттү. Семинар ИМБДУнун колдоосу астында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан уюштурулду.

Семинардын ишине Беларусь Республикасынын, Грузиянын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын, Украинанын юристтери жана патент таануучулары, ИМБДУнун жана Евразия патенттик уюмунун (ЕАПУ) өкүлдөрү, ошондой эле Өкмөттүн өкүлдөрү, Жогорку кеңештин депутаттары, илимий чөйрөнүн, бизнес-коомдун өкүлдөрү, ойлоп табуучулар катышышты.

Жолугушуунун катышуучуларына КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов сүйлөгөн сөзүндө талкуулануучу теманын өзгөчө актуалдуулугун белгиледи, анткени патенттик системанын натыйжалуу ишине өндүрүшкө заманбап технологияларды жана инновацияларды ойдогудай жайылтуу, ал эми натыйжада - өлкөнүн экономикалык жана социалдык өнүгүшү байланыштуу.

Семинардын катышуучулары Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) патенттик мыйзамдар боюнча бөлүмдүн башчысы айым Томоко Миамотонун баяндамасын угушту жана талкуулашты. Ал эл аралык патенттик системанын заманбап абалы жөнүндө айтып берди жана анын иштеши жана өнүгүшү тууралуу актуалдуу маселелерди билдирди, ошондой эле ИМБДУнун ПУТКнын ишмердүүлүгүн мындан ары өнүктүрүүнүн тарыхына жана келечегине арналган бет ачарын көрсөттү. Теманы улантуу менен Кыргызпатенттин ченемдик ишмердүүлүгү жөнүндө баяндамасы менен экспертиза башкармалыгынын начальниги Абдикалил Токоев чыгып сүйлөдү.

Ошондой эле, патенттердин сапаты, объектилердин патентке жөндөмдүүлүк өзгөчөлүктөрү, өзгөчө жана чектелген укуктар жөнүндө маселелер каралып чыкты. Тиешелүү бет ачарлары менен Томоко Миамото жана ИМБДУнун патенттик мыйзамдар боюнча бөлүмүнүн укуктук маселелер боюнча кызматкери Аида Долотбаева сүйлөштү. Ушул маселелерди чечүүдө Казакстандын тажрыйбалары жөнүндө КРнын Юстиция министрлигинин укуктар боюнча комитетинин өнөр жай менчиги боюнча мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча башкармалыгынын начальниги Мади Саданов айтып берди.

Семинардын экинчи күнү төмөнкүдөй темаларды талкуулоого арналды: патенттик оппозиция системасын өнүктүрүүнүн эл аралык жана улуттук тажрыйбасы; патенттик ишенимдүү өкүлдөр жана алардын кардарларынын ортосундагы мамилелерди жашырын сактоо маселелери; технологиялар трансфери, ошондой эле саламаттык сактоодо патенттерди колдонуу маселелери.

Биринчи тема боюнча Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) патенттик мыйзамдар боюнча бөлүмдүн башчысы айым Томоко Миамото баяндамасы менен сүйлөдү. Ал ар башка өлкөлөрдө каршы пикирлерди берүүнүн жана патенттик талаш-тартыштарды чечүүнүн жол-жоболору жана механизмдери жөнүндө айтып берди. Евразия патенттик ведомствосунун (ЕАПВ) алкагында иштеген патенттик оппозиция системасынын өзгөчөлүктөрү жөнүндө ЕАПВнын Экспертиза башкармалыгынын начальниги Виктор Тальянский айтып берди. Грузия Республикасынын ИМ Улуттук борборунун башкы эксперти Васил Георгадзе Грузияда патенттик оппозиция системасы кандай иштегендиги тууралуу билдирди, ал эми ушул чөйрөдөгү Кыргызстандын тажрыйбалары менен Кыргызпатенттин ИМ укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Нуржамал Ильясова жана патент таануучу Өмүргүл Балпанова бөлүшүштү.

Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жана алардын кардарларынын ортосундагы мамилелерди жашырын сактоо маселелерин карап чыгууда семинардын катышуучулары ИМБДУнун патенттик мыйзамдар боюнча бөлүмүнүн укуктук маселер боюнча кызматкери Аида Долотбаева менен Россия Федерациясынын өкүлү, патенттик ишенимдүү өкүл Сергей Залесовдун баяндамаларын угушту. Совет мезгилинен кийинки көптөгөн өлкөлөр үчүн бул маселе актуалдуу болуп калууда деп белгиленди, анткени ал мыйзамдар менен дайыма эле керектүү ченинде жөнгө салынган эмес. Андан кийин технологиялар трансфери жана саламаттык сактоодо патенттерди колдонуу маселелери боюнча талкуулоолор болду. Баяндамалары менен Томоко Миамото, Аида Долотбаева, Беларусь Республикасынын ИМ Улуттук борборунун укук башкармалыгынын жетектөөчү адиси Петр Брукин, Украинаны ИМ мамлекеттик кызматынын Украина өнөр жай менчик институтунун укуктардын эл аралык ченемдери бөлүмүнүн начальниги Мария Василенко, Кыргызпатентке караштуу Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусунун директору Зарина Оморова чыгып сүйлөштү. Мындан тышкары, “Алтын түйүн” Республикалык балдар инженердик академиясынын (РБИА) директору Жаркын Бапанова РБИАнын ишмердүүлүгү жөнүндө бетачарын көрсөттү.

Семинардын ишин жыйынтыктоодо тегерек үстөл форматында семинардын катышуучулары келечектеги эл аралык патенттик система тууралуу маселени талкуулашты. Мында айым Томоко Миамото семинардын жүрүшүндө талкууланган маселелер ушул жылы Женевада май айында өтүүчү ИМБДУнун ПУТКсынын кезектеги отурумунда каралуучу маселелердин борборунда болорун белгилеп кетти.

Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов семинарды жыйынтыктоо сөзүндө анын иши мазмундуу жана жемиштүү өткөндүгүн белгиледи. Катышуучулар тажрыйбалары менен бөлүшүштү, улуттук, региондук жана эл аралык деңгээлде патенттик системаны өнүктүрүүгө тийиштүү негизги маселелер боюнча пикирлери менен алмашышты.

Ал семинардын жүрүшүндө айтылган эскертүүлөр, сунуштар жана каалоолор Патенттик укуктар боюнча ИМБДУнун Туруктуу комитетинин боло турган кезектеги отурумунда эске алынарына ишенимин билдирди.

* * *

2011-жылдын 14-апрелинде Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын (Кыргызпатент) конференц-залында “Электрондук чөйрөдө автордук укук маселелери” деген темада тегерек үстөл болуп өттү. Аны Кыргызпатенттин автордук укук объектилер сектору жана ИМ укуктарын ишке ашыруу бөлүмү, Kalikova&Associates юридикалык компаниясы жана “Китепканалык-маалыматтык консорциум” (КМК) ассоциациясы уюштурушту.

Интеллектуалдык менчик күнүн майрамдоого арналган бир айлыктын алкагында өткөн иш-чарага борбордогу китепканалардын жана жогорку окуу жайлардын жетекчилери, юристтери, өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрү, Кыргызпатенттин жетекчилери жана адистери катышышты.

Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов тегерек үстөлдүн катышуучуларына сүйлөгөн сөзүндө маалыматтык технологиялардын өнүгүшү менен автордук укуктарды коргоо маселелери өзгөчө актуалдуулукка ээ болгондугун, ошондуктан аларды көпчүлүктүн талкуусуна алып чыгуу маанилүү экендигин белгилеп кетти.

Кыргыз Республикасында автордук укук жаатындагы мыйзамдардын пайда болушунун тарыхы жана “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу Кыргызпатенттин инспектордук бөлүмүнүн башчысы Аскар Нажимудинов жана ИМ укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Нуржамал Ильясова чыгып сүйлөштү. БИКтин координатору Сафия Рафикова өз сөзүндө Кыргызстандын китепканаларында электрондук ресурстарды түзүүдө жана пайдаланууда автордук укуктарды сактоо көйгөйлөрүн билдирди. Андан кийин электрондук окутуу программаларынын менеджери Сымбат Сатыбалдиеванын бетачары болду, ал Creative Commonsдун эркин лицензияларын жана Business Intellect Groupтун юристи Айсулу Суеркулованын көрсөткөн www.iplaw-centrasia.org адистештирилген маалыматтык порталын пайдалануу принциптери жөнүндө айтып берди.

Тегерек үстөлдүн катышуучулары маалыматтык технологиялардын өнүгүшү менен электрондук чөйрөдө китепканалардын ишинде автордук укуктун маселелери өзгөчө курч тургандыгын белгилеп кетишти. Китепкананын жеке электрондук ресурстарын түзүүдө: электрондук ресурстарды кантип түзүү керек жана мында автордук жана интеллектуалдык укуктун ченемдерин кантип сактоо

керек деген көйгөйлөргө кабылышат. Бир жагынан китепканалардын миссиясы – бул пайдалануучуларга ал кандай түрдө берилбесин, маалыматты эркин алуу мүмкүнчүлүгүн берүү: басма же санариптик (электрондук). Ал эми башка жагынан, алар жаратылган иштердин авторлорунун жана алардын чыгармачылык, интеллектуалдык менчигин пайдаланууда сыйакы алууга укук ээлеринин укугун дагы таанышат.

Мында өлкөдөгү автордук укук жаатындагы колдонулуп жаткан мыйзамдар китепканаларга бир катар өзгөчөлүктөрдү жана чектөөлөрдү берүү менен, басма материалдарына гана колдонулат.

Азыркы убакта Кыргызстанда электрондук ресурстарды жана электрондук китепканаларды түзүүнү, жайылтууну жана пайдаланууну укуктук жөнгө салуу негизинен мыйзам менен бекемделген эмес. Ушуга байланыштуу, төмөнкүдөй көйгөйлөр келип чыгууда: электрондук ресурстардын жана электрондук китепканалардын иштешине укуктук негиздөөнү камсыз кылуу; электрондук ресурстарды түзүүдө, жайылтууда жана пайдаланууда автордук укук маселелерин жөнгө салуу.

Ушул жана башка суроолорго Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын юристтери толук жоопторду беришти. Мындан тышкары, Кыргызпатенттин адиси Н. Ильясова тарабынан “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна толук комментарий берилди, анда 20-беренде документтерди санариптик чөйрөдө пайдаланууну жөнгө салуунун маселелери караштырылган.

Жолугушууну жыйынтыктоо менен, Кыргызпатенттин директорунун орун басары Айнура Орозбаева бүгүнкү күндө автордук укуктарды бузбастан, китепканалардын пайдалануучуларынын маалымат алуусун сактап калуу менен тараптардын кызыкчылыктарынын балансына жетүү үчүн бардык мүмкүнчүлүктөрдү карап чыгуу маанилүү экендигин белгилеп кетти.

* * *

2011-жылдын 19-апрелинде дебаттык мини-турнир болуп өттү, ал Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган бир айлыктын алкагында Кыргызпатент тарабынан уюштурулду.

Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкананын (МПТК) залында борборубуздун жана региондордун алдыңкы жогорку окуу жайларынын студенттери чогулушту. Дебаттык коомдун координатору Алтынай Жумалиева турнирдин катышуучуларын тааныштырды жана Улуу Британиянын парламентинин дебаттарынын классикалык форматында өткөн оюндун эрежелери жөнүндө айтып берди.

“Өкмөттүн” позициясын көрсөткөн эки команданын максаты “оппозициядагы” өзүлөрүнө каршы турган күчтөргө өлкөнүн ийгиликтүү өнүгүшү үчүн

интеллектуалдык менчик (ИМ) жөнүндө билимди кеңири жайылтуу зарыл экендигине ишендирүү болду. Ал эми башка эки команда ишенердик аргументтерди, ошондой эле чечендик чебердикти пайдалануу менен бардык катышуучуларга жана анын ичинде курамына Кыргызпатенттин адистери кирген калыстарга тескери түшүнүк берүүнү тастыктоо болду.

Курамында Кыргыз-Россия Славян университетинин (КРСУ), Кыргыз Мамлекеттик юридикалык академиясынын (КМЮА), “Манас” Кыргыз-түрк университетинин (“Манас” КТУ), Борбордук Азиянын Америка университетинин (БААУ), Кыргыз Мамлекеттик улуттук университетинин (КМУУ) жана “Ататүрк-Алатоо” Эл аралык университетинин экинчи курсунун студенттери катышкан командалар интеллектуалдык менчик жаатындагы мыкты билимин гана эмес, аналитикалык ыктарын, өз пикирлерин аргументтөөнү, каршы тараптын аргументин өз пайдасына кабыл алып “туруштук берүүнү” жана акырында талаш-тартыш жүргүзүүнү биле тургандыктарын көрсөтүштү.

Сынактын жыйынтыктарын чыгаруу менен, калыстар тобунун төрайымы, Кыргызпатенттин директорунун орунбасары Айнура Орозбаева мындай турнирлер – кайым айтышуу өнөрүнө гана эмес, зарыл болгон, анын ичинде интеллектуалдык менчик жаатында билимдерге ээ болушкан болочок саясатчыларды тарбиялоо үчүн жакшы мектеп экендигин, ал эми эң негизгиси – бүтүндөй өлкөнүн келечекте гүлдөп өнүгүүсүнө өз салымдарын кошууга чын дилден умтулгандыктарын белгиледи.

Калыстардын чечими менен дебаттын жеңүүчүлөрү болуп Эльвира Калмурзаева (“Манас” КТУ) жана команда боюнча анын жолдошу Медербек Ырсадиев (“Ататүрк-Алатоо” университети) таанылды.

Алар Кыргызпатенттин эсте каларлык кубогунун ээлери болуп калышты. Сертификаттар жана эстелик байгелер менен дебаттын төмөнкү спикерлери сыйланышты: КРСУдан Тынчтык Камчыбеков; КУУдан Артем Уточкин; БААУдан Руслан Кикецов; КМЮАдан Алишер Сайпидинов жана Алтынбек Асылбеков; “Манас” КТУдан Талант Смаилов.

* * *

2011-жылдын 19-апрелинде Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүн майрамдоонун урматына, Кыргыз Республикасынын интеллектуалдык менчигин өнүктүрүүдө салым киргизгендиги үчүн жана ойлоп табуучулук жана чыгармачылык ишмердүүлүгүнүн беделин жогорулатуу максатында директордун орун басары Айнура Орозбаева жогорку окуу жайлардын төмөнкү студенттерине 1300 сом өлчөмүндөгү бир жолу берилүүчү сыйлыкты ыйгаруу менен Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын Ардак грамоталарын тапшырды: Ж. Баласагын атындагы КМУУнун 2-курсунун студенти Рябченко Андрейге; Т. Садыков атындагы Улуттук сүрөтчүлөр академиясынын 4-курсунун студенти Жороев Арзыматка; Социалдык өнүктүрүү жана ишкердик институтунун 4-курсунун студенти Кыштообаева Каныкейге; ИИМдин Академиясынын 3-курсунун студенти Усенова Берметке; Б. Бейшеналиева атындагы

Кыргыз мамлекеттик искусство институтунун 5-курсунун студенти Асанакунов Канатка; Талас мамлекеттик университетинин 5-курсунун студенти Акулов Тэмирланга; Ысык-Көл мамлекеттик университетинин 3-курсунун студенти Капустин Максимге; Ош мамлекеттик университетинин 4-курсунун студенти Манасов Мырзалиге; КМКТАУнун 4-курсунун студенти Расулбеков Мелиске; БААУнун 3-курсунун студенти Рыскельдиев Бектурга.

Грамоталарды тапшырып жатып, Айнура Орозбаева студенттерге жаңы чыгармачылык ийгиликтерди жана ушул жетишкендиктери менен токтолуп калбоолорун каалап кетти.

* * *

2011-жылдын 20-апрелинде Кыргызпатентте Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган “Келечекке багыт алып” деген ураандын астында уюштурулган эң мыкты сүрөттүн сынагынын жеңүүчүлөрүн сыйлоо аземи болуп өттү.

Сынакка “Балажан” Республикалык эстетикалык тарбия берүү борборунун жана “Алтын Түйүн” Республикалык балдар инженердик академиясынын көркөм студияларынын окуучулары катышышты. Бир айдын ичинде жаш сүрөтчүлөр өз сүрөттөрүн даярдашты, анда алар ар түрдүү боектордун жардамы менен планетанын эртеңки күнүн кандайча элестетерин билдиришкен. Жомоктогудай шаарлар, фантастикалык учуучу аппараттар, адамдардын жумушун жеңилдетүүчү пайдалуу машиналар, булардын бардыгы – адамдын оюнун, чыгармачылык ойчабытынын жемиши.

Жеңүүчүлөрдү куттуктоо менен, Кыргызпатенттин статс-катчысы Бакыт Кененбаев 26-апрель күнү дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө Интеллектуалдык менчик күнү белгиленерин эске салып кетти: “Бул майрам интеллектуалдык менчикти коргоо системасында иштегендер үчүн гана эмес. Бул жаратуучулардын, дайыма издөө үстүндө иштеп, жаңы технологияларды, жаңы товарларды, адабият жана искусствонун жаңы чыгармаларын жаратуучулардын, мал чарбачылыгында жаңы тукумдарды жана өсүмдүктөрдүн укмуштуудай сортторун чыгаруучулардын майрамы. Бул биздин жалпы майрамыбыз, анткени ар бирибиз ушул эмгектин натыйжасын колдонобуз”.

Сынакка 160тан ашуун сүрөттөр коюлду, мында жеңүүчүлөр жаштары боюнча эки категорияда аныкталды: 12 жашка чейин жана 12ден 17 жашка чейин. Алардын иштерин курамына Кыргызпатенттин адистери, сүрөтчүлөр, педагогдор кирген компетенттүү калыстар тобу баалашты. Эң мыкты иштер акчалай сыйлыктар, дипломдор, эсте каларлык сертификаттар жана белектер менен белгиленди.

“Сынак биздин балдар кыялданып жана өз ойчабыттарын боектор менен берүүнү биле тургандыктарын гана көрсөтпөстөн, ойлоп табуучулар пайдалана ала турган кызыктуу идеяларын сунуштай ала тургандыгын көрсөттү” - деп сынакты жыйынтыктап жатып, белгилеп кетти Кыргызпатенттин директорунун орун басары Айнура Орозбаева. Ал сынакты даярдоодо өз тарбиялануучуларына

жардам берүү менен маанилүү ишти өткөргөн педагогдоруна ыраазычылыгын билдирди. Алардын эмгеги ошондой эле Кыргызпатенттин атайын дипломдору менен белгиленди. Андан кийин “Алтын Түйүн” Республикалык балдар инженердик академиясынын (РБИА) бетачары болуп, анын директору Жаркын Бапанова чыгып сүйлөдү. Ал педагогикалык жамаат тарабынан бул өзгөчө балдар техникалык чыгармачылык борборунда кандай иштер жүргүзүлүп жаткандыгы, 2011-жылы бул борбор өзүнүн 50 жылдыгын белгилегени жаткандыгы, кандай көйгөйлөр бар экендиги тууралуу айтып берди, анын ичинде Бишкек шаарындагы планетарийди калыбына келтирүү иши дагы бар келечектеги пландары менен бөлүштү.

* * *

2011-жылдын 21-апрелинде Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматына караштуу Коомдук байкоочу кеңешинин (КБК) биринчи отуруму болуп өттү, ал КБКнын талапкерлерин тандоо боюнча комиссиянын чечимине ылайык түзүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадрлар кызматынын директору катышуучуларга сүйлөгөн сөзүндө Кыргыз Республикасынын Президенти Роза Отунбаеванын демилгеси боюнча түзүлгөн мамлекеттик ведомстволордун бир катарындагы Коомдук кеңештердин тажрыйбасы мамлекеттик түзүмдөр менен коомдун ортосундагы өз ара иштешүүнүн ушундай түрү өзүн толугу менен актагандыгын көрсөткөндүгүн белгиледи. Ал коомдук байкоочу кеңештин курамында иш алып баруу маанилүү гана эмес, жооптуу да экендигин белгиледи жана кеңештин мүчөлөрүнүн ведомство менен тыгыз өз ара иштешүүсү жемиштүү болоруна ишенимин билдирди.

Ошол эле күнү Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын Коомдук байкоочу кеңешинин жетекчилиги шайланды.

Ачык добуш берүүнүн жыйынтыгы боюнча КБКнын төрагасы болуп белгилүү композитор жана дирижер Сардарбек Жумалиев, төраганын орун басарлары болуп сүрөтчү-калыбына келтирүүчү Таалайбек Усубалиев жана техника илимдеринин доктору, ойлоп табуучу Сагын Жекишева, жооптуу катчы болуп “Каликова энд Ассошиэйтс” компаниясынын улук юристи Айсулуу Чубарова шайланды.

* * *

2011-жылдын 21-апрелинде Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын имаратында Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүн майрамдоонун алкагында “2009-2010-жылдардагы ойлоп табуучулук ишмердүүлүк жаатындагы эң мыкты иштер” деген Сегизинчи республикалык сынактын жеңүүчүлөрүнө сыйлыктарды тапшыруунун салтанаттуу аземи болуп өттү.

Сынакка алардын ишмердүүлүктөрүнүн натыйжалары өнөр жайда, айыл чарбасында, медицинада жана экономиканын башка тармактарында жаңы аспаптарды, материалдарды жана технологиялык процесстерди жаратуу сыяктуу ушундай маселелерди чечүүгө багытталган ойлоп табуулардын, пайдалуу моделдердин, өнөр жай үлгүлөрүнүн авторлору жана патент ээлери катышышты.

Кыргызстанда ойлоп табуучулук ишмердүүлүктү шыктандырууга жана ойлоп табуучуларга демилге берүүгө багытталган сынактын жыйынтыгы эки жылда бир жолу чыгарылат. Жеңүүчүлөргө дипломдор жана акчалай сыйлыктар тапшырылат.

“Ушундай сынактарды өткөрүү өлкөнүн өнүгүшүнө өзүнүн чыгармачылыгы менен өз салымын киргизгендердин эмгегин баалоо менен аларды сыйлоонун жакшы салты болуп калды – деп айтты сыйлоо аземин ачып жатып, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов. - Сынактар 1996-жылдан баштап өткөрүлүп келе жатат жана ушул убакыттын ичинде 100дөн ашуун ойлоп табуучулар жана жаңычылдар сыйланды”. А. Калмаматов сыйлык ээлерин куттуктады жана аларга жаңы чыгармачылык ийгиликтерди каалап кетти.

“Ойлоп табуучулук ишмердүүлүк жаатындагы эң мыкты иштер” деген Сегизинчи сынактын жыйынтыгы боюнча биринчи даражадагы дипломго мультикомпоненттүү аба-суу күн энергетикалык түзүлүшүн чыгаргандыктары үчүн Алайбек Обозов жетектеген чыгармачылык жамаат татыктуу болду. Экинчи даражадагы диплом пайдалуу кен байлыктарын табуу жана кайра иштетип чыгаруу жаатындагы технологияларды иштеп чыккандыктары үчүн Тимур Мураталиевге жана Арстанбек Асановго берилди. Үчүнчү даражадагы диплом базальт буласын даярдоонун ыкмасын иштеп чыккандыктары үчүн Жанболот Айдаралиев жетектеген иштеп чыгуучулар тобуна жана авторлоштор тобу менен хирургиялык дарылоонун жаңы ыкмаларын иштеп чыккан Матраим Кудайкуловго ыйгарылды. Эң мыкты жаш ойлоп табуучу болуп Нурланбек уулу Айбек, аялдардын арасында эң мыкты ойлоп табуучу болуп Банур Узакбаева таанылды. Ардак грамоталар жана демилге берүүчү сыйлыктар менен Владимир Шипилов, Мирали Балтабаев, Адылбек Акматов, Елена Мехова, ошондой эле “Алтын-Түйүн” республикалык балдар инженердик-техникалык академиясы жана анын жетекчиси Жаркын Бапанова сыйланышты.

Сыйлангандардын атынан жооп берүү сөзү менен техника илимдеринин доктору, Улуттук илимдер академиясынын Автоматика институтунун лаборатория башчысы Алайбек Обозов чыгып сүйлөдү. Ал ойлоп табуучулардын эмгегин жогору баалагандыктары үчүн уюштуруучуларга ыраазычылыгын билдирди жана алардын эмгегин ушундай баалоо жаңычылдардын коому үчүн өтө баалуу деп белгилеп кетти. “Бул жаңы жетишкендиктерди көздөй шыктандырат, анткени сенин эмгегиң коомго жана мамлекетке керектүү экенин билүү өтө маанилүү”.

* * *

2011-жылдын 21-апрелинде Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын конференц-залында “Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо” деген темада тегерек үстөл болуп өттү.

Иш-чара 26-апрель күнү белгилене турган Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган бир айлыктын алкагында уюштурулду. Ага ведомствонун жетекчилери жана интеллектуалдык менчик объектилери боюнча эксперттер, окумуштуулар, селекциячылар, кызыкдар болгон ведомстволордун өкүлдөрү жана айыл чарба өсүмдүктөрүнүн үрөн өстүрүүчүлөрү, мал чарбачылар катышышты.

Тегерек үстөлдүн ишин өз сөзү менен статс-катчы Бакыт Кененбаев ачты. Ал айыл чарбанын өнүгүшүнүн заманбап деңгээлинде негизинен, биздин өлкөдө өндүрүштүн өсүшүндө, айыл чарба продукцияларынын сапатын жана санын көбөйтүүдө басым кылуучу фактор болуп селекциялык ишмердүүлүк эсептелиши керек деп белгилеп кетти. “Селекция - өндүрүштүк күчтөрдүн өнүгүшүнүн маанилүү факторлорунун бири, андагы жетишкендиктердин деңгээли үрөн өстүрүүнүн, түшүм алуунун, тоют базасынын абалына, өсүмдүктөрдүн ооруларга жана зыянкечтерге туруктуу сортторун, жаңы жогорку продукция берүүчү айыл чарба жаныбарларын чыгарууга жана натыйжада мамлекеттин экономикасынын агрардык секторун өнүктүрүүгө түздөн-түз таасир берет” – деди Бакыт Кененбаев. Кыргызпатенттин Экспертиза башкармалыгынын Селекциялык жетишкендиктер жана салттуу билимдер секторунун башчысы Токтогул Азыков Кыргызстандагы селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо, аларды чечүүдөгү көйгөйлөр жана аларды чечүүнүн жолдору жөнүндө айтып берди. Ал азыркы убакта мурунку селекциячыларга аларды алмаштыруу үчүн ушул жааттагы даярдалган квалификацияланган жаш адистер келбей жаткандыктарын белгилеп кетти.

Роялтини чогултууга байланыштуу көйгөйлөр жана аларды чечүүнүн мүмкүн болгон жолдору тууралуу баяндамасы менен Кыргызстандын Үрөн өстүрүү ассоциациясынын аткаруучу директору Адбухаким Исламов чыгып сүйлөдү. Ал өз баяндамасында мамлекеттик үрөн саясатынын жоктугунун, жогору репродукциялардын үрөнүнө сурамдын төмөндөшүнүн, ошондой эле селекция жаатында адистер иштөөгө туура келген үрөн өстүрүү ишканаларынын жана эскирип калган техниканын финансылык абалынын начарлап кеткен көйгөйлөрүн козгоп кетти. Адбухаким Исламов бүгүнкү күндө республикага 30 %дан ашуун пахтанын үрөнү контрабандалык жол менен алынып келинерин билдирди.

“Машина сыноочу станция” ААКнын (“МСС” ААК) өкүлү Геннадий Сулейманов “Петр”, “Сулейман” сыяктуу жаңы чыгарылган келечектүү жумшак буудайдын сорттору тууралуу айтып берди. Бул сорттор “МСС” ААКнын адистери тарабынан чыгарылган. “Петр” деген буудайдын сорту 2011-жылы райондоштурулган.

Тегерек үстөлдүн ишин жыйынтыктап жатып, директордун орун басары Айнура Орозбаева: “Биздин селекциячылардын алдында турган кыйынчылыктарды биргелешип, кеңешип туруп гана жеңсек болот. Бүгүнкү жандуу өтүп жаткан талкуулообуз - бизди келечекте күтүп турган татаал жана күчтү талап кылган иштердин башталышы. Кыргызпатент селекция жаатындагы мыйзамдык базаны мындан ары дагы өркүндөтүүгө аракет кылат. Эгер эрк жана алга карай умтулуу болсо, кандай болбосун башталган иштер ишке ашат” - деп белгилеп кетти.

* * *

2011-жылдын 22-апрелинде Бүткүл дүйнөлүк китеп жана автордук укук күнүн утурлап, КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын (Кыргызпатент) жыйындар залында “Китеп басып чыгаруудагы автордук укук маселелери” деген темада тегерек үстөл болуп өттү. Иш-чарага басмалардын өкүлдөрү, жазуучулар, котормочулар, журналисттер, Кыргызпатенттин адистери катышышты.

Жолугушууну ачуу менен Кыргызпатенттин директору Ажибай Калматов чогулгандарды авторлордун жана китеп басып чыгаруучулардын келе жаткан майрамы менен куттуктады жана тегерек үстөлдүн катышуучуларына үзүрлүү иштөөнү каалады. Ал китеп менен автордук укук өз-ара үзгүлтүксүз байланышта экендигин жана Кыргызпатент өзү тараптан авторлордун укуктарын коргоо ишине гана эмес, китеп басып чыгарууга дагы салым кошуп келе жаткандыгын белгиледи. Мекеменин колдоосу астында жыл сайын жети жаш авторлордун бирден китептерин, ошондой эле республикадагы белгилүү жазуучулардын чыгармаларын, библиографиялык жыйнактары жарыкка чыгат. Азыркы учурда Кыргызстандын манасчылары жөнүндөгү маалымдама, ошондой эле “Дүйнө элдеринин жомоктору” сериясынан биринчи китеп сыяктуу сейрек кездешүүчү басылмалар жарыкка чыкканы турат.

Андан кийин “Автордун моралдык жана мүлктүк укуктары. Котормочулардын жана жыйнактарды түзүүчүлөрдүн автордук укугу” деген темадагы баяндамасы менен Автордук укук объектилери секторунун башчысы Жыпаргүл Садыкова чыгып сүйлөдү, ал эми ИМ укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Нуржамал Ильясова Кыргызпатент тарабынан демилгеленген, эл аралык укук ченемдерине ылайык автордук укуктарды коргоонун кошумча механизмдерин караштыруучу “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” КРнын Мыйзамына өзгөртүүлөр тууралуу айтып берди.

Басып чыгаруучулар жана китеп жайылтуучулар ассоциациясынын өкүлү Олег Бондаренко Кыргызстандагы китеп чыгаруунун азыркы абалын баяндап, бул теманы жазуучу жана котормочу Байтемир Асаналиев улантты. Котормонун көйгөйлөрү жана котормочу менен автордун ортосундагы өз-ара мамилелер жөнүндө өзүнүн сөзүндө акын жана котормочу Вячеслав Шаповалов айтып берди.

Дагы бир көйгөйгө – авторлор менен басмалардын ортосундагы өз-ара мамилелерге «Кут Аалам» басмасынын өкүлү Бегайым Жапарова өзүнүн сөзүндө токтолду. Чогулгандарды китеп өнүмдөрүнүн стандарттары менен Басып чыгаруучулар жана китеп жайылтуучулар ассоциациясынын өкүлү Жаныл Шайыкбекова тааныштырды.

Жандуу талаш-тартыштардын натыйжасында тегерек үстөлдүн катышуучулары автордук укуктарды сактоонун кепилдигин күчөтүү үчүн, авторлордун, басып чыгаруучулардын жана котормочулардын ортосундагы өз-ара аракеттенүүнүн укуктук жана башка механизмдерин мындан ары жакшыртуу зарыл экендигине бир пикирге келишти.

* * *

2011-жылдын 26-апрелинде «Ала-Арча» мамлекеттик резиденциясында Эл аралык жана Улуттук Интеллектуалдык менчик күнүнүн урматына салтанаттуу чогулуш болуп өттү. Ага өкмөттүн, министрликтердин жана ведомстволордун өкүлдөрү, Жогорку Кеңештин депутаттары, Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын жетекчилери жана адистери, илимий жана чыгармачылык коомдоштуктардын, өкмөттүк эмес жана эл аралык уюмдардын өкүлдөрү катышышты.

* * *

2011-жылдын 2-майынан 14-майына чейин Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын башчысы Ажибай Калматовдун Женева ш. Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) штаб-квартирасына жумушчу иш-сапарынын алкагында Кыргызпатенттин директорунун жана БУУдагы КРнын ыйгарым укуктуу өкүлү Гульнара Искакованын ИМБДУнун башкы директору Фрэнсис Гарри мырза менен жолугушуусу болду.

Жолугушууда ИМБДУнун колдоосу астында Кыргызпатенттин адистери тарабынан иштелип чыккан КРда ИМди жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясынын долбоору талкууланды. Фрэнсис Гарри мырза аны ишке ашыруунун жүрүшү жөнүндө кызыгуу менен сурады, ага Кыргызпатенттин директору стратегиянын долбоору КРнын министрликтери менен макулдашуу этабында тургандыгын жана андан ары улуттук стратегиянын долбоору КРнын Жогорку Кеңешинде бекитиле тургандыгы жөнүндө билдирди. Мындан тышкары, ИМБДУнун курамындагы аймактык адистердин кадрдык көрсөтүүлөр маселеси көтөрүлдү.

Ошондой эле тараптар биргелешип өткөрүлгөн төмөнкү эки семинардын натыйжаларын талкуулашты: Автордук укук маселелери боюнча улуттук семинар (2011-жылдын 1, 2-марты) жана Патенттик укук боюнча аймактык семинар (2011-жылдын 12, 13-апрели).

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгына Кыргызстан менен ИМБДУнун ортосундагы кызматташуунун артыкчылыктуу багыттары аныкталды.

* * *

2011-жылдын 2-майынан 6-майына чейинки мезгилде Женевада (Швейцария) Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) Өнүктүрүү жана интеллектуалдык менчик маселелери боюнча комитетинин 7-сессиясынын отуруму болду.

Комитеттин ишине КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов катышты. Бул Комитетте иштөө ИМБДУнун мүчө-өлкөлөрүнүн Ассамблеясынын отурумунда кабыл алынган сунуштарды ишке ашыруу процессине көзөмөлдүк кылууга, аларды өздөштүрүүнүн натыйжалуулугун баалоого, ошондой эле эскертилген сунуштарды ишке ашыруу жана Кыргызстан үчүн артыкчылыктуу программаларды коргоо максаттарында Комитеттин ИМБДУнун башка органдары менен ишин координациялоонун механизмдерин талкуулоого мүмкүнчүлүк берет.

Отурумга дүйнөнүн жүздөн ашуун өлкөлөрүнүн өкүлдөрү катышты.

* * *

2011-жылдын 9-майынан 13-майына чейин Женевада ИМБДУнун Генетикалык ресурстар, салттуу билимдер жана фольклор боюнча Өкмөттөр аралык комитетинин 18-сессиясы болуп, анын жүрүшүндө генетикалык ресурстардын көйгөйлөрүнө, фольклорго жана салттуу билимдерге статус берүүгө байланышкан маселелер талкууланды. Комитеттин сессиясынын ишине КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов катышты.

Маданияттын (фольклордун) салттуу көрүнүштөрүн коргоо маселелерине тиешелүү документтин долбоорун талкуулоонун жүрүшүндө Кыргызпатенттин башчысы чыгып сүйлөдү. Өз сөзүндө Ажибай Калмаматов кыргыз эли дүйнөдөгү эң көлөмдүү “Манас” эпосунун ээси болуп эсептеле тургандыгын, уникалдуулугу анын көлөмүндө гана эмес, аткаруучулардын өзгөчө категорияларына кирүүчү манасчылардын айтып берүү ыкмасында жана түрүндө экендигин белгиледи.

Маданияттын (фольклордун) салттуу көрүнүштөрүнүн бул түрү ооздон-оозго өтүп жүрүп отуруп биздин күндөргө чейин жеткен жана кыргыз элинин улуу маданий, тарыхый жана материалдык эмес мурасы болуп эсептелет.

Сессиянын жүрүшүндө ошондой эле генетикалык ресурстарды, салттуу билимдерди укуктук коргоого тиешелүү маселелер каралып, Комитеттин мурунку 17-сессиясынын, экинчи жана үчүнчү Сессиялар аралык жумушчу тобунун отчеттору жана Комитеттин иш планы талкууланды.

Мындан тышкары, Комитеттин катышуучулары коргоо объектиси, укук ээлеринин чөйрөлөрү ж.б. сыяктуу бир катар чечиле элек маселелерди талкуулашып, консолидациялашкан абалды иштеп чыгуу, ылайыктуу куралдарды жакшыртуу боюнча иштерди алга жылдыруу үчүн зарыл деген жыйынтыкка келишти. Сессиянын ишине дүйнөнүн 120 ИМБДУга мүчө-өлкөлөрдүн өкүлдөрү катышты.

* * *

2011-жылдын 18-майында КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы менен КРнын Соода-өнөр жай палатасынын (КР СӨП) ортосундагы кызматташуу жөнүндө меморандумга кол коюлду.

Кыргызпатенттин кызыкчылыгын ведомствонун башчысы Ажибай Калмаматов, директордун орун басары Айнура Орозбаева, Укук жана эл аралык келишимдер бөлүмүнүн башчысы Бакыт Самаков жана стратегиялык өнүктүрүү бөлүмүнүн башкы адиси Динара Баякуновалар көрсөтүштү. КР СӨП тарабынан жолугушууга КР СӨПтүн президенти Марат Шаршекеев, вице-президенти Давлеталиев Амангельди, вице-президенти Апасова Римма, стратегиялык өнүктүрүү боюнча долбоордун жетекчиси Нурлан Мусуралиевдер катышты.

Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов интеллектуалдык менчик, инновациялар жана технологиялар чөйрөсүндө ведомстволор аралык кызматташуунун жана маалымат алмашуунун өзгөчө маанилүүлүгүн белгиледи. “Биздин өз ара пайдалуу кызматташуубуз чакан жана орто ишканалардын ойлоп табуучулук, патенттик-лицензиялык жана инновациялык ишмердүүлүктөрүн өнүктүрүү үчүн экономикалык, укуктук жана уюштуруучулук жактан жагымдуу шарттарды түзүүгө, ошондой эле укук ээлеринин мыйзамдык кызыкчылыктарын жана интеллектуалдык ишмердиктин натыйжаларына укуктарды коргоонун механизмдерин жөнгө салууга мүмкүндүк берет, бул бүтүндөй өлкөнүн экономикасына таасирин тийгизет”.

Ошол эле жерде конкреттүү долбоорлор боюнча сунуштар иштелип чыкты. Атап айтканда Ажибай Калмаматов Кыргызпатент тарабынан демилгеленген жаңы “Жылдын соода маркасы” долбоору жөнүндө айтып берди. Быйыл Кыргызпатент ички жана тышкы базарда соода маркаларын ийгиликтүү алга илгерилеткендиктери үчүн ведомстволук сыйлыкты уюштурат. Төмөндөгүдөй эки номинация кабыл алынат: “Кыргызстандагы мыкты улуттук марка” жана “Кыргызстандагы мыкты чет өлкөлүк соода маркасы”. Бүгүнкү күндө керектүү укуктук база (сынак жөнүндө жобо) даярдалды жана статутканын мыкты долбооруна сынак жарыяланды. Ведомстволор аралык кызматташуунун алкагында “Жылдын соода маркасы” сынагынын тең уюштуруучусу катарында бул долбоорго катышуу сунушталды.

Мындан тышкары, ата мекендик ойлоп табуучуларды 2011-жылдын сентябрында боло турган Евразиялык көргөзмөгө катыштыруу үчүн алдын ала макулдашууларга жетишилди, ал жерде кыйла натыйжалуу жана кызыктуу ойлоп табуулар коюлмакчы.

* * *

2011-жылдын 25-майында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын имаратында Кыргызпатенттин жетекчилиги менен Япон эл аралык кызматташтык агенттигинин (ЛСА) өкүлдөрүнүн жолугушуусу болду. Жолугушууда Япон агенттигинин кызыкчылыгын ЛСАнын Кыргызстандагы жана Казакстандагы туруктуу өкүлү Хидэаки Маруяма, орун басары Токуджи Йошимура, ЛСАнын ыктыярчысы Мисато Номура жана өнүктүрүү программалары

боюнча адис Светлана Алелековалар көрсөтүштү. Жолугушууга Кыргызпатент тарабынан КРнын МИМКнын директору Ажибай Калмаматов, ведомствонун башчысынын орун басары Айнура Орозбаева, Экспертиза башкармалыгынын начальниги Абдикалил Токоев, Селекциялык жетишкендиктер жана салттуу билимдер бөлүмүнүн башчысы Токтогул Азыков жана тышкы байланыштар бөлүмүнүн башчысы Фархат Ибрагимовдор катышты.

Жолугушууда тараптар күндөлүк ишмердик жөнүндө маалыматтар менен алмашышты жана кызматташуунун келечеги тууралуу талкуулашты. Белгилүү болгондой, ЛСА агенттиги Кыргызстандагы өз ишинин алкагында мамлекеттик структураларга алардын мүмкүнчүлүктөрүн жана натыйжалуулуктарын жогорулатууга багытталган техникалык жана гранттык колдоолорду көрсөтөт. Бирок бүгүн, сөз Кыргызстандын салттуу билимдерин жана маданий мурастарын коргоо жөнүндө болду.

Жолугушуу учурунда маданий мурастарды коргоо маселелери талкууланды, атап айтканда ЛСАнын ыктыярчысы Номура Мисато кыргыз элинин абдан мыкты салтынын бири – органикалык өнүмдөрдөн, атап айтканда КРнын аймагында өскөн чөптөрдүн белгилүү бир түрлөрүнөн “Шакар” кайнатып самын жасоо ыкмасы тууралуу айтып берди.

“Аны даярдоонун сырлары жаратылыштын так өзүнөн келип чыгуучу бул өнүм ушул күнгө чейин айрым үй-бүлөлөрүндө сакталып келет. Качандыр бир кезде ушул технологияны билген бир дагы адам калбай калаарын ойлоонун өзү коркунучтуу. Ошондуктан азыр ушул билимди кийинки муундар үчүн сактап калуу зарыл”, – деп белгиледи Номура Мисато.

Кыргызпатенттин директору ушул маселе азыр көтөрүлүп жаткандыгына курсант болгондугун, анткени чындыгында салттуу билимдерди сактоо темасы абдан маанилүү экендигин айтты жана интеллектуалдык менчик объектиси катары бул өнүмдү каттоо планында бардык жардамдарды берүүгө убада кылды.

Директордун орун басары Айнура Орозбаева япон ыктыярчыларынын жардамы менен мындай самын КРнын жамааттарында чыгарылгандыгы жана акырындык менен КРнын соода жана мейманкана түйүндөрүндө жайылтылып жаткандыгы – бул салттуу билимдерди жана кыргыз элинин маданий мурастарын коргоо жаатындагы кыргыз-япон кызматташуусунун башталышы гана экендигин белгиледи.

Мындан тышкары, Кыргызпатентке ЛСАнын ыктыярчыларын жиберүү жөнүндө маселе каралды, азыркы учурда Кыргызстанда 44 ыктыярчы – ишмердиктин ар түрдүү чөйрөлөрүнүн адистери иштеп жатышат.

Жолугушуунун аягында, Хидэаки Маруяма мырза мындан аркы тыгыз кызматташтыкка үмүттөнгөндүгүн билдирди жана Кыргызпатенттин кызматкерлеринин жогорку дараметтүүлүгү иштеп чыгуу процессин ыкчамдатууга жана биргелешкен долбоорлорду андан ары ишке ашырууга мүмкүндүк бере тургандыгын белгиледи.

* * *

2011-жылдын 27-майында КРнын Жогорку Кенешин өзүнүн отурумунда Кыргыз Республикасынын “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоорун экинчи жана үчүнчү окууда жактырды.

Кыргыз Республикасынын “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) Автордук укук боюнча келишимин жана ИМБДУнун Аткаруулар жана фонограммалар боюнча келишимин ратификациялоодо алынган милдеттенмелерин ишке ашыруу максаттарында даярдалды. ИМБДУнун көрсөтүлгөн келишимдери авторлорго, аткаруучуларга, фонограмма чыгаруучуларга, маалыматтык технологияларды жана интернетти өнүктүрүүгө байланышкан эфирдик жана кабелдик берүү уюмдарына жаңы укуктарды бекемдейт.

Жогоруда аталган “Кыргыз Республикасынын “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна байланыштуу чыгарманы же чектеш укуктар объектисин интерактивдүү режимде кабарлоо сыяктуу укуктар киргизилет. Андан тышкары, укуктарды башкаруу жөнүндө маалымат жана автордук укукту жана чектеш укуктарды коргоонун техникалык каражаттары сыяктуу терминдер киргизилди.

Ошондой эле Кыргыз Республикасынын “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Мыйзамын туура түшүндүрүүгө жана натыйжалуу колдонууга өбөлгө түзүүчү, тактоочу мүнөздөгү өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилди.

* * *

2011-жылдын 30-майында Кыргызпатент Россиянын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясы (РМИМА) менен биргеликте, КРдагы ЮСАИДдин өкүлчүлүгүнүн финансылык колдоосу астында уюштурган “Интеллектуалдык менчик жаатындагы укук бузууларга бөгөт коюу” деген темадагы кыска мөөнөттүү квалификацияны жогорулатуу курстары башталды.

Бул окуу курсу интеллектуалдык менчикке укуктарды кыйла натыйжалуу пайдалануу жана ушул тармактагы укук бузууларга каршы аракеттенүү үчүн интеллектуалдык менчик жана анын объектилерин коргоо тууралуу маалыматты жогорулатуу максаттарында Кыргызстанда биринчи жолу өткөрүлүүдө.

Окуу программасына интеллектуалдык менчки жөнүндө, интеллектуалдык менчик жаатында иштеп жаткан эл аралык келишимдер жөнүндө, объектилерди укуктук коргоо жана башкалар жөнүндө дарстар киргизилди.

Квалификацияны жогорулатуу курстарынын аягында угуучулар Россия Федерациясынын мамлекеттик үлгүсүндөгү сертификаттарды алышты. Кыска мөөнөттүү курстарга Кыргызпатенттин, КРнын Юстиция министрлигинин, Экономикалык тескөө министрлигинин, Мамлекеттик бажы кызматынын, Сот департаментинин, Жогорку соттун кызматкерлери жана Мамлекеттик финансы полициясынын адистери катышышты.

* * *

2011-жылдын 2-июнунда Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы “Бүгүн” деген аталыштагы жаш таланттардын көркөм чыгармачылык көргөзмөсүн уюштурду.

Кыргызпатенттин атынан ведомствонун статс-катчысы Бакыт Кененбаев жана директордун орун басары Айнура Орозбаева катышышты. Кыргызпатенттин статс-катчысы Бакыт Кененбаев көргөзмөгө келген меймандардын жана катышуучулардын алдында сүйлөгөн сөзүндө көргөзмө-сынактарды өткөрүү – бул укмуштууларды жарата баштаган жаш балдардын жана адамдардын көркөм чыгармачылыгына көңүл кош карабагандардын бардыгы үчүн майрам экендигин белгилеп кетти. “Бул сынактын өзгөчөлүктөрүнүн бири болуп жаш чеберлердин өз иштерин көрсөткөндүктөрү эсептелет – деп баса белгиледи. Так ушул жаш муундарга Кыргызстандын маданиятынын жана искусствосунун бай салттарын мындан ары улантууга ишеним көрсөтүлөт”.

Бул долбоордун негизги максаты бүгүнкү күндүн жөндөмдүү, таланттуу жаш балдарын табуу болуп эсептелинет. Көргөзмөгө атайын комиссия тарабынан сунушталган, биричи этаптан өткөн чыгармалар коюлду. Комиссиянын курамына Кыргызстандын маданиятына жана искусствосуна эмгеги сиңген ишмерлер, сүрөт искусствосу жаатындагы адистер кирген. Экинчи этабында көргөзмөгө коюлган иштердин ичинде беш номинация: живопись, графика, скульптура, керамика, колдонмо искусство боюнча “эң мыкты искусство чыгармасы” үчүн сынак өткөрүлдү. Ар бир номинация боюнча эң мыкты чыгарма үч деңгээлде аныкталды. Жеңүүчүлөр дипломдор жана акчалай сыйлыктар менен сыйланышты.

Көргөзмөнүн экспозициясында жүздөн ашуун чыгармалар көрсөтүлдү. Булар живопись, графика, скульптура, керамика жана колдонмо искусство. Көргөзмөнүн катышуучулары жанрлардын ар түрдүүлүгүн, жаш сүрөтчүлөрдүн жогорку көркөм чыгармачылык деңгээлин жана алардын дүйнөгө болгон жаңы көз караштарын белгилешти.

* * *

2011-жылдын 3-июнунда Кыргызпатентке караштуу ИМдин Мамфондусунун имаратында эне тилинде жазган жети жаш кыргыз авторлордун китептеринин бетачары болду.

Иш-чарага Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов, Республикалык “Нурборбор” жаштар чыгармачылык бирикмесинин төрагасы Нурлан Калыбеков, ИМдин Мамфондусунун аткаруучу директору Рахат Керимбаева жана Кыргызпатенттин материалдарды даярдоо бөлүмүнүн башчысы Маркабай Ааматов катышышты.

Жаш акындар “Нурборбор” жаштар чыгармачылык бирикмеси менен кызматташууда жети жаш авторлордун китептерин чыгарууга үч жылдан бери каржы жагынан көмөк көрсөтүп жаткан Кыргызпатентке караштуу Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондунун каржылык колдоосу астында биринчи жолу өз чыгармаларын жарыкка чыгарышты. Булар: ыр жыйнактары, повесттер жана эссе жыйнактары.

Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов салтанаттын катышуучуларына сүйлөгөн сөзүндө жаш адабиятчыларды атак-даңктуулукка шилтеген биринчи кадамдары менен куттуктады жана Кыргызстандын бүтүндөй чыгармачылык элитасынын келечеги алардын колунда экендигин белгилеп кетти. «Жаш авторлорго үч жылдан бери көмөк көрсөтүүнүн ушундай жакшы салты улантылууда. Кыргызпатент жаш таланттарга дайыма колдоо көрсөтүүгө даяр» – деп билдирди ведомствонун башчысы.

Мындан тышкары, Кыргызпатенттин директору 2010-жылы чыгармалары эң мыкты болуп таанылган төрт жаш жазуучуларга ардак грамоталарды тапшырды, булар: Тилек Козубаев (“Бабалар мурасы”), Элчибек уулу Элдияр (“Бөксөргөн тоонун карааны”), Эрлан Жумагазиев (“Жан дүйнө жаңырыгы”).

Ушул жылы Кыргызпатенттин колдоосу менен Айзада Абазованын, Манас Алымбаевдин, Гүлжамал Жумаеванын, Кутмырза Жакыбалиевдин, Бакыт Омуровдун, Таалай Ормоновдун, Жылдызай Израилованын чыгармалары жарыкка чыгарылды.

* * *

2011-жылдын 7-июнунан 9-июнуна чейин Москва шаарында (Россия Федерациясы) Евразия патенттик уюмунун Административдик кеңешинин (ЕАПУ АК) жыйырма төртүнчү (кезексиз жетинчи) отуруму болуп өттү.

Отурумдун ишине Азербайжан Республикасынын, Армения Республикасынын, Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын, Молдова Республикасынын, Россия Федерациясынын, Тажикстан Республикасынын, Түркмөнстандын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү катышышты.

ЕАПУнун АКсынын төрагасы Леонид Воронецкий отурумдун катышуучуларын ЕАПУнун Административдик кеңешинде Кыргыз Республикасынын ыйгарым укуктуу өкүлү, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору – ЕАПУнун Административдик кеңешинин жаңы мүчөсү Калмаматов Ажибай Айтиевич менен тааныштырды.

Бекитилген күн тартибине ылайык Евразия патенттик уюмунун стратегиялык өнүктүрүү маселелери, негизинен дары каражаттарын патенттик коргоо жана дарыларды алууну камсыз кылуу, ЕАПУнун катышуучу-мамлекеттеринин улуттук мамлекеттик ведомстволору үчүн адистерди даярдоо жана кайта даярдоо, улуттук ведомстволордо маалыматтык технологияларды өнүктүрүү, жайылтуу жана башкалар жөнүндө маселелер каралды.

Жогоруда көрсөтүлгөн маселелер боюнча улуттук патенттик ведомстволордун өнүгүшүнүн жалпы тенденциялары жана Евразия патенттик уюмунун өнүктүрүү стратегиялары боюнча отурумдун катышуучуларынын ортосунда пикир алмашуулар болду. ЕАПУнун АКсынын кезектеги отурумунда карап чыгуу үчүн ЕАПУнун АКсынын өнүгүү келечеги боюнча Евразия патенттик уюму сунуштарды даярдай тургандыгы жөнүндө чечим кабыл алынды.

Ошондой эле Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматовдун Россия мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясынын (РМИМА) ректору Иван Блинец менен жолугушуусу болуп өттү. Жолугушуунун жүрүшүндө Кыргыз Республикасында анын региондук филиалын ачуунун, магистрдик программа боюнча интеллектуалдык менчик жаатындагы адистерди даярдоонун, кайта даярдоонун жана жогорку класстын окуучулары үчүн интеллектуалдык менчик боюнча олимпиаданы өткөрүүнү уюштуруу боюнча тажрыйбаларды алмашуунун маселелери талкууланды.

* * *

2011-жылдын 9-июнунда Москва шаарында (Россия Федерациясы) Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматовдун төрагалыгы астында ЕврАзЭКнын Интеграциялык комитетине караштуу Интеллектуалдык менчик маселелери боюнча кеңештин бешинчи отуруму болуп өттү.

Отурумдун ишине Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын, Россия Федерациясынын жана Тажикстан Республикасынын өкүлдөрү катышышты.

Отурумда ЕврАзЭКтин катышуучу-мамлекеттеринин аймагында товардык белгилерди жана тейлөө белгилерин укуктук коргоону гармониялаштыруу жөнүндө макулдашуунун, ЕврАзЭКтин катышуучу-мамлекеттеринин аймагында мамлекеттик каражаттардын эсебинен түзүлгөн интеллектуалдык менчик объектилерин жүгүртүүнүн бирдей стандарты жөнүндө макулдашуунун жана Евразия экономикалык коомчулугуна мүчө-мамлекеттеринде интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана сактоо жөнүндө макулдашуунун долбоорлорун иштеп чыгуунун маселелери каралды. Жогоруда айтылган маселелер боюнча тиешелүү чечимдер кабыл алынды.

* * *

2011-жылдын 9-июнунда Кыргызпатентте Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын (Кыргызпатент) жетекчилигинин Эл аралык коммерциялык укукту өнүктүрүү программасынын (АКШнын Соода Палатасы) делегациясы менен жолугушуусу болуп өттү.

АКШнын Соода Палатасынын Эл аралык коммерциялык укукту өнүктүрүү программасынан укуктук маселелер боюнча кеңешчи Дрю Миллер, бизнес жана соода маселелери боюнча адис Артем Зозулинский катышышты.

Мырза Дрю Миллер Айнура Орозбаеваны директордун орун басары болуп дайындалышы менен куттуктады жана ишине ийгиликтерди каалады.

Жолугушуунун жүрүшүндө делегаттар ведомствонун күндөлүк иштери менен таанышышты, ошондой эле Кыргызстанда интеллектуалдык менчикти коргоонун актуалдуу маселелери боюнча пикирлери менен алмашышты.

* * *

2011-жылдын 14-июнунда Бишкекте Өнүктүрүү жаатындагы Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) күн тартиби боюнча аймактык семинар өз ишин баштады. Семинар ИМБДУнун колдоосу астында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан уюштурулду.

Семинардын ишине КМШ, Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрүнүн өкмөттөрүнүн өкүлдөрү жана патенттик ведомстволорунун жетекчилери, эл аралык консультанттар жана ИМБДУнун эксперттери, ошондой эле өкмөттүн өкүлдөрү, Жогорку кеңештин депутаттары, илимий чөйрөнүн, бизнес-коомчулуктун өкүлдөрү, ойлоп табуучулар катышышты.

Семинардын катышуучулары ИМ боюнча Европа эксперти мырза Рон Марчанттын баяндамасын угушту жана талкуулашты. Ал ИМ жана билимге таянган глобалдуу экономиканын өнүгүшү тууралуу айтып берди.

Теманы улантуу менен тарыхый жана аймактык келечекте эволюциялык өнүгүүдө ИМдин ролу жөнүндө баяндамасы менен Россия Федерациясынын ИМ жана бизнес боюнча федералдык институтунун башкы директору Борис Леонтьев чыгып сүйлөдү.

Семинарда өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун шарттары жана максаттары, ошондой эле келечекте аймактын көйгөйлөрү жана өнүктүрүү мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө маселелерди талкуулоого арналды. Тиешелүү бет ачарлары менен ИМБДУнун өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн директорунун милдетин аткаруучу мырза Ирфан Балоч жана Бүткүл дүйнөлүк банктын КРнын Экономикалык тескөө министрлигинин “Экономикалык башкаруу жаатындагы мүмкүнчүлүктөрдү жогорулатуу” деген долбоордун экономикалык саясат боюнча консультанты Рахат Сабырбеков чыгып сүйлөштү.

ИМдин эл аралык келечеги жана өнүгүшү жөнүндө Борбордук Ланкашир университетинин (UCLAN) юридикалык факультетинин эл аралык соода боюнча дарсчы Мохаммед Эль-Саид айтып берди.

Мамлекеттик саясаттын жана өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибинин маселелерин карап чыгуу жана талкуулоо менен семинардын катышуучулары доктор Мохаммед Эль-Саиддин интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана жалпы элдин кенчин сактоо, ошондой эле ИМ жаатындагы саясат менен атаандаштык жаатындагы саясаттын ортосундагы өз ара аракеттенүүлөр: болуучу карама-каршылыктар жана өз ара толуктоо жөнүндө баяндамасын угушту. ИМ жаатындагы мамлекеттик саясаттын темасын улантуу менен Борис Леонтьев интеллектуалдык менчиктин укуктары жана технологиялардын эл аралык трансфери жөнүндө айтып берди.

* * *

2011-жылдын 16-июнунда «Акипресс» маалыматтык агенттигинин пресс-борборунда “Кыргызстанда интеллектуалдык менчиктин абалы жана аны өнүктүрүүнүн келечеги” деген темада пресс-конференция болуп өттү.

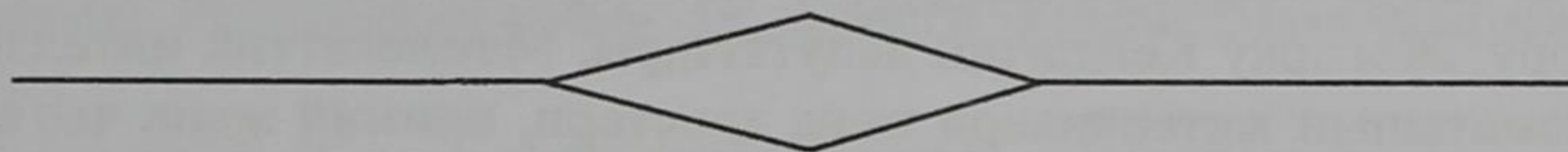
Пресс-конференцияга Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын башчысы Ажибай Калмаматов, ИМ боюнча Европанын эксперти Рон Марчант, өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн директорунун милдетин аткаруучу Ирфан Балоч, ИМБДУнун Кавказ, Борбордук Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрү боюнча секциясынын жетекчиси Александр Матвеев жана өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн консультанты Усман Сарки катышышты.

Пресс-конференциянын алкагында ИМБДУ менен Кыргызпатенттин жетекчилиги 2011-жылдын 14-июнунан 16-июнуна чейин Бишкек шаарында өткөн ИМдин эл аралык системасын өнүктүрүү боюнча глобалдуу форумдун жыйынтыгы тууралуу айтып беришти.

Семинардын ишине КМШ, Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрүнүн өкмөттөрүнүн өкүлдөрү жана патенттик ведомстволорунун жетекчилери, ошондой эле эл аралык кеңешчилер жана ИМБДУнун эксперттери катышышты. Ишчара билимге таянган глобалдуу экономиканы өнүктүрүү, интеллектуалдык менчик жаатындагы саясат менен атаандаштык жаатындагы саясаттын ортосундагы өз ара аракеттешүү, технологиялардын эл аралык трансфери, интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана жалпы элдин кенчин сактоо жана башкалар сыяктуу маселелердин кеңири спектрин камтыды.

Ирфан Балоч аймактык семинардын жыйынтыктары жана натыйжалары тууралуу айтып жатып, форумдун ишинин жүрүшүндө бир нече сунуштар кабыл алынгандыгын, алар өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартиби боюнча комиссиянын кийинки отурумунда эске алынары тууралуу белгилеп кетти. Алардын ичинде: улуттук стратегияларды иштеп чыгууда көмөк берүү жана региондун башка өлкөлөрүндө технологияларды жана инновацияларды колдоо борборлорун ачуу боюнча сунуштар бар.

Александр Матвеев Кыргызпатент ИМ жөнүндө маалыматтарды жайылуу жана ченемдерди чыгаруу ишмердүүлүк маселелеринде алдыга илгерилегендигин жана ИМБДУ менен ИМ кызматынын ортосундагы өз ара иштешүү ишенимге жана өз ара түшүнүшүүгө негизделгенин айрыкча белгиледи.

26-АПРЕЛЬ – ЭЛ АРАЛЫК ЖАНА УЛУТТУК ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК КҮНҮ

2011-жылдын 26-апрелинде «Ала-Арча» мамлекеттик резиденциясында Эл аралык жана Улуттук Интеллектуалдык менчик күнүнүн урматына салтанаттуу чогулуш болуп өттү. Ага өкмөттүн, министрликтердин жана ведомстволордун өкүлдөрү, Жогорку Кеңештин депутаттары, Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын жетекчилери жана адистери, илимий жана чыгармачылык коомдордун, өкмөттүк эмес жана эл аралык уюмдардын өкүлдөрү катышышты.

Куттуктоо сөзү менен Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов чыгып сүйлөдү. Ал чогулгандарды белгилүү майрамы менен куттуктап, экономикалык жана социалдык өнүгүүнү көп тараптуу аныктай турган интеллектуалдык менчиктин маанисинин болуп көрбөгөндөй өсүп бараткандыгын белгиледи. Ошондой эле интеллектуалдык менчик (ИМ) чөйрөсүндөгү саясатты ишке ашыруучу мамлекеттик ведомство катары Кыргызпатент өзү тараптан мыйзамдарды жакшыртууга, ИМди жана инновацияларды өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүүгө, чыгармачылык жана инновациялык ишмердүүлүктү шыктандырууга дайыма көңүл буруп келе жатат.

Салтанаттын катышуучуларын мамлекет башчысынын атынан Президенттин кеңешчиси, белгилүү жазуучу жана драматург Султан Раев куттуктады. Ал “Чыгармачылыктагы жана ойлоп табуучулуктагы жетишкендиктери үчүн” деп аталган Президенттик сыйлыкты жакында эле “Шериктештиктин жылдыздары” аттуу мамлекеттер аралык сыйлыктын ээси болуп калган, медицина илимдеринин доктору, профессор, Улуттук илимдер академиясынын мүчө-корреспонденти, Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген врачы Сабырбек Жумабековго, ошондой эле белгилүү акын, Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмер Маркабай Ааматовго тапшырды.

Куттуктоо сөздөрү менен Жогорку Кеңештин төрагасынын орун басары Бөдөш Мамырова, вице-премьер-министр Ибрагим Жунусов, БУУнун Өнүктүрүү программасынын Кыргызстандагы Туруктуу өкүлүнүн милдетин аткаруучу Прадип Шарма чыгып сүйлөштү. Алар Кыргызстандын интеллектуалдык менчик системасынын, өлкөнүн чыгармачылык жана инновациялык дареметинин калыптанышына жана өнүгүшүнө Кыргызпатенттин, ошондой эле ата мекендик ойлоп табуучулардын, маданият жана илим ишмерлеринин кошкон маанилүү салымын белгилешти.

Андан кийин ойлоп табуучулуктагы жана адабият менен музыкалык искусство жаатындагы жетишкендиктери үчүн Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) Алтын медалдарын тапшыруу болду.

Сыйлыктарды ИМБДУнун Башкы директору Френсис Гарринин атынан Прадип Шарма мырза тапшырды. 2010-жылдын жыйынтыктары боюнча бул эл аралык кадыр-барктуу сыйлыкка ойлоп табуучу, техника илимдеринин кандидаты, И. Раззаков атындагы Кыргыз техникалык университетинин “Автоматташтыруулар жана робот техникалары” кафедрасынын доценти Владимир Даровских жана “Манас”, “Семетей”, “Сейтек” ж.б. кыргыздын элдик эпосторун айтуучу, Кыргыз Республикасынын эл артисти Уркаш Мамбеталиевдер татыктуу болушту.

Жаштардын илимий жана техникалык чыгармачылыгын өнүктүргөндүгү үчүн ИМБДУнун атайын сыйлыгы “Алтын-Түйүн” Республикалык балдар инженердик-техникалык академиясына ыйгарылды.

Салт боюнча жыл сайын Интеллектуалдык менчик күнүндө Евразиялык патенттик уюмдун (ЕАПУ) “Ойлоп табуучулукка жана патенттик ишке кошкон салымы үчүн” В. Блинников атындагы сыйлыгы тапшырылат. 2010-жылдын жыйынтыктары боюнча анын ээлери төмөнкүлөр болуп калышты: медицина илимдеринин кандидаты, ЕАПУнун патенттеринин ээси, Кыргыз Мамлекеттик медициналык академиянын Кадимки жана топографиялык анатомия кафедрасынын башчысы Алмаз Өмүрбаев жана химия илимдеринин кандидаты, ЕАПУнун патенттеринин ээси, “Илимий-техникалык борбор” КФнын директору Болот Асанов.

Андан кийин авторлорго жана ойлоп табуучуларга Кыргызпатенттин бир жолку стипендиялары, ошондой эле Кыргызпатенттин кызматкерлерине сыйлыктарды тапшыруу аземи болду. “Патенттик кызматтын мыктыгери” деген наамга Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкананын директору Айнура Кенжебаева жана Ойлоп табууларды, пайдалуу моделдерди жана өнөр жай үлгүлөрүн эксперттөө бөлүмүнүн эксперти Зинаида Усубакунова татыктуу болушту. Мекеменин бир топ кызматкерлери Кыргызпатенттин Ардак грамоталары менен сыйланышты.

Салтанаттуу чогулуш дирижер, КРнын эмгек сиңирген артисти Эрнис Асаналиевдин көркөм жетекчилигиндеги “Манас” Президенттик камералык оркестрдин концерти менен аяктады.

ЭЛ АРАЛЫК ЖАНА УЛУТТУК ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК КҮНҮНӨ АРНАЛГАН САЛТАНАТТУУ ЧОГУЛУШ

Ажибай Калмаматовдун – Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчик мамлекеттик кызматынын директорунун чыгып сүйлөгөн сөзү
“Ала-Арча” Мамлекеттик резиденциясы, 2011-жылдын 26-апрели

**Урматтуу меймандар, президиумдун кадырлуу мүчөлөрү!
Урматтуу кесиптештер!**

Сиздердин бардыгыңыздарга салам айтууга жана Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү – майрамыңыздар менен чын жүрөктөн кутуктоого уруксат этиңиздер!

Биз ар бир жылдын ушул күнүндө сиздер: ойлоп табуучулар, новаторлор, авторлор, композиторлор, сүрөтчүлөр, илимдин жана искусствонун ишмерлери биздин жашообузга кошуп жаткан салымдарды белгилөө үчүн чогулабыз. Биз бүгүн сиздерди өзгөчө сезебиз! Сиздер дүйнөнү өзгөртүп, аны жакшыртып, ажарына чыгарып, кызыктуу кылып жатасыздар! Сиздердин, чыгармачыл адамдардын аркасы менен биз бүгүн учууга жана океандарды кесип өтүүгө, асман мелжиген үйлөрдү курууга жана космосту багындырууга жөндөмдүү болуп, музыканын жана киноиндустриянын шедеврлерин угууга жана көрүүгө, улуу чыгармаларды ырахаттана окууга жана жайбаракат кыялга батууга мүмкүнчүлүк алып отурабыз.

Биздин ар бирибиз күн сайын ыңгайлуулукту керектөө менен, сулуулукту бышыктык менен айкалыштырып, кандайдыр бир жаңы жана бүтүндөй адам баласы үчүн пайдалуу нерсени түзүүнүн үстүндө эмгектенебиз. Ушул 2011-жыл Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун демилгеси боюнча “Келечекке багыт алып” деген ураан астында өтмөкчү. Муну менен, интеллектуалдык эмгектин өнүмүнө форма берип турган дизайнчылардын чыгармачылыгына өзгөчө басым жасалат. ИМБДУнун даанышмандыгы боюнча заманбап өнүм эң алгач дизайнерлердин акыл тутумунда жаралууга жана ал өзүнө жөнөкөйлүктү жана ыңгайлуулукту, жеңилдикти жана коопсуздукту кошо камтууга тийиш. Белгилүү болгондой азыркы коомдо дизайнды “көрүнөө интеллект” деп атап калышты. Чыгармачылык ишмердиктин натыйжалары экономиканын пайдубалы болуп калууда, ал эми интеллектуалдык менчикти коргоонун натыйжалуу системасы өлкөнүн экономикасына түз инвестицияларды тартуу үчүн база болуп эсептелет.

Интеллектуалдык менчик чөйрөсүнүн мамлекеттик саясаты, интеллектуалдык эмгекти коргоо жана шыктандыруу менен, жаңы ачылыштарга жана жетишкендиктерге түрткү берүү аркылуу маданий жана экономикалык өсүшкө өбөлгө түзөт.

Дал ошондуктан Кыргызпатент мыйзам ченемдерин жакшыртуу, интеллектуалдык менчик объектилерин каттоо боюнча сапаттуу кызмат көрсөтүү ошондой эле финансылык жана техникалык жардам берүү менен ата мекендик ойлоп табуучуларга, рационализаторлорго, новаторлорго, авторлорго жана бардык чыгармачыл адамдарга колдоо көрсөтүүгө умтулат.

Бир жыл ичинде биз көп нерсеге жетиштик. 2011-2015-жылдарда Кыргыз Республикасында Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын иштеп чыгуу биздин эң башкы жетишкендиктерибиздин бири болуп калды. Биздин өлкө үчүн бул документтин актуалдуулугу талашсыз. Чектелген ресурстардын шарттарында интеллектуалдык менчик жана инновациялар системасын өнүктүрүү өлкөнүн экономикасын көтөрүүнүн таасирдүү куралдарынын бири катары көрүнөт. Улуттук стратегия өлкөнүн илимий-изилдөөчүлүк мүмкүнчүлүгүн туруктуу өсүүнүн негизги ресурстарынын бирине өзгөртүүгө жана экономиканы технологиялык жаңыландыруу үчүн шарттарды түзүүгө багытталган.

Өткөн жылдагы биздин дагы бир жетишкендигибиз Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун колдоосу астында Технологияларды жана инновацияларды колдоо борборунун ачылышы болуп калды. Интеллектуалдык менчиктин мамлекеттик фондусунун базасындагы Борбор технологияларды өткөрүп берүүдө жана өздөштүрүүдө мамлекеттик-жеке өнөктөштүктү камсыз кылуу менен, илим менен өндүрүштүн ортосундагы, ойлоп табуучулар менен ишкерлердин ортосундагы маалыматтык алмашууну ишке ашырат.

Мурдагы жылдардагыдай эле ведомствону жакшыртуу жана алдыңкы технологияларга өтүү, кызматкерлердин кесиптик сапаттарын жогорулатуу, мыйзамдарды жакшыртуу жана эл аралык кызматташууларды өнүктүрүү боюнча иштер улантылды.

Өзүнүн салтынан тайбастан Кыргызпатент маданияттын жана искусствонун көрүнүктүү ишмерлери жөнүндө кезектеги маалымдамаларды чыгарды. Быйыл биз сиздерге “Кыргыз элинин манасчылары” жана “Кыргыз Республикасынын обончулары” аттуу китептерди мамлекеттик тилде сунуштап отургандыгыбызга кубанычтабыз.

Кымбаттуу достор, дагы бир жолу бардыгыңыздарды, жаратуучуларды, чыгармачыларды, интеллектуалдык менчиктин дизайнерлерин жана өзүлөрүнүн кесиптик ишмердүүлүктөрүн интеллектуалдык менчик системасы менен байланыштырган өзүмдүн кесиптештеримди куттуктоого уруксат этиңиздер! Сиздердин талыкпаган күн сайынкы эмгегиңер биздин эртеңибизди кыйла олуттуу, коопсуз жана ажарлуу кылат.

Сиздерге эргүүлөрдү жана ийгиликтерди, чечкиндүү чыгармачыл идеяларды жана ийгиликтүү чечимдерди каалаймын!

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН БҮТКҮЛ ДҮЙНӨЛҮК УЮМУНУН (ИМБДУ) АЛТЫН МЕДАЛЫНЫН ЛАУРЕАТТАРЫ

Мамбеталиев Уркаш –
Кыргыз Республикасынын эл артисти, «Манас», «Семетей»,
«Сейтек» үчилтигин айтуучу манасчы

Мамбеталиев Уркаш – акын, манасчы, Кыргыз Республикасынын Жазуучулар союзунун мүчөсү 1934-жылы 8-мартта Ысык-Көл облусунун Түп районунун Талды-Суу айылында туулган. 1955-жылы туулуп өскөн айылындагы Мукай Элебаев атындагы мектебин аяктап, 1955–1957-жылдары Советтик Армиянын катарында кызмат өтөгөн. 1950–1957-жж. М. Күрөңкеев атындагы Кыргыз мамлекеттик музыкалык-хореографиялык окуу жайынан билим алган. Ал 1957-жылы Пржевальск (азыркы Каракол) шаарындагы Ысык-Көл облустук драма театрына актерлукка чакырылган. Бир топ жыл Кыргыз академиялык опера жана балет театрында эмгектенип, 1973-жылдан 1996-жылга чейин Т. Сатылганов атындагы Кыргыз мамлекеттик филармониясында солист-манасчы болуп иштеп келген жана 1996-жылы ардактуу эс алууга чыккан. Өмүрүнүн акыркы жылдарында (2011-жылдын июнь айына чейин) «Манас-Мурас» коомдук фондунда жаш манасчыларды манас айтуунун чеберчилигине үйрөткөн.

Манасчылык жөндөмү актер болуп иштеп жүргөндө пайда болгон. Ал кыргыз филармониясынын фольклордук тобу менен бирге дүйнө жүзүнүн көптөгөн мамлекеттеринде чыгармачылык сапарда болуп, байыркы кыргыз искусство кенчинин эпизоддору менен көрүүчүлөрдү тааныштырган. XX кылымдын 50-жылдарынан бери ыр жазып, «Көктөм» аттуу алгачкы поэтикалык жыйнагы 1968-жылы жарык көргөн. Алты ырлар жыйнагынын автору.

Манасчы «Манас–1000» медалы менен (1995), III даражадагы “Манас” ордени, “Манас” банкынын стипендиясы менен сыйланган.

У. Мамбеталиев ИМБДунун «Адабият жана музыкалык искусство жаатындагы көрүнүктүү жетишкендиктери үчүн» номинациясындагы алтын медалы менен сыйланды (2011).

**Даровских Владимир –
ойлоп табуучу, философия илимдеринин доктору**

Даровских Владимир Дмитриевич – И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин “Автоматташтыруулар жана робот техникалары” кафедрасынын профессору, 1947-жылы 23-июнда туулган. Баштапкы билимди Фрунзе шаарындагы №47 орто мектептен алган. Азыр иштеп жаткан университет менен 1963-жылдан бери студенттик кезди химия жана математика боюнча сынактар, олимпиадалар, укук тартиби боюнча ыктыярдуу студенттик отряд, театралдык студия, жеңил атлетика боюнча командалар менен айкалыштыруу аркылуу байланыштырып келген. 1965-жылы Фрунзедеги политехникалык институттун (азыркы И. Раззаков атындагы) “Процесстерди жана өндүрүштөрдү автоматташтыруу” адистигине тапшырган. 1970-жылы ассистент, 1992-жылдан 2011-жылга чейин ошол эле университеттин “Автоматташтыруулар жана робот техникалары” кафедрасынын доценти болгон.

В. Даровских автоматташтырылган өндүрүштүк, робот техникалык жана мехатроникалык машиналар системалары жаатындагы адис болуп саналат. Механизмдерде жана комплекстерде алардын натыйжалуулугун баалоодо, сынап көрүүдө жана пайдаланууда эң жаңы чечимдерди алуу үчүн ар тараптуу билимдердин жыйындысына ээ. Ал мыйзам ченемдүүлүктүн эмергентин эске алуу менен комплекстерди башкаруунун жаңы өзгөчөлүктөрүн ачып, ал көп байланыштуу түзүмдүк өндүрүштүк системалардын жаңы муунун, ошондой эле топтоочу курам бөлүктөрдүн жыйындысын түзүүнүн негизиндеги ачылыш катары сунушталган.

Өндүрүштүк жана экономикалык системаларды активдүү изилдеп, илимий натыйжаларды жарыялап, инженер, менеджер жана экономист адистигиндеги негизги сабактарды окутуп келет. Республикада биринчи өндүрүштүк роботту, нанороботту жана көп байланыштуу түзүмдөгү ийкемдүү өндүрүштүк системалардын муунун иштеп чыккан. Робот техниканын жана мехатрониканын негизинде теориялык жана методологиялык, технологиялык жана конструктордук иштеп чыгууда түзүлгөн автоматташтыруу системасын системалык баяндоо аркылуу өзүнүн ойлоп табуулары боюнча үч китеп басып чыгарган. Орус, кыргыз жана англис тилдериндеги 1500дөн ашуун макалалардын, алардын ичинде окуу китептеринин, монографиялардын, илимий, өндүрүштүк макалалардын, усулдук колдонмолордун автору.

Эл аралык жана республикалык көргөзмөлөрдүн, сынактардын көптөгөн медалдары жана дипломдору менен сыйланган.

В. Даровских ИМБДУнун “Ойлоп табуудагы көрүнүктүү жетишкендиги үчүн” номинациясындагы алтын медалы менен сыйланган (2011).

**Жумабеков Сабырбек –
медицинина илимдеринин доктору, профессор**

Жумабеков Сабырбек Артисбекович 1964-жылдын 11-августунда туулган. 1987-жылы Кыргыз мамлекеттик медициналык институтун бүтүргөн. 1987-1995-жж. Симферополь (Украина) шаарындагы Крым медициналык институтунун травматология жана ортопедия кафедрасынын клиникалык ординатору, улук лаборанты, аспиранты, ассистенти. 1991-жылы Москва шаарындагы Борбордук протездөө жана протез жасоо ИИИде кандидаттык диссертациясын коргогон. 1995-жылы Москва ш. Москва медициналык академиясында доктордук диссертациясын жактаган.

1995-2002-жж. Курортология жана калыбына келтирип дарылоо Кыргыз ИИИнин ортопедия боюнча директорунун орунбасары. Ал Борбордук Азияда жана Казакстанда биринчи жолу омурткалардын ооруларын микрохирургиялык дарылоо, дүйнөлүк стандарттагы протездер менен ири муундарды эндопротездөө ыкмаларын киргизген. 1999-жылдан тартып Кыргыз мамлекеттик медициналык институтунун травматология, ортопедия жана ыкчам хирургия кафедрасынын башчысы. Ошол эле жылы Бүткүл дүйнөлүк ортопед-травматологдордун илимий коомунун мүчөсү болуп кабыл алынган. 2002-2004-жж. Бишкек ш. мэрияга караштуу Саламаттык сактоо департаментинин жана Милдеттүү түрдө медициналык камсыздандыруу фондунун (ММКФ) директору, Бишкектеги ММКФ аймактык башкармалыгынын директору. 2004-2010-жж. Бишкектеги Травматология жана ортопедия илимий-изилдөө борборунун директору. 2010-ж. тартып Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо министри. С. Жумабековдун илимий изилдөөлөрүнүн багыты бул таянуу-кыймылдоо системасынын жабыркашын жана ооруларын дарылоонун хирургиялык жолдорун жана жаңы технологияларды иштеп чыгуу, ишке киргизүү. 2008-жылы С. Жумабековго «Кыргыз Республикасынын илимге эмгеги сиңген ишмери» деген наам ыйгарылган.

Профессор С. Жумабеков 26дан ашуун илимий эмгектердин, 49 ойлоп табуунун жана рационализатордук сунуштардын автору, алар иштелип чыккан жана көптөгөн өлкөлөрдө иш жүзүндө пайдаланылууда.

2010-ж. С. Жумабеков «Ойлоп табуучулуктагы көрүнүктүү жетишкендиктери үчүн» ИМБДунун Алтын медалы менен сыйланган. 2011-ж. Кыргыз Республикасынын Президентинин «Чыгармачыктагы жана ойлоп табуучулуктагы жетишкендиктери үчүн» сыйлыгы менен сыйланган.

**Ааматов Маркабай –
Кыргыз Республикасынын маданиятына
эмгек сиңирген ишмер,
акын, котормочу**

Маркабай Ааматов Кара-Кулжа районундагы Бөксө кыштагында 1953-жылы 13-декабрда туулган. 1972–1975-жж. Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун орус тили жана адабияты факультетин аяктап, 1976-жылдан мектепте мугалим, облустук гезитте, телерадиокомитетинде адабий кызматкер, кабарчы болуп кызмат өтөгөн. 1981–1987-жж. Кыргызстан Жазуучулар союзунун көркөм адабиятты жайылтуу бюросунда кызматкер, 1987–1996-жж. анын директору болуп иштеген. 1996-жылы кезексиз чакырылган Кыргызстан Жазуучулар союзунун XII съездинде анын вице-президенти, 2004-жылы кыргыз жазуучуларынын XIII съездинде Кыргыз Республикасынын Улуттук Жазуучулар союзунун катчысы болуп шайланган. 2007-жылдын декабрынан Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик патент кызматынын расмий басылмаларды чыгаруу жана которуу башкармалыгынын начальниги, 2009-жылы Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматына караштуу Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондунун директору, 2010-жылы ошол эле уюмдун уюштурууну камсыз кылуу бөлүмүнүн башчысынын кызматына которулган. 2011-жылдан Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын материалдарды даярдоо бөлүмүнүн башчысы болуп иштейт.

Акындын алгачкы чыгармасы 1972-жылы облустук «Ленин жолу» гезитинде жарыяланып, ошондон тарта республикалык, боордош, чет мамлекеттердин тилдеринде үзгүлтүксүз жарыяланып келет. 1996-жылдан Эл аралык Жазуучулар союздарынын башкармалыгынын, «Дом Ростовых» адабий журналынын редколлегиясынын, 2006-жылдан Азербайжан Жазуучулар кошунунун ардактуу мүчөсү.

Кыргыз, орус, тува тилдеринде жарык көргөн поэтикалык, прозалык жыйнактардын, дүйнөнүн ар түрдүү тилдеринен кыргыз тилине которулган чыгармалардын 28ден ашык китебинин автору.

М. Ааматовго 2004-жылы «Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмери», «Кыргыз Республикасынын Эл агартуусунун отличниги» ардак наамдары ыйгарылган. М. Ааматов 2008-жылы Россия Федерациясынын Ломоносов ордени менен сыйланып, Коопсуздук, коргонуу жана укук коргоо Академиясынын анык мүчөсү-академиги болуп шайланган.

2011-жылы Кыргыз Республикасынын Президентинин “Чыгармачылыктагы жана ойлоп табуучулуктагы жетишкендиктери үчүн” сыйлыгы менен сыйланган.

**ЭЛ АРАЛЫК ЖАНА УЛУТТУК ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК
МЕНЧИК КҮНҮНӨ АРНАЛГАН САЛТАНАТТУУ
ЧОГУЛУШТАН АЛЫНГАН
ФОТОРЕПОРТАЖ**

26-апрель – Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык жана Улуттук күнү

*А. Калмаматов – КР МИМК
(Кыргызпатент) директору*

Көп эле адамдар интеллектуалдык менчик, автордук укук, патенттер, өнөр жай үлгүлөрү, товардык белгилер деген түшүнүктөрдү угушкан, бирок алар биздин күнүмдүк турмуштан оолак, бизнес жана укук чөйрөсүнө тиешелүү деп эсептешет. Чындыгында интеллектуалдык менчик, инновациялар, жаңы товарларды чыгаруу жана заманбап тейлөө кызматтарын уюштуруу бүгүнкү күндө экономикалык өнүгүүнүн, демек жарандардын бакубат жашоосунун көрсөткүчтөрү экендиги дүйнө жүзүндө таанылган.

Көпчүлүк учурда коом интеллектуалдык менчиктин мүмкүнчүлүгүн толук баамдабагандыктан жана анын маанисин толук түшүнүүгө аракеттенбегендиктен, көптөгөн өлкөлөрдүн экономикасы контрафакттуу продукттарды таратуудан чоң чыгашаларга учурап, чыгармачыл адамдар – жазуучулар, композиторлор, музыканттар, кинематографисттер өз эмгеги үчүн татыктуу сыйаке ала албай келишет.

Интеллектуалдык менчикти өнүктүрүү жана аны укуктук коргоо маселелерине коомчулуктун көңүлүн буруу максатында, 2000-жылы Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) мүчө-мамлекеттери Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык күнүн уюштуруп, жыл сайын белгилеп турууну чечишкен. Ал үчүн алар 1970-жылы ИМБДУну түзүү боюнча Конвенция күчүнө кирген күн - 26-апрелди тандап алышкан. Бул күн биздин өлкөдө дагы Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык жана Улуттук күнү катары аныкталган.

Бул күнү ИМБДУга мүчө болгон мамлекеттердин бардыгында жолугушуулар, иш-чаралар, маалыматтык кампаниялар өткөрүлөт. Алардын максаты - интеллектуалдык менчик чындыгында эмне экендиги жөнүндө кеңири коомчулуктун түшүнүгүн жакшыртуу жана интеллектуалдык менчик системасы музыканын, искусствонун жана көңүл ачуу индустриясынын өнүгүшүнө гана эмес, ошондой эле жаңы товарлардын жана инновациялык технологиялардын пайда болушуна кандайча мүмкүнчүлүк түзөөрүн көрсөтүү.

Жыл сайын Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү белгилүү бир актуалдуу темага арналат. 2009-жылы “Жашыл инновациялар” деп аталып, климаттын өзгөрүшү менен күрөшүүгө арналган технологиялык каражаттарды өнүктүрүү жана таратуу маселесине арналган.

Өткөн жылы Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү билим жаатында тажрыйба алмашуу, инновацияларды алга жылдыруу, технологияларды өткөрүп берүү маселелерине коомдун көңүлүн бурууга арналып, “Инновациялар дүйнөнү бириктирет” деген ураандын астында өткөрүлгөн. Быйыкы жылы Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнү “Келечекке багыт алып” деген девиз менен өкмөттөрдүн, уюмдардын, окуу жайлардын жана ишканалардын көңүлүн “биздин келечегибизди пландаштырган” дизайнерлердин чыгармачылыгына бурат.

Белгилүү болгондой, бүгүнкү күндө дүйнө жүзү боюнча экономикалык өнүгүүдөгү артыкчылыктардын алмашуу тенденциясы жүрүүдө. Биринчи орунга инновациялар, интеллектуалдык түзүм жылып, жаңы технологияларды, жаңы товарларды жана тейлөө кызматтарын түзүүгө басым жасалууда. Чийки зат ресурстарына бай Россияда инновацияларды натыйжалуу илгерилетүү дүйнөлүк базардын бүгүнкү күндөгү “аба ырайын” аныктаарын эчак эле түшүнүшкөн жана буга россиялыктарды дүйнөлүк экономикалык кризис аргасыз кылган. Экономикадагы мындай бурулушту Улуу Британия жасаган, буга чейин бул өлкөнүн негизги киреше булагын финансылык сектор түзгөн. Ал жерде интеллектуалдык менчикти коммерциялаштырууга басым жасалып, интеллектуалдык менчикти өнүктүрүү стратегиясын натыйжалуу ишке ашыруу аркылуу модернизация жүргүзүлгөн.

Кыргызстан бул процесстерден четте кала албайт, ошондуктан былтыр ИМБДУнун колдоосу астында Кыргызпатент тарабынан 2011-2015-жылдары Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы иштелип чыккан. Жакын арада бул документ парламентте талкуулоого жөнөтүлөт жана кеңири талкуулоо үчүн элге таратылат.

Стратегияны ишке ашыруу менен биз кандай өзгөрүүлөргө жетишибиз келет? Баарынан мурда - Кыргызстанда инновациялар базарынын пайда болушу үчүн шарттарды түзүү. Бул жерде биздин ишкерлер жигердүүрөөк издеп, жаңы технологияларды, анын ичинде өзүбүздүн ойлоп табуучулардын жана изилдөөчүлөрдүн иштеп чыгууларын жайылтуу үчүн чакан жана орто бизнеске басым жасадык. Өзүбүздүн өндүрүүчүлөрдүн соода маркалары атаандаштыкка жөндөмдүү болушу үчүн, ал эми интеллектуалдык менчикти колдонуу ишкерлерге, өлкөнүн бюджетине кошумча киреше алып келүүсү үчүн бир нече багытта иш жүргүзүү керектелет.

Эң алды менен интеллектуалдык менчик контрафакттуулуктан жана каракчылыктан ишенимдүү укуктук коргоого алынуусу керек. Кыргызстандагы аудио- жана видеоөнүмдөрдүн 98 % жакыны контрафактуу. Жасалма дары-дармектер, тамак-аш өнүмдөрү, балдарга арналган товарлар өзгөчө кооптуу, анткени алар адамдардын ден-соолугуна жана өмүрүнө коркунуч туудурат. Ички базарда мындай өнүмдөрдүн энчисин азайтууга жетишүү үчүн Стратегияда мыйзам чыгарууну өркүндөтүү жана укук колдонуу тажрыйбасын жакшыртуу чаралары каралган.

Андан тышкары, инновациялык ишмердүүлүктү өбөлгөлөө үчүн жаңы, анын ичинде финансылык инструменттер керектелет. Бүгүнкү күндө банктар бул максаттарга кредиттерди берүүгө даабайт. Анткени Кыргызстанда интеллектуалдык менчикти баалоо механизмдери такталган эмес. Ушул мезгилге чейин банк соода маркасын күрөөгө алып, кредит берген бир гана учур кездешкен.

Себеби, мыйзам чыгаруу деңгээлинде патенттерди күрөө катары колдонуу механизмдери жетиштүү түрдө жөнгө салынган эмес. Ал эми бүткүл дүйнө жүзү боюнча интеллектуалдык менчик маанилүү материалдык эмес актив деп таанылган.

Коюлган маселелерди ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн биздин коомдун бардык деңгээлиндеги адамдар интеллектуалдык менчиктин маанисин түшүнүүсү да өтө маанилүү. Бул белгилүү бренддердин жасалма буюмдарын (тиричилик техникасын, парфюмерия же болбосо кийим-кече) сатып алуу менен материалдык жоготууларга гана учурабастан, сапатсыз тамак-аш, дары-дармек жана алкоголь өнүмдөрүн колдонуу менен өзүнүн ден соолугун дагы коркунучка салган катардагы керектөөчүлөргө тиешелүү. Ошондой эле, бул чыгармачыл адамдарга да тиешелүү, анткени алар өзүнүн автордук укугун кантип коргоо керектигин, ойлоп табуучулар өзүнүн эмгектерин кантип коммерциялаштыруунун жолдорун билүүсү үчүн керек.

Ата мекендик ойлоп табуучуларга, жаңычылдарга жана ишкерлерге илимдин жаңы жетишкендиктери жана технологиялык иштелмелер жөнүндө маалымат издөөдө жардам берүү үчүн ИМБДУнун колдоосу менен Мамлекеттик интеллектуалдык менчик фондусунун алдында Технологияларды жана инновацияларды колдоо борбору ачылды. Жыл башынан тартып бул Борбордо патенттик жана илимий-техникалык маалыматтардын эл аралык маалымат базалары менен иштөө боюнча тренингдер өткөрүлүүдө. Жакын арада Борбордун филиалдарын республиканын жогорку окуу жайларында, биринчи кезекте аймактарда ачуу пландаштырылууда.

Экономикалык кыйынчылыктарга жана биздин өлкө 2010-жылы баштан кечирген саясий толкундоолорго карабастан, биздин ойлоп табуучулардын, жаңычылдардын, чыгармачыл адамдарыбыздын чыгармачылык активдүүлүгү жогору бойдон калууда. Мисалы, өткөн жыл ичинде Кыргызпатентке ойлоп табууларга патент берүүгө 140 өтүнмө келип түшкөн. 2009-жылга салыштырмалуу бул көрсөткүчтөр азыраак болгонуна карабастан, аймактарда жашап, эмгектенген ойлоп табуучулардын активдүүлүгү жогорулагандыгы сүйүндүрөт. 2010-жылы Мамлекеттик реестрде 112 ойлоп табуу жана 65 рационализатордук сунуш катталган.

Бүткүл дүйнө жүзү боюнча бүгүнкү күндө автордук укуктарды коргоо маселелерине көп көңүл бурулууда. Белгилүү болгондой, “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, Кыргызпатент учурда авторлордун жана музыкалык чыгармаларды аткаруучулардын мүлктүк укуктарын жамааттык негизде башкаруучу уюмдун ролун аткарууда. Кыргызпатенттин реестринде 1523 автор жана 3803 чыгарма катталган. 500дөн ашуун авторлор уюм менен өзүнүн мүлктүк укуктарын башкарууга өткөрүп берүү жөнүндө келишим түзүшүп, белгилүү тартип боюнча автордук сыйакы алып турушат. Акыркы эки жылда автордук сый акыларды чогултуу бир топ жогорулаганын белгилей кетүү керек. 2007-жылга салыштырмалуу алар эки эсеге жогорулап, өткөн жылдагы чогултуулар 4 миллион сомдон жогору болду.

Жыл сайын Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүндө мыкты ойлоп табуучуларга, жаңычылдарга, чыгармачыл коомчулуктун өкүлдөрүнө сыйлыктар тапшырылат. Бул сыйлыктардын арасында өзгөчө орунду ИМБДУнун Алтын медалы ээлейт. Өткөн жылы бул эл аралык сыйлыкка эл акыны

Сүйүнбай Эралиев, белгилүү хирург-ортопед, азыркы Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо министри Сабырбек Жумабеков, композитор Бактыбек Алишеров, ошондой эле музыкант жана ырчы Бактыбек Шатенов татыган. Быйылкы жылы бул беделдүү сыйлыкка белгилүү манасчы Уркаш Мамбеталиев жана И. Раззаков атындагы Кыргыз техникалык университетинин профессору, ойлоп табуучу Владимир Даровских татыды Евразиялык патенттик ведомство тарабынан уюштурулган дагы бир эл аралык сыйлык – “Ойлоп табуучулук жана патенттик ишке кошкон салымы үчүн” Блинников атындагы алтын медалына химия илимдеринин кандидаты, “Илимий-техникалык борбор” коомдук фондунун директору Болот Асанов жана медицина илимдеринин кандидаты И. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медицина академиясынын кадимки жана топографиялуу анатомия кафедрасынын башчысы Алмаз Омурбаев татыктуу болушту. 2001-жылдан 2011-жылга чейинки мезгилде Кыргызстанда техникалык жана көркөм чыгармачылыкка кошкон салымы үчүн ИМБДУнун Алтын медалына **18** автор жана аткаруучулар, **14** ойлоп табуучу жана жаңычылдар татыктуу болушса, Блинников атындагы Евразиялык патенттик ведомствонун алтын медалы менен биздин 6 мекендешибиз сыйланган.

Быйыл Кыргызстандын тарыхында биринчи жолу Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүндө “Чыгармачылыктагы жана ойлоп табуучулуктагы жетишкендиктери үчүн” Кыргыз Республикасынын Президентинин сыйлыгы Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмер, акын Маркабай Ааматовго жана Кыргыз Республикасынын илимине эмгек сиңирген ишмери Сабырбек Жумабековго тапшырылды. Өлкөнүн жетекчилиги интеллектуалдык менчик системасын жана инновацияларды өнүктүрүү маселесине чоң маани бергени өтө зарыл. Бул сыйлык биздин ойлоп табуучуларга, жаңычылдарга, адабият жана искусство ишмерлерине жакшы өбөлгө түзмөкчү.

ИМБДУ Кыргызстандын тажрыйбасына кызыгуу арттырды

Д. Баякунова – КР МИМКнын Стратегиялык өнүктүрүү бөлүмүнүн башкы адиси

Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын иштеп чыгуу боюнча Кыргызпатенттин тажрыйбасы Женевада Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) штаб-квартирасында өткөөл экономикадагы өлкөлөрдө интеллектуалдык менчиктин стратегияларын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу боюнча Европанын жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча бөлүмдүн кызматкерлери үчүн тренингдин жүрүшүндө каралып чыкты.

- Динара бүгүнкү күндө ИМБДУнун жардамы астында көптөгөн өлкөлөрдө, анын ичинде – Хорватияда, Россияда, Белорусияда интеллектуалдык менчикти өнүктүрүүнүн стратегиялары иштелип чыкты же иштелип чыгууда. Эмне үчүн бул жолу дал ушул Кыргызстан эл аралык эксперттердин көңүл борборунда болуп калды?

- Силер билгендей, ИМБДУ өткөөл экономикадагы өлкөлөрдө интеллектуалдык менчик системасын өнүктүрүүгө зор көңүл бурат жана аларга бул иште ар тараптуу колдоо көрсөтөт. 2010-жылдын күзүндө Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын жетекчилиги менен ИМБДУнун Башкы директору Фрэнсис Гарринин ортосунда Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын иштеп чыгууда биздин өлкөгө жардам берүү жөнүндө макулдашууга жетишилген. Алгач ИМ улуттук системасын жакшыртуу аркылуу өлкөнүн экономикасын өнүктүрүүгө иштей турган документти даярдоо, жаңы технологияларды жана интеллектуалдык ишмердүүлүктүн башка продуктуларын өздөштүрүү жана алга жылдыруу үчүн жагымдуу шарттарды түзүү милдеттери коюлган. Чындыгында биз улуттук стратегиянын үстүндө иш алып барып жаткан жалгыз өлкө эмеспиз. Бирок, башка мамлекеттердин патенттик ведомстволорунан айырмаланып, бул жерде бул процесс сунуштардын жана эл аралык эксперттердин даяр иштелмелеринин нугунда “жогортодон” болуп өтүп, Кыргызпатент өзүнүн жеке жолуна чыкты.

- Бул айырмачылык эмнеде?

- Тренингдеги талкуу учурунда, атап айтканда, Европанын жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча бөлүмдүн директору Михал Свантнер бизде өлкөнүн чыныгы көйгөйлөрүнөн жана керектөөлөрүнөн келип чыгуу менен, демилге “төмөн жактан” көтөрүлгөндүгүн белгиледи.

Силердин эсиңерде болсо керек, стратегияны иштеп чыгуунун үстүндө атайын түзүлгөн жумушчу тобу иш алып барды, ага ар түрдүү бөлүмдөрдүн өкүлдөрү кирген, анын үстүнө алардын көпчүлүгү жаш муундардын өкүлдөрү болушту, ал эми ведомствонун жетекчилиги биздин демилгеге кысым көрсөтпөө үчүн, бул процеске иш жүзүндө кийлигишкен жок. Жумушчу тобун жетектөө ишинин мага тапшырылышы, жаш адис катары мен үчүн абдан чоң сыймык жана чоң жоопкерчилик болду.

Мындай ыкма өзүн актады жана муну стратегиянын үстүндөгү иш процессинде өз пикирлерин таңуулабастан, биздин суроолорубузга жооп берүү менен жумушчу тобуна кеңеш берип гана турган ИМБДУнун эксперттери тастыкташты. Ошентип, эми, Улуттук стратегиянын долбоорун ишке киргизүү алдында турганда анын белгилүү бир артыкчылыктары бар.

- Бирок абдан мыкты стратегияны жазып коюш – иштин жарымы. Ишти аягына чыгарууга күч жетеби? Бул иште бизге ИМБДУдагы өнөктөштөр кандай жардамдарды көрсөтө алышат?

- “Мээ чабуулу” түрүндө өткөн тренингдин жүрүшүндө бул маселе көңүл борборундагылардын бири болду. Реформа жолунда турган кайсы гана өлкө үчүн болбосун ал актуалдуу. Европанын жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча бөлүмдүн адистери өзүлөрү тараптан мүмкүн болуучу тобокелдиктерди, тоскоолдуктарды жана аларды азайтуунун жолдорун карап чыгышат. Атап айтканда, биздин жумушчу топко долбоорлорду башкаруу ыкмаларын үйрөнүү сунушталган жана бул жерде ИМБДУ бизге практикалык жардам көрсөтө алат.

- Динара, Сизге ИМБДУнун штаб-квартирасында биринчи жолу болуп кайтуу тагдыры буйруду. Сиздин таасирленүүлөр кандай болду?

- Мени ИМБДУнун сырткы көрүнүшү, анын имараттары гана эмес, ишке максималдуу жагымдуу шарттарды камсыз кылуу үчүн ал жерде бардыгы кандайча уюштурулгандыгы, ойлонуштурулгандыгы таң калтырды. Иштиктүү – демократиялуу, ак ниеттүү мамиледеги атмосферанын өзү өтө зор таасир калтырды. Алардын ээлеген кызмат орундарына жана наамдарына карабастан биз ИМБДУнун кызматкерлери менен ачык-айрым баарлашууларды жүргүздүк. Бишкекке бир нече жолу келип кетишкен, Европанын жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча бөлүмдүн өкүлдөрү – Михал Свантнер, Сергей Зотин, Александр Матвеев жана албетте ар түрдүү өлкөлөрдө, анын ичинде өз мекени Улуу Британияда ИМ боюнча стратегияларды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга көмөк көрсөтүү боюнча өзүнүн эң бай тажрыйбасы жөнүндө көп айтып берген биздин туруктуу кеңешчибиз Рон Марчант менен жолугушуу жагымдуу болду. Айтмакчы, Рон Марчант жакында өзүнүн жеке китепканасынан Кыргызпатенттин дарегине интеллектуалдык менчиктин ар кандай маселелери боюнча китептерди бандероль кылып салып жибериптир. Алар биздин адистер үчүн жакшы кол кабыш болот деп ойлойм.

Патенттик-маалыматтык процессти ченемдик камсыз кылуу – Кыргыз Республикасын инновациялык өнүктүрүүнүн курамдык бөлүгү

*В. Хайленко - башкы китепканачы – МПТКнын ИМ
объектилерин боюнча кеңеш берүүчүсү*

Ойлоп табуучу Кыргызстан үчүн – жаңы көрүнүш эмес. Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүгүн алуу менен жана “Кыргызпатент” – ИМдин мамлекеттик кызматы башында турган Патент системасынын түзүлүшү менен, өлкөнү жана анын экономикасын инновациялык өнүктүрүүгө багыт алынды.

Билим берүүнүн, илимдин, өндүрүштүн кызыкчылыктары, чакан орто ишканаларды (ЧОИ) өнүктүрүү, аларды жакшыртуу интеллектуалдык менчик объектилерин (ИМО), аны уюштуруу жөнүндө маалыматтын болушун талап кылды.

Күн тартибинде төмөндөгүдөй маселелер турду:

- Кыргызстандын жарандарына патенттик-маалыматтык ишмердүүлүктү кантип түшүндүрүү керек?
- кыргызстандыктар үчүн дүйнөнүн илимий-техникалык прогрессин кандайча жеткиликтүү кылуу керек?
- патенттик-маалыматтык камсыз кылууну уюштурууда “дүйнөлүк стандарттарга” ылайык келүү үчүн эмне кылуу керек?

ИМди өнүктүрүүгө активдүү жана кызыкдарлык мамиле эл аралык келишимдерди, өкмөттөр аралык конвенцияларды жана ведомстволор аралык макулдашууларды, ИМ жөнүндө өлкөнүн мыйзамдарын, токтомдорду жана нускамаларды, мамлекеттик программаларды ратификациялоодо чагылдырылган. Алардын ичинен көпчүлүгүндө инновациялык ишмердүүлүктү патенттик-маалымат менен камсыз кылууну уюштуруунун шарттары караштырылган.

Эл аралык, мамлекеттик, ведомстволук документтер төмөндөгү сыяктуу багыттарды регламенттейт:

- патенттик-маалыматтык фондду түзүү;
- өнөр жай менчиги объектилерин (ӨМО) патенттик издөө үчүн маалыматтык-издөө тилдерин (МИТ) пайдалануу; эл аралык стандарттар;
- патенттик изилдөө ыкмалары;
- жаңы маалыматтык технологияларды пайдалануу.

Патенттик-маалыматтык фондду түзүү 1994-жылы Кыргыз Республикасында ратификацияланган Патенттик кооперация жөнүндө келишимдин (РСТ) негизинде башталган. Аны чыныгы өнүктүрүү Кыргыз Республикасынын Патент мыйзамынын (16.12.1997 ж.) 2 жана 37- беренелеринде конкреттүү караштырылган жана анда патенттик фонддун жетекчилиги, патенттик маалымат фондун финансылык камсыз кылуу, аны сактоо, алуу ошондой эле эл аралык уюмдар жана чет өлкөлүк патенттик ведомстволор менен алмашуу маселелери камтылган.

Өзүнчө пункт менен өлкөлөрдүн патенттик ведомстволору менен кызматташуу жөнүндө кырктан ашуун мамлекеттер аралык жана ведомстволор аралык келишимдер, патенттик ведомстволордун расмий басылмалары—өлкөнүн патенттик бюллетендери, ойлоп табуунун сыпаттамаларынын толук текстүү маалымат базалары (МБ) менен өз ара алмашуу милдеттенмелери белгиленген.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 03.11.98-ж. № 719-токтому менен Республикалык илимий-техникалык китепкана (РИТК) КРнын Патенттик ведомствосунун (“Кыргызпатент”) карамагына өткөрүлүп берилген жана Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкана (МПТК) деген жаңы аталышка ээ болгон.

Бул – патенттик-маалыматтык талдоо каражаты жана ыкмасы катары Кыргыз Республикасынын патенттик системасын өнүктүрүүдөгү патенттик маалыматтын маанисинин күбөлүгү. Ошондой эле МПТКнын курамында Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик патенттик фондусу (МПФ) жөнүндө жобо (Кыргызпатенттин Коллегиясынын 06. 07. 99-ж. № 4 токтому) бекитилген.

Бүгүн МПТК – патенттик-маалыматтык фонду дүйнөнүн 43 өлкөсүнүн 16 млн. документтерин түзгөн Кыргызстандын эң чоң китепканасы. Иш жүзүндө – бул дүйнөлүк техникалык прогресстин өнүгүшүнүн так, толук жана ыкчам тартиптелиши (хронологиясы).

ӨМОНу (Өнөр жай менчиги объектилери) патенттик издөө үчүн маалыматтык издөө тилдерин (МИТ) пайдалануу

Патенттик-маалыматтык процесстердин эл аралык деңгээлин камсыз кылуу үчүн, ИМОну классификациялоо (жиктөө), кармап турууга ыңгайлуулуктарды түзүү жана патенттик фондду, өзгөчө ӨМО боюнча маалыматтарды патенттик издөө үчүн өлкөдө ӨМО үчүн МИТти колдонуу жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдары кабыл алынды.

- “Кыргыз Республикасынын Товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү эл аралык классификациялоо-ТКЭК жөнүндөгү Ницца макулдашуусуна кошулуусу тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (17.04.98-ж. күчүнө кирген);

- “Кыргыз Республикасынын Өнөр жай үлгүлөрүн эл аралык классификациялоо-ӨҮЭК жөнүндөгү Локарн макулдашуусуна кошулуусу тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (17.04.98- ж. күчүнө кирген);

- “Кыргыз Республикасынын Эл аралык патенттик классификация-ЭПК жөнүндө Страсбург конвенциясына кошулуусу тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (22.04.98-ж. күчүнө кирген).

Ушул маалыматтык издөө тилдеринин (МИТ) индекстерин жана аларды колдонуу эрежелерин пайдалануу, Кыргыз Республикасынын патенттик документтерин коддоштуруу “Кыргызпатенттин” эксперттери жана Кыргызстандын патенттик ведомствосуна ИМОго өтүнмө берүүчү өтүнмө ээлери үчүн милдеттүү түрдө болуп калды.

Эл аралык стандарттардын негизинде патенттик-маалыматтык басылмаларды жана патенттик документтердин библиографиялык элементтерин жөнөкөйлөштүрүү басылмалардын структураларынын бирдейлигине, аларды дүйнөнүн элдеринин ар түрдүү тилдеринде жарыялоону эсепке алуу менен аларды пайдалануунун ыңгайлуулугуна жана колдонулушуна жетишүү максаттарында кабыл алынган.

Ошентип төмөндөгүлөр бекитилген:

- Расмий басылмалар жөнүндө жобо (1996-ж.);
- Ойлоп табуулардын сыпаттамаларын даярдоо боюнча нускама (1998-ж.);
- Расмий патенттик бюллетендерде аталыштарды даярдоо боюнча сунуштар (1999-ж.);
- Кыргыз Республикасынын коргоо документтерине номерленүүчү, системалык жана аты жазылган көрсөткүчтөрдү даярдоо боюнча сунуштар (2000-ж.);
- “Бирдиктүү коргоо документине-патентке өтүү тартиби (жарыялоолордун түрлөрү жөнүндө) жөнүндө” Маалыматтык кат (2003-ж.).

ЕАПВ менен макулдашууда КМШ өлкөлөрүнүн жана ЕАПВнын катышуучу-мамлекеттеринин патенттик ведомстволорунун расмий жарыялоолорунун жыйнагы болуп эсептелүүчү КМШнын аймактык патенттик-маалыматтык продуктусу - «CISPATENT» МБ (маалымат базасы) жөнүндө документ бекитилген (2003-ж.).

Бул процессте маанилүү учур болуп патенттик-маалыматтык документтердин библиографиялык элементтерин белгилөө үчүн ИМБДУнун коддорун пайдалануу эсептелет. Алардын жардамы менен кайсы тилдеги болбосун патенттик-маалыматтык документте төмөнкүлөрдү жаңылбастан табууга жана айырмалоого болот:

- өтүнмөнүн номеринен патенттин номерин;
- жарыялоо датасынан артыкчылык датасын;
- фирманын аталышынан ойлоп табуучунун фамилиясын.

Мисалы, Кыргыз Республикасында ойлоп табууга жана өнөр жай үлгүсүнө карата жарыялоолордун түрлөрү төмөндөгүдөй белгилөөлөргө ээ:

- (C1) - өтүнмө эсинин жоопкерчилиги астындагы патент
- (C2) - патент (толук экспертизасы бар)

ИМБДУнун коддору KG, RU, US, CN, JP ж.б. сыяктуу өлкөлөрдү белгилөө үчүн колдонулат,

WO – ИМБДУнун патенттик документтери

EP - Европалык патенттик ведомствонун патенттик документтери

EA – Евразиялык патенттик ведомствонун патенттик документтери.

Ошондой эле белгилөөлөрдүн өзүнүн сериясы ӨМО документтеринин түрлөрүндө, коргоо документтерин номерлөө системасында бар.

Ойлоп табуунун же башка ӨҮОнун сыпаттамасынын титулдук барагында библиографиялык элементтерге, ошондой эле өлкөлөрдүн патенттик бюллетендеринин структуралык бөлүктөрүнүн коддук белгилөөлөрүнө ээ болуу менен, тигил же бул маалыматтарды табууга гана багыт албастан, ошондой эле ӨМОго коргоо документтеринин юридикалык маанилүүлүгүнүн этаптарын көрүүгө (ойлоп табуунун бул сыпаттамасы өтүнмөгө же патентке тиешелүүбү;

кимдин артыкчылыгы; аналог кайда жана канча өлкөдө патенттик коргоо бар; негизинен, берилген ЭМОНун маанилүүлүгү, анын келечектүүлүгү, юридикалык коргоонун радиусу, ээси-фирма ж.б. жөнүндө элес түзүүгө) болот.

Ушунун бардыгы патенттик жагдайды конъюнктурдук-коммерциялык талдоо, ишмердүүлүгү ЭМО базарында айкындалган фирма жөнүндө маалыматтар ж.б. үчүн маанилүү.

Патенттик изилдөөлөрдүн ыкмалары Кыргызстанда Кыргыз Республикасынын Р.15011-96 “Патенттик изилдөөлөр. Иштеп чыгуулар жана өндүрүшкө продукцияны коюу системасы. Жүргүзүүнүн мазмуну жана тартиби” Мамлекеттик стандарттары менен (КМС) регламенттелет. Бул стандарт Кыргыз Республикасынын № 13 Мамстандарты менен бекитилген жана Кыргыз Республикасында 1998-жылдын 20-мартынан баштап күчүнө кирген.

Анда терминдер, мазмуну, патенттик изилдөөлөрдүн тартиби, отчетту тариздөө жана уюмдун ишмердигин талдоо формасы, аны өнүктүрүүнүн келечектери караштырылган.

Бул эрежелер төмөнкүлөргө мүмкүндүк берет:

- иштелмелердин техникалык деңгээлин изилдөөгө, тенденцияларды табууга жана өнүгүүнүн алдын ала маалымдоосун негидөөгө;

- өнүмдүн базарынын абалын, келип чыккан патенттик кырдаалды изилдөөгө; керектөөчүлөрдүн талаптарын, илимий-изилдөөлөрдүн, өндүрүштүк жана коммерциялык ишмердүүлүктүн багыттарын, өнүмдөрдүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн аныктоого;

- башка өлкөлөрдө аны ишке ашырууда өнүмдүн патенттик тазалыгын изилдөөгө.

Бул ченем илимий изилдөөлөрдүн бардык этаптарында мурда белгилүүлөрдү кайталоолорго жол бербейт, каражаттарды рационалдуу чыгымдоого мүмкүндүк берет, бул изилдөөлөрдү ойлоп табуунун б.а. натыйжалуулуктун жана (бүгүнкү күндө илимий иштерди коргоо боюнча УАКтын талаптарында камтылбаган жана тармактар менен экономикалык өндүрүштөрдүн жетекчилери тарбынан эске алынбаган) атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн деңгээлинде натыйжа алууга багыттайт.

Өлкөдө адистештирилген МПТК МПФнын бар болушу төмөндөгүдөй учурларда аны уюштурууну жана патенттик изилдөөлөрдүн маселелерине ылайык пайдаланууну караштырат

- ЭМОго өтүмө берүүдө;

- ИМОну коммерциялаштырууда жана башка максаттарда.

Бүгүн патенттик изилдөөлөрдүн конъюнктурдук-коммерциялык түзүп туруучусу экономиканы инновациялык өнүктүрүү үчүн өзгөчө баалуу. 2004-жылы Кыргызпатент тарабынан “Ойлоп табууга өтүмө боюнча маалыматтык издөө жүргүзүүнүн тартиби” (эксперттер үчүн) иштелип чыккан.

Ошондой эле инновациялык процессте жаңы маалыматтык технологияларды пайдалануу Кыргызпатенттин төмөндөгү ченемдик актыларында чагылдырылган.

- ЕАПВ жана КМШнын патенттик ведомстволорунун ортосунда түзүлгөн CD-R оптикалык дисктеринде аймактык патенттик-маалыматтык продукту-ну чыгаруу жөнүндө макулдашуу – 2003-ж.

- Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын web-сайтына маалыматтарды даярдоонун жана жайгаштыруунун тартиби – 2008-ж.

Бүгүн Кыргыз Республикасынын патенттик документтерин 2004-жылдан бери патенттик издөөнүн бардык түрлөрүн жүргүзүүгө мүмкүндүк берүүчү Мимоза программалык камсыздоосу менен бирге таркатылуучу (КМШ боюнча) «Cispatent» МБсында CD-дисктерде көрүүгө жана пайдаланууга болот.

2009-жылдан бери ӨМО жөнүндө «Интеллектуалдык менчик» аттуу Кыргыз Республикасынын расмий патенттик бюллетени, ойлоп табуулардын толук тексттүү сыпаттамалары жана көрсөткүчтөр түрүндө аларга маалымдоочу издөөчү аппарат (МИА) ошондой эле CD-дисктерде чыгарылат.

МПТК МПФда дүйнө өлкөлөрүнүн патенттик-маалыматтык басылмаларынын CD жана DVD коллекцияларынын жалпы көлөмү 10 миң бирдикке жакындап калды.

Жаңы маалыматтык технологиялардын прогресси жана аларды пайдалануу Интернет системасынын эсебинен тез кеңейүүдө, бул жерде өлкөлөрдүн 60 патенттик ведомстволорунун сайттарында көпчүлүк учурларда толугу менен, акысыз кирүү мүмкүндүгү менен ӨМО жөнүндө маалыматтар жайгаштырылган. Бул дагы абоненттерге сунушталган жана МПТК МПФда активдүү пайдаланылат.

Бүгүнкү күндө ИМ боюнча бирликтер: Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюму (ИМБДУ), Европалык патенттик ведомство (ЕПВ), Евразиялык патенттик ведомство (ЕАПВ) патенттик-маалыматтык продуктуларды жана аларды пайдалануунун шарттарын түзүшүүдө жана жакшыртуууда, тренингерди жана такшалмаларды өткөрүшүүдө. Алардын бири Кыргызпатент менен биргеликте Кыргыз Республикасынын кызыкдар болгон коомчулугу үчүн 2010-жылдын ноябрында өткөрүлгөн.

Кыргыз Республикасынын “Интеллект” Мамлекеттик программасын (1995-2010-жж.) ишке ашыруунун мезгили аяктады. Анын жыйынтыктары эгемендүү Кыргызстандын патенттик системасы анын төмөндөгүдөй түзүп туруучуларды камтуу менен түзүлгөндүгү болуп калды:

- уюштуруучулук;
- укуктук;
- окутуучу;
- патенттик-маалыматтык;
- басып чыгаруучу.

Өлкөдө 10го жакын интеллектуалдык менчик объектилери (ИМО) корголот, жыл сайын 600гө жакын товардык белгилер, 100 ойлоп табуулар, 50дөн ашуун башка ИМОлор (пайдалуу моделдер, өнөр жай үлгүлөрү, ЭЭМ үчүн программалар, фирмалык аталыштар, селекциялык жетишкендиктер) коргоо алышат.

ӨМОНу улуттук каттоонун документтеринин жалпы көлөмү 12 миңден ашуун.

2011-жыдан Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясынын жаңы мезгили башталат.

Көңүл борборунда – ИМОну натыйжалуу түзүүнүн, укуктук коргоонун жана пайдалануунун прикладдык мүнөзү, өлкөнүн аймактарында патенттик маданиятты мындан ары жайылтуу. Ошондуктан, патенттик-маалыматтык камсыз кылуу жана патенттик изилдөөлөр технологияларын жакшыртуу маселеси актуалдуу жана 2011-2015-жж. өлкөнүн экономикасын инновациялык өнүктүрүүнүн курамдык бөлүгү болуп эсептелет.

«Салттуу билимдерди документтештирүү жана санариптештирүү» аттуу тегерек үстөл

2011-жылдын 5-апрелинде Кыргызпатенттин жыйындар залында “Салттуу билимдерди документтештирүү жана санариптештирүү маселелери” деген темада тегерек үстөл болуп өттү.

Ага ишмердүүлүктөрү салттуу билимдерди жана генетикалык ресурстарды изилдөөгө жана сактоого байланышкан мамлекеттик органдардын, илимий коомчулуктардын, өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрү катышты.

Тегерек үстөлдүн катышуучуларын куттуктоо менен Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов салттуу билимдерди (СБ) кагаз жүзүндө жана электрондук сактагычтарда изилдөө жана сактоо маселелеринин өзгөчө маанилүүлүгүн, анткени, кылымдардан бери ооздон оозго өтүп келген бул билимдер көпчүлүк учурларда жазуу булактарында чагылдырылбагандыгын белгиледи. Анын ортосунда бул билимдер өтө сейрек учуроочулар, ал эми жаңы технологияларды, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү түзүүдө аларды пайдалануу мамлекетке жана ошондой эле мындай билимдердин ээлерине маанилүү экономикалык пайда алып келе ала тургандыгын айтты.

Экспертиза башкармалыгынын башчысы Абдикалил Токоев өзүнүн баяндамасында бүгүнкү күндө улуттук бирдейликтин гана эмес, ошондой эле экономикалык жана экологиялык жана азык-түлүк коопсуздугунун негизи болуп эсептелген салттуу билимдердин өзгөчө статусун таануу зарылдыгын белгиледи. Муну менен, салттуу билимдерди коргоого жана сактоого жардам берүү, СБны алып жүрүүчүлөрдүн, бизнестин жана мамлекеттик жана илимий коомдоштуктардын ортосундагы өз-ара мамилелердин айкындуулугун, ошондой эле салттуу билимдерди пайдалануудан алынган кирешени калыс бөлүштүрүү сыяктуу аспектилерин абдан маанилүү. Абдикалил Токоев СБны изилдөө жана сактоо ишинде мамлекеттик органдардын, илимий коомдоштуктардын жана өкмөттүк эмес уюмдардын күч аракеттерин топтоп чыңдоону сунуштады. Атап айтканда сөз салттуу билимдердин бирдиктүү маалымат базасын түзүү, аларды коргоонун механизмдерин жакшыртуу, ал эми келечекте – СБ маселелери боюнча аймактык профилдик журналды басып чыгаруу жана Салттуу билимдердин энциклопедиясын чыгаруу жөнүндө болуп жатат.

КРнын Саламаттыкты сактоо министрлигинин Окумуштуулардын медициналык кеңешинин төрагасы Рустам Тухватшиндин “Салттуу медицинаны өздөштүрүүнүн көйгөйлөрү”, Биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо жана пайдалануу боюнча Глобалдуу экологиялык фонд (ГЭФ/ЮНЕП) долбоорунун консультанты Бактыбек Койчумановдун “Кыргызстанда салттуу билимдер менен генетикалык ресурстардын байланышы”, “Жашоо дарагы” адамдык өнүктүрүү борборунун директору Калия Молдогазиеванын “Жаратылышты салттуу пайдалануу чөйрөсүндө СБны документтештирүү көйгөйлөрү”, ошондой эле “Айылды өнүктүрүү фонду” долбоорунун координатору Кулипа Акматованын “Салттуу билимдерди чогултуу жана документтештирүү” аттуу баяндамалары зор кызыгууларды жаратты.

Тегерек столдун катышуучулары салттуу билимдерди коргоо, изилдөө жана сактоо чөйрөсүндө кызматташтыкты улантууну жана бул багыттагы күч-аракеттерди активдештирүүнү макулдашышты.

“Салттуу билимдерди документтештирүү жана санариптештирүү маселелери” деген темадагы тегерек үстөлдүн ачылышында Ажибай Калмама-товдун – Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директорунун чыгып сүйлөгөн сөзү
Бишкек шаары, 2011-жылдын 5-апрели

Кутмандуу күнүңүздөр менен, урматтуу тегерек үстөлдүн катышуучулары!

Эл аралык жана Улуттук интеллектуалдык менчик күнүнө арналган бир айлыктын алкагында салттуу билимдерге байланышкан маселелерди талкуулоого тиешелүү иш-чараларды өткөрүү бизде жакшы салт болуп калды.

Салттуу билимдер, ошондой эле генетикалык ресурстар жана маданияттын салттуу көрүнүштөрү жалпысынан биздин элдин интеллектуалдык түзүп туруучусу болуп эсептелишет жана аларды сактоо жана көбөйтүү максаттарында өзгөчө камкор мамилени талап кылат.

Акыркы жылдары бүткүл дүйнө жүзүндө жергиликтүү элдердин салттуу билимдерин, генетикалык ресурстарын жана маданияттарынын салттуу көрүнүштөрүн (фольклорду) коргоого тиешелүү эл аралык укуктук ченемдерди жакшыртууга багытталган бир катар демилгелер кабыл алынды.

Ошентип, 2001-жылдан бери ИМБДУда Интеллектуалдык менчик жана генетикалык ресурстар, салттуу билимдер жана маданияттын салттуу көрүнүштөрү (фольклор) боюнча өкмөттөр аралык комитет иштейт. Бул комитеттин түпкү максаты болуп салттуу билимдерди коргоо жаатында эл аралык макулдашуунун долбоорун иштеп чыгуу эсептелет.

Бизде Кыргызстанда ошондой эле салттуу билимдерди коргоо маселеси курч турат. Кыргыздардын турмуштук үрп-адаттары тарыхтын түпкүрүнө кеткендиктен, көптөгөн салттуу билимдер биротоло жоготулган. Бирок, дүйнөлүк глобализация процессинде өзүбүздү-өзүбүз бирдейлештирүүнү жоготуп албашыбыз үчүн биздин ата-бабаларыбыздын интеллектуалдык капиталын келечектеги муундарга жеткирүү бүгүнкү күндөгү эң башкы милдеттердин бири болуп эсептелет.

Биз бүгүн салттуу билимдерди укуктук коргоонун, ошондой эле биздин элибиздин салттуу билимдерин сактоо максаттарында аларды документтештирүүнүн жана санариптештирүүнүн көйгөйлөрүн талкуулоо үчүн чогулуп отурабыз.

Тегерек үстөлдүн катышуучуларына үзүрлүү иштөөнү каалаймын.

Салттуу билимдер: Кыргыз Республикасындагы документтештирүү, санариптештирүү жана укуктук коргоо маселелери

*А. Токоев,
КР МИМЖнын (Кыргызпатент)
Экспертиза башкармалыгынын башчысы*

Урматтуу тегерек үстөлдүн катышуучулары, бүгүнкү күндө биздин алдыбызда ата-бабаларыбыз, эң башкысы аларды курчап турган чөйрө менен татуу мамиледе жашоо менен, күндөлүк турмушунда пайдаланып келген салттуу билимдердин кенчин сактоо жана биздин кийинки муундарыбызга жеткирүү маселеси болуп көрбөгөндөй курч турат.

Азыркы цивилизацияда болуп жаткан техногендик процесстердин таасири астында, сакталып калган салттуу билимдердин катмары жыл өткөн сайын жукарып бара жатат. Турмуш-тиричиликтин көптөгөн каражаттары көчмөн адамдын азыркы турмушунда эбактан бери пайдаланылбай калган. Элибиздин салттуу билимдерин чогултуу, документтештирүү жана санариптештирүү зарылдыгы биздин учурдун эң актуалдуу маселелеринин бири болуп эсептелет.

«Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына жана Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) wipo/grtkf /IC/18/5 «Салттуу билимдерди коргоо: кайра каралган максаттар жана принциптер» аттуу документине ылайык салттуу билимдерди документтештирүүнүн, санариптештирүүнүн жана укуктук коргоонун негизги максаттары болуп төмөндөгүлөр эсептелишет:

- алардын социалдык, руханий, экономикалык, интеллектуалдык, маалыматтык жана маданий маанилерин камтуу менен салттуу билимдердин бардыгын ичине камтуучу мүнөзүн таануу;

- укуксуз тараптарга интеллектуалдык менчиктин ылайыксыз укуктарын берүүнү болтурбоо;

- салттуу билимдерди жыйноого жана сактоого жардам берүү;

- бир жагынан салттуу билимдерди алып жүрүүчүлөр менен, жана экинчи жагынан салттуу билимдерди академиялык, коммерциялык, маалыматтык, өкмөттүк жана башка пайдалануучулардын ортосундагы өз-ара мамилелерде айкындуулукту жана өз-ара ишенимди камсыз кылуу;

- салттуу билимдерди пайдалануудан алынган пайданы калыс жана тең укуктуу бөлүштүрүүгө жардам берүү жана башкалар.

Салттуу билимдерди пайдаланууга укук берүүнү каттоого өтүнмөнү берүү жана карап чыгуу үчүн Кыргызпатент тарабынан төмөндөгүдөй ченемдик укуктук актылардын бүтүндөй зарыл болгон пакети даярдалды жана кабыл алынды:

- «Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы 2007-жылдын 31-июлунда кабыл алынган;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн билимдердин «салттуу билимдер» категориясына ылайыктуулугун, ылайыктуу органдарда жана мекемелерде алардын практикалык колдонулуучулугун жана колдонуунун оң натыйжасын аныктоо боюнча ыйгарым укуктуу жүктөө жөнүндө 2009-жылдын 9-июлундагы № 371-буйругу;
- Салттуу билимдерди каттагандыгы жана пайдалануу укугун бергендиги үчүн алымдар жөнүндө жобо, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2008-жылдын 15-сентябрындагы № 517-токтому менен бекитилген;
- Салттуу билимдерди каттоого жана пайдалануу укугун берүүгө өтүнмөнү түзүүнүн, берүүнүн жана карап чыгуунун эрежелери;
- Салттуу билимдердин мамлекеттик реестрин алып баруунун тартиби.

Мындан тышкары азыр ылайыктуу министрликтер, ведомстволор жана мекемелер менен макулдашуу этабында турган «Мамлекеттик органдар жана мекемелер тарабынан салттуу билимдерди каттоонун жана пайдалануунун тартибинин» долбоору иштелип чыкты.

Бул документке ылайык мамлекеттик органдар жана мекемелер төлөөсүз негизде салттуу билимдерди каттоону жүргүзө алышат.

Жогоруда баяндалган ченемдик актыларга байланыштуу Кыргызпатенттин негизги милдеттери болуп, салттуу билимдерди каттоого өтүнмөлөрдү кабыл алуу жана карап чыгуу, мамлекеттик каттоону ишке ашыруу жана каттоо жөнүндөгү маалыматтарды Мамлекеттик реестрге киргизүү, ошондой эле, салттуу билимдер боюнча маалымат базасын түзүү, салттуу билимдер жөнүндө маалыматтарды жарыялоо, «Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонуу боюнча ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу, басып чыгаруу жана жайылтуу болуп эсептелет.

Салттуу билимдер боюнча маалымат базасын түзүүнүн үстүндө көп өлкөлөр иштеп жатышат, ошентип, Индия Салттуу билимдер боюнча сан ариптик китепкананы түзүүнүн үстүндө он жыл бою иштеди. Индияда жана Түштүк Кореяда ошондой эле салттуу билимдер боюнча атайын журнал чыгарылат, ал патенттик эмес адабияттардын милдеттүү тизмесине кирген жана ойлоп табууга өтүнмөлөрдү карап чыгууда эксперттер тарабынан пайдаланылат. Салттуу билимдер боюнча маалымат базасын ошондой эле Кытай жана Корея түзгөн.

Кыргызпатент маалымдамалык электрондук маалымат базасын түзүүнүн үстүндө иштеп жатат. Биз өз ишибизди жеткиликтүү булактардан алынган маалыматтарды санариптештирүүдөн баштадык: булар китептер, журналдар жана башка мезгилдүү басылмалар. Биздин маалымат базабызга 130дан ашуун объектилердин маалыматтары киргизилди.

Эгерде патенттик укук институту тарабынан салттуу билимдерди коргоо маселесине кайрыла турган болсок, анда 2011-жылдын 1-апрелиндеги абал боюнча Кыргызпатентке салттуу билимдерге негизденген өнөр жай менчиги объектилерин каттоого 40 өтүнмө келип түшкөн, анын ичинде: 30 ойлоп табууга; 7 өнөр жай үлгүсүнө; 3 пайдалуу моделге. Алардын ичинен 6 патент күчүндө кармалып турат жана 4 өтүнмө карап чыгуу этабында турат.

Ошондой эле генетикалык ресурстарды пайдалануу менен салттуу билимдерге негизденген ойлоп табууларды каттоого 105 өтүнмө келип түшкөн. Алардын ичинен 16 патент күчүндө кармалып турат жана 8 өтүнмө карап чыгуу этабында турат.

Салттуу билимдерди сактоого жана өнүктүрүүгө, анын ичинде чогултууга, документтештирүүгө жана санариптештирүүгө байланышкан маселелер менен көптөгөн ведомстволор жана уюмдар иш алып барышат. Биз төмөндөгү мамлекеттик структуралар менен кызматташабыз: Кыргыз Республикасынын Маданият министрлиги, Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлиги, Кыргыз Республикасынын Курчап турган чөйрөнү жана токой чарбасын коргоо мамлекеттик агенттиги, Кыргыз Республикасынын Дене тарбия жана спорт мамлекеттик агенттиги, Улуттук илимдер академиясы, ошондой эле: «Древо жизни» («Жашоо дарагы») адамды өнүктүрүү борбору, Айылды өнүктүрүү фонду, «Айгине» маданий-изилдөө борбору, Кыргызстанда кол өнөрчүлүктү коргоо боюнча Борбордук-Азия ассоциациясынын Ресурстук борбору.

Айылды өнүктүрүү фонду, «Айгине» маданий-изилдөө борбору, кол өнөрчүлүктү коргоо боюнча Борбордук-Азия ассоциациясынын Ресурстук борбору, К. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык академиясынын «Мураскер» биомаданий ар түрдүүлүк борбору тарабынан маалыматтарды чогултуу, иштеп чыгуу жана жарыялоо боюнча жасалган зор иштерди белгилеп кетким келет.

К. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык академиясында 2010-жылы «Өсүмдүк өстүрүүчүлүк жана мал чарбачылык жаатындагы кыргыздардын салттуу билимдери» аттуу сабактар аралык курс иштелип чыккан жана окуу процессинде өздөштүрүлгөн.

Курстун максаты – өсүмдүк өстүрүүчүлүк, мал чарбачылыгы жана элдик жылнаама, ошондой эле студенттердин экологиялык аң-сезимдерин жана маданиятын жогорулатуу боюнча биомаданияттык мурас жана салттуу билимдер жаатында студенттердин теориялык жана практикалык такшалууларга жетишүүсү.

Курстун негизги милдеттери:

- өсүмдүк өстүрүүчүлүк, мал чарбачылыгы жаатында салттуу билимдерди талдоонун тарыхый-этнографиялык аспектилери менен студенттерди тааныштыруу;
- фольклордо (мифтерде, болумуштарда, макал-ылакаптарда, эпостордо ж.б.) жана кыргыздардын төкмө акындык поэзиясында баяндалган өсүмдүк өстүрүүчүлүк, мал чарбачылыгы жаатындагы салттуу билимдерге студенттерди окутуу;

- Дары чөптөр жаатындагы салттуу билимдерди изилдөө;

- Айыл чарба жаныбарларын тукумдатуу жана пайдалануу, анын ичинде аларды дарылоо ыкмалары боюнча салттуу билимдерге студенттерди окутуу;

- Элдик жылнааманын билимдерине ээ болууга жана аны чарбалык ишмердүүлүктө пайдаланууну үйрөнүүгө студенттерге жардам берүү.

Акырында, биздин өлкөдө салттуу билимдерди мындан ары алга жылдыруу маселелери үчүн бардык кызыкдар болгон тараптар, атап айтканда төмөндөгүлөр менен кыйла тыгыз байланышта ишти уюштурууну сунуш кыламын:

- Салттуу билимдерди коргоо чөйрөсүндө ченемдерди чыгаруу ишмердүүлүгүндө кызматташуу: мыйзам долбоорлорун, мыйзамга караштуу ченемдик укуктук актыларды жана ченемдик эмес документтерди иштеп чыгуу;
- Салттуу билимдер боюнча бирдиктүү маалымат базасын түзүү;
- Салттуу билимдер боюнча адистештирилген журналды чыгарууну уюштуруу;
- «Салттуу билимдер коомдун туруктуу өнүгүүсү үчүн» аттуу Кыргызпатенттин долбоорун ишке ашырууга катышуу, бул долбоор 2011-2015-жж. Интеллектуалдык менчик жана инновациялар системасын өнүктүрүү боюнча улуттук стратегиянын Иш-чаралар планына киргизилген;
- Интеллектуалдык менчик, генетикалык ресурстар, салттуу билимдер жана фольклор боюнча ИМБДУнун өкмөттөр аралык комитетинин ишине катышуу.

Кыргыздардын салттуу билимдерин сактоо жана аларды өткөрүп берүү

К. Акматова

“Айылдарды өнүктүрүү фонду”

долбоорунун координатору

XXI кылым – технологиялардын жана инновациялардын кылымы, күн сайын адам ишмердүүлүгүнүн кандай чөйрөсү үчүн болбосун улам жаңы ыкмалар жана методдор пайда болууда. “Мыктыраак, тезирээк, ыңгайлуурак, жаңыраак” – бул жаңы заманыбыздын жана азыркы жаштардын урааны. Жаңы технологиялар жана ачылыштар кыялыбыздагы келечекти чындыкка айлантышты – азыркы убакта кандай болбосун идеялар, жаңылыктар жана ойлор үчүн канча мүмкүнчүлүктөр бар! Ошону менен бирге, жаңы методдорго, ыкмаларга жана инновациялык ачылыштарга багыт алып, жаңы жана биле электерди кубалоо менен биз мурда эле топтолгон билимдерди – байыртадан бери акылмандуулук жана даанышмандуулук менен табылган билимдерди унутуп жана жоготуп жатабыз.

Биз эмнени түбөлүк жоготкону жатабыз? Анын ордун алмаштырууга эмне келет? Учкан куштай зымырап өтүп бара жаткан убакытты токтотууга жана артка кайрылууга болобу? Мурдагыларды унутуу менен жаңы билимдерге умтулуу туурабы?

Биз өзүбүздүн өткөн жүз жыл мурунку билимибизди унутуу менен келечекке алыстап кетип бара жатабыз. Ал эми көптөгөн жылдар бою топтолгон көптөгөн суроолорго жооптор бар жана укумдан тукумга өткөрүлүп берилет. Бул өзгөчө тарыхы бай кыргыз элине тиешелүү.

Бейкутчулукту, жыргалчылыкты жана эриш-аркак келүүчүлүктү алып жүрүүчү мурдагы билимдерди жана салттарды кантип сактап жана азыркы жаштарга өткөрүп берүү керек? Адамдын гармониясы ал жашаган жер жана аны курчап турган жаратылыш менен биргеби? Биздин токойлор жоголуп жана сууларыбыз соолуп калбашы үчүн, чөптөр дайыма жашыл болуп турушу үчүн жана муундардын ортосундагы байланыш үзүлбөшү үчүн бул билимдерди кандайча сактап жана жаңы муундарга өткөрүп берүү керек? Ушул жана башка суроолорго жооп берүүгө аракет кылууда алар пайда болгон байыркы заманда пайдалуу жана азыр дагы зарыл болгон, биздин ата-бабаларыбыздын билимдери, салттуу билимдер тууралуу идея жаралды.

Салттуу билимдер – бул кылымдар бою жаратылып жана пайдаланылып келген турмуш-тиричилик маселелерин чечүүдөгү практикалык методдор жана ыкмалар. Алар өзүнө элдин терең акылмандуулугун, курчап турган дүйнө, жашоо-тиричилик жөнүндөгү түшүнүктү камтыйт жана укумдан тукумга жомок, ыр жана уламыш, окуя жана жөн гана кеңеш түрүндө берилет.

Кыргыздардын салттуу билимдери көчмөн турмуш тажрыйбасынан алынган. Бул табигый тоют менен малды кантип багуу, боз үйдү кантип тигүү жана жасалгалоо керек, көчмөн шартында жөн гана тамакты кантип даярдоо керектиги жөнүндөгү билимдер. Бул билимдер байыркы замандан бери эле, укумдан тукумга, энесинен кызына, атасынан баласына берилип келе жатат.

Көчмөндүүлүк токтогондон, көптөгөн жылдардан бери ата-бабаларыбыздын билимдери унутулуп жана колдонулбай калды. Билимдерди жана тажрыйбаларды сактап келген жана биз менен бөлүшө турган аз гана адамдар калды.

“Кыргыздардын байыркы салттуу билимдерин жана тажрыйбаларын калыптандыруу жана жайылтуу” деген долбоорду даярдоо жана аны ишке ашыруу процессинде “Айылдарды өнүктүрүү фонду” коомдук фонду – “Rural Development Fund” (мындан ары – АӨФ) ар түрдүү ыкмаларды, технологияларды сактоочулардын маалымат базасынын, салттуу билимдер боюнча баяндап жазуулардын, негизинен көптөгөн кылымдар бою калктын даанышмандуулугун сактап келген сактоочулар менен байланыш маалыматтардын жоктугу сыяктуу салттуу билимдерди топтоо көйгөйлөрүнө дуушар болду. Долбоордун алкагында биз жөнөкөй, бирок чакан маалыматтар базасын түзүүгө аракеттендик, анда ушул ыкмаларды эстеген жана кандай колдонууну айтып бере ала турган пасторалисттердин маалыматтары берилген. Пасторалисттер жөнүндө маалыматтарды билүү үчүн ЖОЖдордун, ар түрдүү колледждердин жана окуу жайлардын ортосунда “Мен билген көсөм жайыткер” деген сынак жарыяланган. Кайсы болбосун долбоорго катышууну каалаган катышуучу толтуруп жана бизге жиберүүчү атайын татаал деле эмес анкетанын формасы иштелип чыккан. Сынактын эки айдан ашуун убакытынын ичинде 879 анкета келип түштү. Бизге кесиптери ата-бабаларынан бери өтүп келе жаткан малчылар, колхоздордо иштеп, салттуу билимдерди колдонуп келишкен чабандар, зоотехниктер жана колхоздордун төрагалары, малчыларга тейлөө кызматын көрсөтүүчү ветеринарлар жана медициналык кызматкерлер, журналисттер, тарыхчылар жана жазуучулар, жеке фремерлер, мергенчилер жана кол өнөрчүлөр, боз үй жасаган чеберлер, бакшылар, табыптар жана бүбүлөр жазышты. Анкеталар төмөнкүдөй байланыш каналдары аркылуу берилди: телефон, факс жана интернет, почта, самолет жана жерде жүрүүчү унаалар, өнөктөр аркылуу, ошондой эле билимдерди сактоочулардын өздөрү АӨФнын кеңсесине материалдарды алып келип беришкен учурлар дагы болду. Маалыматтарды чогулткандан кийин, биз анкеталардагы маалыматтарды кылдат иштеп чыктык жана багыттар боюнча системага келтирдик.

Багыттары	Аталыштары	Баткен	Жалал Абад	Ысык-Көл	Нарын	Ош	Талас	Чүй
1	Мал чарбачылык	2	43	63	50	49	3	19
1.0	Мал чарбачылык		9	3	8	5		

1.1	Багуу		10	20	18	20		8
1.2	Дарылоо		3	21	5	7	2	6
1.3	Төлдөтүү	2	4	13	16	9	1	3
1.4	Топоз багуучулук		8	1	1	5		
1.5	Жылкы багуучулук		9	5	2	3		2
2	Жайыттарды пайдалануу	14	39	58	51	45	1	11
2.0	Жайыттарды пайдалануу		11	7	18	3		
2.1	Жайыттардын абалын баалоо			5	8	5		
2.2	Жайыттардын системасы	7	22	42	21	21	1	7
2.3	Жайыттарды жакшыртуунун ыкмасы	7	6	4	4	16		4
3	Дары чөптөрдү колдонуу	0	4	4	12	6	0	3
3.0	Дары чөптөрдү колдонуу		4	4	12	6		3
4	Астрология	0	0	1	0	2	0	0
4.0	Астрология			1		2		
5	Турмуш жана маданият	0	3	2	9	6	0	11
5.0	Турмуш жана маданият		1	2		1		
5.1	Ашкана		2		2	2		3
5.2	Көчүп жүрүү					1		4
5.3	Ырым-жырымдар, көчүүнүн үрп-адаттары					1		4
5.4	Көчүү кийимдери				6			

5.5	Оюндар				1	1		
6	Өзгөчө инновациялык ыкмалар	0	1	0	3	0	0	1
6.0	Өзгөчө инновациялык ыкмалар		1		3			1
7	Башкасы	2	2	4	2	8	0	7
7.0	Башкасы	2	2	4	2	8		7
	Бардыгы (канча жолу эске алынса)	18	92	132	127	116	4	52
	Бош маанилери	12	13	18	8	22	9	14

АӨФнын эксперттери Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын мал чарбачылык, жаратылышты пайдалануу тармагындагы окумуштуулардан жана тарыхчылардан, күлүк аттарды жана жорголорду таптоонун ыкмаларын колдонуу боюнча тажрыйбалуу адамдардын, ошондой эле этнографтардан турган техникалык колдоо көрсөтүү жумушчу тобунун көмөк көрсөтүүсү астында чогултулган маалыматтарды документтештирүүгө жана тариздөөгө киришишти. Натыйжада өлкөнүн ар кайсы бурчтарында алынган 97 интервьюнун убагында ар түрдүү маалыматтар чогултулганын белгилеп кетүү зарыл. Ошондой эле КЭРде жана Түркияда этникалык кыргыздардын чогулуп жашаган жерлери изилденди. Келип түшкөн маалыматтарды белгилөө жана документтештирүү процессинде бизге керектүү маалыматтарды тандап алуунун стандарттуу ыкмалары болбогондуктан, ошондой эле маалымат булактары, б.а. салттуу билимди сактоочулардын өзүлөрү турмуш-тиричиликте колдонулуп келген кыргыздардын салттуу билимдерин орустун жана башка элдердин ыкмалары менен чаташтыргандыктарынан улам, сорттоо жана так ушул салттуу билимдерди аныктоо кыйынчылык келтирди. Анкетада көрсөтүлгөн координаттар берилген маалыматтарга туура келбеген же анкета маалыматтарды чогултуу жана документтештирүү мезгилинде өзгөрүп кеткен учурлар болгон. Анкетага каза болгон адамдардын маалыматтары көрсөтүлгөн учурлар дагы болгон. Анкетада баяндалгандар жана адамдардын айтып бергендери боюнча, алар малдарды дарылоонун, жайыттарды тандоонун, малдарды жаюунун, күлүк аттарды таптоонун өзгөчө ыкмаларын билишкен, асмандагы булуттардын кыймылын карап турушуп, боло турган аба ырайын айтып бере алышкан. Ушул билимдерди азыркы күндөлүк жашоо-турмушубузда ийгиликтүү пайдалана ала турганыбызды эч ким деле билген эмес. Көптөгөн анкеталар заманбап ыкмалар менен толтурулган, аларды Советтер Союзунун убагында жамааттык чарба жүргүзүүдө ветеринарлар пайдаланышкан.

Салттуу билимдерди чогултуу жана белгилөө тажрыйбасынан улам, салттуу билимдерди документтештирүүнүн ийгиликтүү тажрыйбасын алуунун жана маалыматтар базасын түзүүнүн зарылчылыгы келип чыгууда, бул бизден алардын сактоочулары менен кошо кетип жаткан ата-бабаларыбыздын көптөгөн ушул баалуу билимдерди сактап калууга мүмкүндүк бермек.

Азыркы убакта биздин мамлекет дуушар болгон көптөгөн кыйынчылыктар менен катар, кыргыздардын салттуу билимдерин, ыкмаларын жана тажрыйбаларын топтоо, сактоо же жайылтуу сыяктуу маселелерге көңүл аз бурулуп жаткандыгын белгилеп кетели. Биз салттуу билимдерди иликтеп жаткандардын бардыгы сыяктуу эле бул кетирилип жаткан каталыктарды сезебиз жана аны ондоого умтулуудабыз, анткени бизге тынчтыкты, бейпилдикти, биримдүүлүктү жана өркүндөп өсүүнү сактап калуу үчүн биздин ата-бабаларыбыздын билимдери жетишпей жатат. Анткени салттуу билимдер – бул ата-бабаларыбыздын акылмандуулугу, даанышмандуулугу азыркы убакка чейин сакталып, муундардан-муунга өткөрүлүп берилип келе жаткан чөйрө, бул чөйрөдө кызыктуулар, биз биле электер өтө көп.

Биз ошол убакытка саякат жүргүзүүгө аракет кылалы, ал биз жана биздин балдар үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрү жана идеяларды ачмакчы жана жаңы билимдерди бермекчи.

Кыргыз Республикасында салттуу жаратылышты пайдалануу чөйрөсүндө салттуу билимдерди сактоонун жана документтештирүүнүн маселелери

*К. Молдогазиева,
“Өмүр дарагы”*

Адамды өнүктүрүү борбору

ТЭЗ – англисче терминдин эквиваленти “traditional ecological knowledge–ТЕК”– СЭБ (Салттуу экологиялык билимдер). Бул термин жергиликтүү калктын белгилүү бир тобунун же кеңири маанисинде кимдин жашоо-турмушу жана практикалык ишмердүүлүгү жандуу жаратылыштын ресурстарын пайдалануу менен тыгыз байланышта болгон ушул аймактын бардык тургундарынын салттуу жаратылышты пайдалануу тажрыйбасынан келип чыккан курчап турган чөйрө жөнүндө билимин белгилөө үчүн пайдаланылат. СЭБге атайын билим алуунун же өз алдынча билим алуунун (китептерден, гезиттерден, телекөрсөтүүлөрдөн ж.б.) натыйжасында алынган жергиликтүү тургундардын билими киргизилбейт.

Азыркы убакта Кыргызстанда жаратылышты салттуу пайдалануу негизинен айыл жерлеринде пайдаланылат, ата-энелеринен балдарына жана кийинки муундарга өткөрүлүп берилип, эмпиризмдик мүнөзгө ээ. Айылдарда экономикалык абалдын начарлашына байланыштуу, өлкөдө Кыргыз Республикасынын борборуна, ири шаарларына ички миграция жана башка өлкөлөргө тышкы миграция процесстери байкалууда. Бул шарттарда салттуу экологиялык билимдерди сактап калуу коркунучка дуушар болууда. Ошондуктан Кыргызстандын ар түрдүү аймактарында СЭБди документтештирүү маанилүү маселе болуп калууда.

СЭБди төмөнкүдөй багыттарда документтештирүү зарыл:

- Жаратылыш чөйрөсү жөнүндө анык билимдер
- Жаратылышты пайдалануу жөнүндө билимдер
- Бул аймактын жергиликтүү калкынын экологиялык абалын жөнгө салуучу баалуу багыттар жана моралдык талаптар
- Жаратылыш жана анда адамдын орду жөнүндө космологиялык түшүнүктөр

СЭБди документтештирүү үчүн ар түрдүү ыкмаларды пайдаланса болот.

2007-жылы “Өмүр дарагы” Адамды өнүктүрүү борбору “Түндүктүн жана Түштүктүн жаратылыш боектору: Кыргызстан боюнча саякат кылуу” аттуу CD-диск чыгарды, мында жаратылышты пайдалануу жаатындагы салттуу билимдердин сүрөттөрү жана видеодокументтери пайдаланылды. CD дискте төмөнкүдөй бөлүктөр бар: “Жаратылыш”, “Шаарлар”, “Салттар”, “Тарых”. “Салттар” бөлүгүндө төмөнкүдөй маселелер чагылдырылган: “Меймандарды кабыл алуу”, “Кол өнөрчүлүк”, “Тайган жана бүркүт менен аң уулоого чыгуу”, “Улуттук оюндар”. CD дискке тартуу жана чыгаруу Бишкек, Ош, Өзгөн, Кочкор, Кичи-Алайда жүргүзүлдү.

2010-2011-жылдарда “Өмүр дарагы” Адамды өнүктүрүү борбору тарабынан Д. Конанттын жана П. Фейдеймдин “Коомчулук үчүн колдонмо: курчап турган чөйрө жана ден соолук” аттуу китеби англис тилинен которулду жана электрондук түрдө чыгарылды.

Мурда англисче вариантын даярдоодо тоо кендерин казып чыгаруучу өнөр жайынын мониторингинин “Өмүр дарагы” Адамды өнүктүрүү борборунун жана ушул аймактардагы коомдоштук менен иштөө тажрыйбалары пайдаланылган. Китепте дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүнүн санитария жана гигиена, органикалык дыйканчылык, суу ресурстарын сактоо, токойлорду калыбына келтирүү, ошондой эле салттуу билимдер тууралуу жетишерлик тажрыйбалар топтолгон.

Медицинаны өнүктүрүүдө салттуу билимдер

*Р. Тухватшин,
Кыргыз Республикасынын
Саламаттыкты сактоо
министрлигинин Медициналык
окумуштуулар кеңешинин
төрагасы*

Акыркы он жылдыкта фармакологиялык каражаттарды кеңири колдонуу ууландыруучу жана аллергиялык татаалдашуулардын санынын өсүшүнө алып келди, бул илимди азыркы жана салттуу медицинанын ортосунда бири бирине жол берүүчүлүктү издөөгө мажбур кылды. Ушул жуурулушуу процессинин натыйжаларынын бири тамак-ашка биологиялык активдүү кошумчаларды кошуп кеңири колдонуу болуп калды.

Адам үчүн байыртадан дары катары биологиялык активдүү кошумчалар (БАКтар), булар тамак катары колдонгон заттар жана продуктулар, б.а. тамырлар, жемиштер, кабыктар, жалбырактар жана өсүмдүктөрдүн бутактары, кыртыштын элементтери жана ар түрдүү минералдар эсептелчү.

Жергиликтүү, экологиялык таза чийки заттан нутрицевтиктерге жана парафармацевтиктерге таандык болгон жогорку деңгээлдеги биологиялык активдүү заттары менен даярдала турган БАКтады ата мекендик өндүрүштө өндүрүүнүн келечеги бар. Нутрицевтиктер адамдын азык-түлүктүк статусун жакшыртат, ден-соолукту чындайт жана бир катар оорулардын алдын алат, ал эми парафармацевтиктер – органдардын жана системалардын функционалдык активдүүлүгүнүн физиологиялык чегараларында алдын алуу, көмөкчү терапия жана колдоо көрсөтүү үчүн колдонулуучу тамак-ашка кошулуучу биологиялык активдүү кошумчалар.

Кыргызстанда социалдык-экономикалык кайра түзүүлөрдү мындан ары өнүктүрүү, заманбап билимдерге негизденип мамлекетти гүлдөтүү азыркы заманга ылайык келүүчү билимсиз, ошондой эле эл тарабынан топтолгон билимдерсиз мүмкүн эмес. Өз учурунда белгилүү академик Ж. Жеенбаев төмөндөгүдөй идеяны айткан: "...Илимди бүтүндөй биздин коомдун прогрессинин булагы жана кыймылдаткычы кылуу үчүн, илимий мектептерди жана аларды андан ары өнүктүрүүнү калыптандыруучу илимий потенциалды кылдат сактоонун жана натыйжалуу пайдалануунун максаттуу багытталган, ачык, олуттуу ойлонуштурулган саясаты талап кылынат. Өнөр жайынын кайра жаралышы ушул өсүштүн локомотиви болуп калууга тийиш, бул, биринчиден иштеп жаткан өндүрүштөрдү активдештирүүнү жана экинчиден токтоп калган ишканаларды ишке киргизүүнү караштырат. Бирок бул милдетти ишке ашыруу финансылык каражаттардын жетишсиздигинен, мурдагы өндүрүштүк байланыштардын бузулгандыгынан, заманбап техниканын жоктугунан жана квалификациялуу инженердик кадрлардын жетишсиздигинен улам кыйынчылыкка дуушар болууда. Ошондуктан анын көз карашында, өнөр жайын өнүктүрүү боюнча ишти өлкөдө бар болгон минералдык жана өсүмдүк ресурстарын өздөштүрүүдөн баштоо зарыл..."

Тилекке каршы, азыркы учурда бул ресурстар пайдаланылбайт, бирок уурдалып жок болуп жатат. Эфедра чөптөрү, ит мурундун жемиштери, сызык жалбырактуу радиола, акониттин ар кандай түрлөрү жана башка көп өсүмдүктөр чийки зат түрүндө, ал тургай алгачкы кайра иштетүүсүз чет өлкөлөргө чыгарылып кетүүдө, алгачкы кайра иштетүү анын баасын кескин көтөрмөк. Ошентсе да, өсүмдүктөрдү жана минералдык чийки заттарды кайра иштетүүчү заманбап технология Кыргызстанда деле тез өздөштүрүлүшү мүмкүн экендиги белгилүү.

Ошентип, атап айтканда трансплантациялоо үчүн органдарды консервациялоо көйгөйү бар, анткени реципиентке иммунологиялык көрсөткүчтөрү боюнча туура келүүчү донордун органын тез арада табуу дайма эле мүмкүн боло бербейт. Терең криоконсервациялоо аркылуу жарым-жартылай гана сактоого жетишүүгө болот, бирок андан кийин тонун эриткенде алар бузулуп калышат жана көчүрүп жамаштырууга жараксыз болуп калышат.

Биз тараптан аарылар прополистин жардамы менен өзүлөрүнүн чөнөктөрүндө биологиялык материалды консервациялай тургандыктары аныкталды. Ушул биологиялык материал өзүнүн морфологиялык мүнөздөмөлөрүн жоготпостон жылдар бою сактала тургандыгы белгилүү болду.

Биздин жетекчилигибиз менен К. Б. Абдыкеримова тарабынан кадимки виварий диетасында кармалган 7-14 кг салмактагы жыныстык жетилген породасыз иттерге эксперимент жүргүзүлдү, аларга кадимки гипотермикалык перфузия фонунда бөйрөктүн көчүрүлүп жамаштырылышына изилдөө жүргүзүлдү. Гистоэнзимологиялык изилдөөлөр (ЛДГ, КФ, ЩФ, ДК) кенже илимий кызматкер З. Б. Байсеркеев менен биргеликте жүргүзүлдү. Алынган натыйжалар текшерүүгө кызмат кылышты. 2-серияда – 10 ит, аларга изилдөө бөйрөктүн көчүрүлүп жамаштырылышы криопротектор катары глицеринди (1-топ) пайдалануу менен криоконсервациялоо фонунда жүргүзүлдү. 3-топто -10 ит, аларга изилдөө бөйрөктүн көчүрүлүп жамаштырылышы биз тараптан иштелип чыккан криопротектордук коктейл (флавоноиддер жана фенолдук бирикмелердин аралашмасы) менен (II топ) бөйрөктөрдү криопротекциялоо фонунда жүргүзүлдү.

Наркоз алдында жаныбарлардын сол бөйрөгүн ачышты. Бөйрөк артериясы, вена жана сийдик аккыч бөлүп чыгарылды. Кан тамырга 10мг лазиксти куюшту. Форсировкаланган диурез фонунда бөйрөк чыгарылып алынды, 8-10° Сга чейин муздатылган NaCl 0,9% - 400мл + гепарин 5000 БД + папавериндин гидрохлориди 2% - 4мл + глицерин 15% - 20 мл эритмеси менен жуулду жана перфузиондук түзүлүшкө бириктирилди. Перфузияны перфузатка кошулуучу криопротекторду жакшылап аралаштыруу үчүн перфузаттын үзгүлтүксүз рециркуляциясы астында 70 см бийиктиктеги перфузаттын түркүгү менен түзүлгөн 50-55 мм сымап мамычасынын туруктуу басымы астында жүргүзүштү.

Криопротектордун концентрациясын акырындык менен 100%га чейин көбөйтүштү, бөйрөктү криопротекторду камтыган атайын алюминий идишке жана суюк азот менен тондуруу үчүн аппаратка жайгаштырышты. Бөйрөктөрдү криоконсервациялоо үчүн мурдагы ӨССРдин ИАсынын Криобиология жана криомедицина көйгөйлөрү институтунда иштелип чыккан тондуруунун эки этаптуу ыкмасы пайдаланылды.

Изилдөөлөр 2 этапта аткарылды: 1-этап – 1 минутасына 1° С ылдамдык менен -20° Сга чейин муздатуу; 2-этап – -196° Сга чейин суюк азотко тез чөмүлтүү.

Суюк азотто тондурулган бөйрөктү 4 сутка ичинде кармашты. Муну менен төмөндөгү портативдүү криоаппараттар пайдаланылды: 1) тондуруу үчүн – МЭЗГМ модели; 2) эритүү үчүн – МЭЗГМ модели. Эритүүнү муз толук эрип кеткенге чейин жүргүзүштү. Музу эритилген бөйрөктү NaCl 0,9% - 400 мл + гепариндин эритмеси 5000бирдик + глицерин 15% - 10 мл эритмеси менен жуушту.

Музу эритилген бөйрөктү глицеринсиздендирүүнү туздуу же манниттик-туздук эритмелерди колдонуу менен жүргүзүшөт. Биз NaCl 0,9% - 400 мл + папаверин 2% - 2 мл + фуросемид 4 мл. эритмесин пайдаландык. Андан кийин реперфузин үчүн туташтырып, аны бир саат ичинде жүргүздүк.

Криоконсервациялоонун тескери натыйжаларын азайтуучу (жана ага өбөлгө түзүүчү) каражаттар катарында биз ар түрдүү заттардын скринингин жүргүздүк. Адабияттардан белгилүү болгондой, бул өнүттө абдан көп заттар изилденген, муну менен алардын бир бөлүгү ууландыргыч, экинчиси – аз натыйжалуу болуп чыккан.

Биз тараптан proolis деген зат сыналды, ал жашыл-күрөң түстөгү, спецификалык жыты бар, сууда эрибеген, бирок спиртте эриген, тыгыз, серпилгич масса болуп эсептелет. Анын курамына мом сагызынын, эфирдик майлардын, флавоноиддордун, флавоноиддордун, ацетоксибетулинолдун куралган күрөң кислотасынын аралашмасы ж.б. кирет.

Белгилүү болгондой proolis кадимки температурада клеткаларды талкалабастан тирүү организмдерди мумифицировкалоого жөндөмдүү.

Богданский боюнча калориметрикалык ыкма менен кычкыл фосфатаздын (КФ) жана щелочтуу фосфатаздын (ЩФ) активдүүлүгү, М.Миррахимов атындагы Кыргыз улуттук кардиология жана терапия борборунда (КУК ж ТБ) орнотулган “Весман - Синхрон Сх 4 delta” аппаратында программаланган ыкма менен лактатдегидрогеназдар изилденди.

Глицериндин фонунда криоконсервациялоодо лизос аркылуу мембраналардын туруксуздашуусу жана гидролитикалык ферменттердин жалпы чыгуусу менен көрүнүп турган дисферментоз пайда болот, ошондо криопротектордук коктейлди пайдалангандагыдай энзимопатия начар көрүнгөн. Коктейл лизосомалдык структуралардын сакталышына өбөлгө түзгөн, ошондуктан клеткадагы аутолитикалык процесстердин өнүгүү мүмкүндүгүн азайткан, бул аны натыйжалуу криопротектор катары сунуштоого мүмкүндүк берди.

Глицериндин фонунда криоконсервациялоодо бөйрөктүн капсуласынын структурасы бузулат, бөйрөк телолорунун фрагментациясы жүрөт, андан ары аны түзүү менен, патологиялык курамы бар капсул пайда болгондугу көрүнөт, ошондо криопротектордук коктейл катары тондурулган бөйрөккө морфосактоочу таасир тийгизет, мембраналык структуралардын аз көрүнгөн бузулуулары менен коштолот, бул анын криопротектордук натыйжасын тастыктайт.

Глицериндин фонунда криоконсервациялоодо дистрофия, десквамация жана ал тургай капсулдардын, түрмөктөрдүн жана каналчалардын деструктивдүү өзгөрүүлөрү түрүндө пайда болуучу көбүрөөк көрүнүүчү морфологиялык бузулуулар пайда болот, ошондо криопротектордук коктейлди пайдалангандагыдай бөйрөктүн структуралык элементтеринин көрүнгөн бузулууларынын жоктугу белгиленет.

Глицерин менен криоконсервациялоонун фонунда түрмөктүн жана капсуланын көлөмүнүн катышынын, бөйрөк телолорунун жана өзгөргөн түрмөктөрдүн салыштырма салмагынын бузулушу белгиленет, ошондо жаңы кошулмаларды пайдалангандагыдай бул көрсөткүчтөр аз өзгөрүүлөргө дуушар болушту. Мындан тышкары, криопротектордук коктейлди пайдалануу менен криоконсервациялоодон кийин проксималдык каналчанын эпителийинин диаметри, ошондой эле бийиктиги глицериндин фонунда криоконсервациялоодогу караганда азайган.

Биздин республикада органдарды трансплантациялоо кызматтарынын жана механизмдеринин жоктугунун натыйжасында, органдардын донордук банкын түзүү мейли башка өлкөлөрдө болбосун трансплантацияга муктаж болгон оорулууларды сактоого карата биринчи кадам болуп калмак.

Кыргыз Республикасында генетикалык ресурстарды сактоонун жана салттуу билимдерди коргоонун айрым маселелери

Б. Койчуманов

укуктук маселелер боюнча эксперт

Кыргыз Республикасы – Тянь-Шань жана Памир-Алай бийик тоолордун тутумунда Евразия материгинин борборунда жайгашкан тоолуу өлкө, жалпы аянты – 198,5 миң чарчы километр (5,3 % - токойлор, 4,4 % - суулар, 53,9 % айыл чарба жерлери, 36,4 % - башка жерлер). Аймактын дээрлик 90 %ы деңиз деңгээлинен 1500 м жогору жайгашкан.

Кыргыз Республикасы анча чоң болбогон аймакты ээлегендигине карабастан, планетанын 200 артыкчылыктуу экологиялык региондорунун катарына кирет. Бул анын флорасында жана фаунасында ар түрдүү түрлөрүнүн топтолушу менен шартталган. Кыргызстандын аянты дүйнөдөгү кургактыктын болгону 0,13 %ын түзсө дагы, бул жерде дүйнөлүк флоранын 2%га жана дүйнөлүк фаунаанын 3%га жакыны кезигет. Кыргызстандын аймагында ар түрдүү табигый өсүмдүктөр: жаңгак дарагы, арчалар, карагайлар, кара карагайлар, бадалдар, орто жана бийик тоолуу жерлерде өсүүчү шалбаа өсүмдүктөрү көп кезигет.

Кыргызстан жашоо-тиричилик аракеттерин жүргүзүү үчүн нормалдуу биоклиматтык шарттары менен анча чоң болбогон аянты бар (20 %га жакын), ошол жерде калктын негизги бөлүгү, дээрлик өнөр жай жана айыл чарба өндүрүштөрү жайгашкан жана бул аймактар жаратылыш балансын бузуучу максималдуу антропогендик кыйынчылыкта турат, бул натыйжада жаратылыш ресурстарынын түгөнүшүнө алып келет. Кыргыздардын салттуу билимдери элге өлкөнүн катаал кескин континенталдуу, бийик тоолуу шарттарында дагы жашап, тиричилигин жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берген.

Кыргыз Республикасынын 2007-жылдын 31-июлундагы №116 “Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө” Мыйзамына ылайык:

Салттуу – билимдер - бул адамдын ишмердүүлүгүнүн ар түрдүү тармагында, анын ичинде генетикалык ресурстарды пайдалануу менен калк тарабынан колдонулуучу билимдер, усулдар жана ыкмалар. Алар белгиленген тартипте жана түшүнүктө укумдан тукумга өткөрүлүп берилип келүүдө.

“In siti/on farm Борбордук Азияда агробιοартүрдүүлүктү сактоо жана пайдалануу (Мөмө жемиш өсүмдүктөрү жана алардын жапайы өскөн түрлөрү)” деген аймактык долбоор БУУнун Экологиялык программасынын (UNEP) жана Глобалдуу экологиялык фондунун (GEF) колдоосу менен Өсүмдүктөрдүн генетикалык ресурстары боюнча эл аралык институту (Bioversity International) менен тыгыз кызматташууда Борбордук Азия аймагынын беш өлкөсү (Казакстан, Кыргызстан, Тажикстан, Түркмөнстан, Өзбекстан) тарабынан 2006-жылдан баштап ишке ашырылууда.

Долбоордун Кыргызстандагы аткаруучу агенттиги болуп Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Инновациялык фитотехнологиялар борбору эсептелинет. Аймактык кеңсеси Ташкент шаарында жайгашкан.

Белгилүү болгондой, Борбордук Азия көптөгөн айыл чарба өсүмдүктөрүнүн, анын ичинде мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн келип чыккан жана ар түрдүүлүгүнүн борбору болуп эсептелинет. Алма, алмурут, грек жаңгагы, жүзүм, шабдалы, анар жана бадам сыяктуу көптөгөн баалуу мурдагы мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жергиликтүү сорттору азыркыга чейин атайын участоктордо жана фермалык чарбаларда (on farm) өстүрүлүп келет, ошол эле убакта алардын жапайы түрлөрүн мурдагыдай эле алар өскөн табигый чөйрөдө кездештирүүгө болот (in siti). Азыркы убакта ушул сейрек кездешүүчү генетикалык ар түрдүүлүк негизинен антропогендик таасирдин астында жоголуу коркунучунда турат (бак-дарактарды кыюу, малды жаюу).

Инновациялык илимий технологияларды колдонуу менен катар жергиликтүү фермерлердин катышуулары, анын ичинде мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жергиликтүү сортторун өстүрүү, иштеп чыгуу жана сактоо боюнча алардын билимдерин жана тажрыйбаларын пайдалануу айыл чарба өндүрүшүн бекемдөө жана көбөйтүү үчүн бекем база түзүүгө көмөк берет.

Азыркы убакта жана келечекте аймактагы мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүн сактоо селекциячыларды жана изилдөөчүлөрдү кошкондо, пайдалануучулардын бардык топторун генетикалык материал менен камсыз кылууда өтө маанилүү.

Бул долбоор айыл чарбасынын туруктуу өнүгүшүн, тамак-аш коопсуздугун жана аймактагы курчап турган чөйрөнүн туруктуулугун камсыз кылууга, ошондой эле Борбордук Азия өлкөлөрүндөгү мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүнүн ар түрдүүлүгүн – эң маанилүү ресурсту сактап калууга багытталган.

Кыргызстан боюнча жети артыкчылыкка ээ болгон өсүмдүктөр белгиленди: алча, жүзүм, грек жаңгагы, чычырканак, мисте, кара карагат, алма.

Бул ресурсту сактап калууну жана бардык аймактын бардыгында жашоо-тиричиликти камсыз кылуу стратегиясын фермердик өндүрүш дагы колдоого аларына ишеничтебиз, демек селекциячылар, окумуштуулар жана жергиликтүү калк үчүн маанилүү болгон баалуу генофонд сакталып калат.

Долбоор төмөнкүдөй төрт максатка жетүү үчүн багытталган:

1. Мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүнүн жергиликтүү сортторун сактап калууда in siti/on farm ишинде фермерлерди жана жергиликтүү калкты колдоо боюнча ыкманы иштеп чыгуу.

2. Мөмө жемиш өсүмдүктөрүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүн сактап калуу жана пайдалануу in siti/on farm боюнча билимдерди жана методологияны жайылтуу.

3. Фермерлер менен институттардын жана жеке сектордун, ошондой эле долбоор иштеп жаткан аймактагы өлкөлөрдүн ортосундагы фермерлер менен институттардын кеңири катышуусун жана өнөктүгүн аныктоо.

4. Мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн генетикалык ресурстарын сактоону жана пайдаланууну *in siti/on farm* колдоо боюнча окутуу жана иш-чараларды жүргүзүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү түзүү.

Аталган максаттарга жетүү үчүн тиешелүү иштер жана иш-чаралар жүргүзүлүүдө:

- артыкчылыкка ээ болгон өсүмдүктөрдүн биоартүрдүүлүгүн баалоо боюна иштелип чыккан анкеталардын негизинде Ысык-Көл, Нарын, Жалал-Абад, Ош, Баткен облустарынын айылдарынын тургундарына суроо берүү жүргүзүлдү. Артыкчылыкка ээ болгон өсүмдүктөр боюнча бардыгы 200дөн ашуун фермерлерге суроолорго берилди.

- алма, алча, грек жаңгагы, мисте, жүзүм, карагаттын жапайы жана маданий өсүүчү сорттору боюнча көрсөтүү участкаларын түзүү үчүн объектилер тандалды;

- мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүнүн жергиликтүү мыкты сортторун көбөйтүү үчүн питомниктерди түзүүгө көмөк көрсөтүү;

- аймактарда агробιοартүрдүүлүк продукцияларынын көргөзмө-жарманкелери уюштурулууда, ал жерде катышуучуларга биоартүрдүүлүктүн мааниси жөнүндө буклеттер жана плакаттар таратылат;

- КРнын УИАсынын Токой институтунда грек жаңгагы боюнча аймактык тренинг-борбор, Кыргыз илимий-изилдөө дыйканчылык институтунда Мөмө жемиш өсүмдүктөрү боюнча улуттук тренинг-борбор түзүлдү, окутуу үчүн ар түрдүү модулдар жана бир катар башка пландаштырылган иш-чаралар иштелип чыгууда.

Аталган максаттарга жетүү үчүн тиешелүү иштер жүргүзүлдү жана иш-чаралар өткөрүлдү:

- өзгөчө корголуучу жаратылыш аймактары жаатындагы, биоартүрдүүлүктү, корголуучу аймактарда жана токой жерлеринде мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жапайы өскөн түрлөрүн сактоо боюнча мамилелерди жөнгө салуучу колдонуудагы ченемдик укуктук актыларды толугу менен талдоо;

- дыйкан (фермердик) чарбаларын түзүү жана иштетүү процессинде келип чыккан укуктук мамилелерди жөнгө салуучу жана фермерлердин укуктарын аныктоого жана коргоого айрым мыйзамдык актылар.

Аталган мыйзамдарды өнүктүрүү боюнча тиешелүү сунуштар даярдалды:

- мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жапайы өскөн түрлөрүн чогултуп өстүрүү үчүн корголуучу жаратылыш аймактарын кеңейтүү жана жаңыларын ачуу үчүн сунуштар;

- фермердик чарбаларды өнүктүрүүгө багытталган мөмө жемиш өсүмдүктөрүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүн сактоо жана жайылтуу *on farm* менен иштеген фермерлердин укуктарын коргоо.

Төмөнкүлөрдүн ченемдери талдоодон өткөрүлдү:

- дыйкандык (фермердик) чарбанын мүлкүнө жана өстүрүлгөн продукцияга укукту жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин, “Дыйкандык (фермердик) чарбалар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын;

- өсүмдүктөрдүн алар өстүрүп чыгарган жана пайдалануучу сортторуна интеллектуалдык менчик укуктарын коргоочу 1998-жылдын 13-июнундагы №79 “Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо жөнүндө” Мыйзамынын;

- алардын салттуу билимдерин документтештирүүгө жана коргоого укукту жөнгө салуучу 2007-жылдын 31-июлундагы №116 “Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын.

“Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык селекциялык жетишкендиктин коргоого жөндөмдүүлүк чендери төмөнкүлөр болуп эсептелет:

- 1) жаңылыкттуулук;
- 2) айырмалуулук;
- 3) бир түрдүүлүк;
- 4) туруктуулук.

Селекциялык жетишкендикке патент Кыргыз Республикасынын атынан берилет. Өсүмдүктөрдүн сортуна патенттин күчү **20** жылды түзөт, жүзүмдүн, кооздук бак-дарак, мөмө-жемиш өсүмдүктөрүнүн жана токой тукумдарынын, анын ичинде алардын башка өсүмдүк кыйыштырылган тукумдарынын сортторуна, ошондой эле жаныбарлардын тукумуна карата патенттин күчү **25** жылды түзөт.

“Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык:

- салттуу билимдерди коргоо Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен белгиленген тартипте каттоонун же күчүнө кирген эл аралык келишимдин негизинде келип чыгат;

- салттуу билимдер катталса болот (мөөнөтсүз);

- Кыргыз Республикасында салттуу билимдерди билдирген объектилерди патенттөөгө уруксат берилбейт.

Ушул долбоордун алкагында бир катар Макулдашуулардын (бүтүндөй Борбордук Азия региону үчүн бирөө), анын ичинде Салттуу билимдерге мүмкүнчүлүк алуу боюнча долбоорлор иштелип чыгууда экендигин белгилеп кетүүбүз зарыл.

Долбоорду ишке ашыруудан күтүлгөн натыйжалар:

- биоартүрдүүлүктү сактоо, анын ичинде мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүнүн жергиликтүү сортторун сактап калуу *in situ/on farm* жаатындагы иштер өркүндөйт;

- бул облустагы курчап турган чөйрөнү коргоонун жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдарынын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын, мамлекеттик органдардын жоопкерчилиги жогорулайт;

- мөмө жемиш өсүмдүктөрүнүн жана алардын жапайы өскөн түрлөрүнүн жергиликтүү сортторун сактап калууга *in siti/on farm* тиешелүү көңүл бурулат;
- фермерлердин укуктарына натыйжалуу коргоо жүргүзүлөт жана алар мөмө-жемиш өсүмдүктөрүнүн жергиликтүү сортторун өстүрүүдөн тиешелүү пайда алышат.

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы менен бирге кызматташуу салттуу билимдерди каттоонун маселелерин чечүүгө көмөк берет, бул алардын ээлерине калыстык менен пайда алууга мүмкүндүк берет, анткени Кыргызпатент интеллектуалдык менчикти коргоо жаатындагы бирдиктүү мамлекеттик саясатты жүргүзүүчү мамлекеттик башкаруу орган болуп саналат жана интеллектуалдык менчик объектилерин: ойлоп табууларды, пайдалуу моделдерди, өнөр жай үлгүлөрүн, өнөр жай менчик объектилерин, автордук укук жана чектеш укуктар объектилерин, селекциялык жетишкендиктерди (өсүмдүктөрдүн сортторун жана жаныбарлардын тукумдарын) укуктук коргоо боюнча административдик ведомствонун милдеттерин аткарат.

Салттуу билимдер - Кыргызстандын улуттук байлыгы

*З. Жанузакова,
МПТКнын башкы китепканачысы*

Жаратылыш адамды анын жашоо-тиричилигиндеги ылайыктуу шарттар менен эч качан эркелеткен эмес. Миндеген жылдардын ичинде адам курчап турган чөйрөдө өз тиричилигиндеги белгилүү бир эрежелерди иштеп чыккан. Ушул эрежелердин ичинде социумдун болушуна мүмкүндүк берген жүрүм-турум ченемдерин сактоо, ошондой эле топтолгон тажрыйбаны пайдалануу менен адамдын уруусун сактап калуу принциптеринин зарылчылыгы биринчи орунга чыкты. Бул тажрыйба улуттук маданиятта ишке ашырылды жана салттуу билимдер түрүндө берилет, анын ичинде элдик медицина көрүнүктүү орунду ээлейт.

Адам баласы миндеген жылдар бою топтогон байлыгын кандай пайдаланат – аларды коммерциялык ишмердүүлүктө акчага алмаштырабы же илим деңгээлине чейин көтөрөбү, ушуга элдик медицинанын гана эмес, улуттук маданияттын дагы мындан аркы келечеги байланыштуу болот.

Акыркы он жылдын ичинде **салттуу билимдерди, генетикалык ресурстарды жана фольклорду** коргоо маселеси дүйнөлүк коомчулуктун активдүү талкуусундагы предмети болуп калууда. Бул барыдан мурда, дүйнөлүк экономикалык өнүгүүнүн глобалдашуусу менен байланыштуу экендиги белгилүү, мында ресурстардын жана рыноктун улуттук чектери айрым өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүшү үчүн бири-бири менен тыгыз байланышта болот.

Салттуу билимдер – бул адамдын ишмердүүлүгүнүн ар түрдүү тармагында калк колдонуучу билимдер, методдор жана ыкмалар. Бул адамдар кайсы түзүлүштө, экономиканын кайсы тибинде жана кандай саясий системада болбосун тиричилигин камсыз кылуу үчүн колдонулуп келген билимдер. Бул меймандарга жана туристтерге көрсөтө турган ошол жердин кооз көрүнүп турган жөн гана атрибуту эмес, бул жаратылыш менен шайкеш келип турган салттуу технологиялар.

Бирок бүгүнкү күндө Кыргызстанда салттуу билимдерди жайылтууга, сактоого жана түшүнүү менен иш жүзүндө пайдаланууга багытталган иштер байкалган жок. Ошол эле убакта салттуу билимдер жана ыкмалар калкка бир кыйла тышкы инвестицияларды тартпастан эле жакырчылыкты жеңүүгө жардам берүүгө жөндөмдүү.

Салттуу билимдер техниканын же искусствонун кандайдыр бир өзгөчө тармагы менен чектелбейт. Адамдын ишмердүүлүгүнүн бардык спектри салттуу ыкмалар менен изилдөө үчүн ачык жана адам өзү жараткандардын бардык түрлөрү аларды өткөрүп берүүгө жарамдуу. Бул шарттарда жаратылыш шарттарын жана көптөгөн кылымдар бою дүйнө элдеринин өнүгүү тарыхында укумдан тукумга өткөрүп берүүчү салттуу билимдер жана фольклор түрүндөгү жаратылган, байытылган, топтолгон байлыктарды коргоо актуалдуу болуп калууда.

Салттуу билимдер төмөнкүдөй ар түрдүү болушат: айыл чарба, илим, техника, экология, медицина (дары-дармектерди кошкондо) тармагындагы билимдер, музыка, бий, ыр, кол өнөрчүлүк, сүрөт, жомок түрүндөгү фольклор, тил элементтери, аталыштар, географиялык көрсөтмөлөр жана символдор. Мисалы: медицина тармагындагы салттуу билимдер – бул билимдердин бардыгынын жана практикалык ыкмалардын жыйындысы, алар ден соолук жабыркаганда, психикалык жана социалдык теңдештик бузулганда дартты аныктоо, алдын алуу жана жоюу үчүн колдонулат жана укумдан тукумга оозеки, ошондой эле жазуу түрүндө берилип келе жаткан иш жүзүндөгү тажрыйбаларга, байкоолорго таянышат.

Салттуу билимдерди **генетикалык ресурстар, салттуу билимдер жана фольклор** түзөт десек болот, алар ажырагыс байланышта болушат жана бири-бирин толуктап турушат.

Генетикалык ресурстар негизделген же потенциалдуу байлыкты билдирген генетикалык материал катары түшүндүрүлөт. Өз кезегинде, генетикалык материал “тукум куучулукту алып жүрүүчү кандай болбосун өсүмдүк, жаныбар, микробдон же башкадан келип чыккан материал”. “Тукум куучулукту алып жүрүүчү” жана “негизделген же потенциалдуу байлык” деген сөз айкалыштарына көңүл буруп көрөлү. Эки учурда тең бул сөз айкаштарынын мааниси кечээ жана бүгүн талкууласак, мааниси “өзгөрүп” турат. Бул атайын билимдин тез өзгөрүп турган деңгээлине, техникалык мүмкүнчүлүктөрүнө, бир жагынан экономикага дагы байланыштуу болот. Мисалы “тукум куучулукту алып жүрүүчү” дегенди мындан бир аз мурун клеткалар жана хромосомдор деп түшүнсөк, ал эми бүгүн жеке гендерди жана алардын айкалышын, гендерге караганда кичирээк ДНКнын фрагменттерин, ошондой эле аларды кайра транскрипциялоо аркылуу ДНКга айлантууга мүмкүн болгон РНКнын үлгүлөрүн кошкондо, генетикалык маалыматтын кандай болбосун материалдарын алып жүрүүчүлөр.

Заманбап биотехнология организмдердин “маалыматтык” (башкача айтканда генетикалык) компонентине кызыгуусун күчөтүүдө. Жаңы гендерге жана алардын айкалыштарына скрининг объектилери катары ошондой эле **биологиялык артүрдүүлүк** булактары боло алышат. Биоартүрдүүлүктүн негизинде ушул түргө ээ болууга мүмкүнчүлүгү болгон биоценоздук байланыштардын генетикалык программаланган системанын түрдүк ар түрдүүлүгү жатат. Гендердин жаңы организми-ээсинде экспрессияны өнөр жайда пайдаланууга дагы болот, алардын баштапкы жаратылыштык ээси азырынча лабораторияда өрчүтүлө элек жана ошондуктан формалдуу түрдө таксономиялык статусу дагы жок.

Фольклор (англ. folklore) – элдик чыгармачылык, көпчүлүк учурда оозеки түрүндө; анын жашоо турмушун, көз карашын, максатын билдирген элдин көркөм жамааттык чыгармачылык ишмердүүлүгү; эл жараткан жана эл арасында дагы эле пайдаланылган поэзия (жомоктор, ылакаптар, ырлар, анекдоттор, эпостор), эл күүлөрү (ырлар, аспап менен ойноо жана пьесалар), театр (драмалар, сатиралык пьесалар, куурчак театры), бий, архитектура, сүрөт жана кооздук-колдонмо искусство.

Folk-lore деген сөзмө-сөз которгондо, элдик даанышмандык, элдик билим дегенди билдирет. Бул термин менен а дегенде илимдин өзүн гана белгилешкен, бирок кээде илимий сабактарды, окуй турган материалды дагы аташат; бирок кийин муну фольклористика деп атай башташты.

Фольклор – бул кандай оозеки эмес элементтер менен байланыштуу болбосун, ага карабастан сөз, сүйлөө менен интеграцияланган түзүмдөрдүн жыйындысы. Байыркы жана 20-30-жж. баштап “оозеки көркөм чыгарма” же “оозеки элдик чыгарма” деген колдонуудан чыгып калган терминологиялык сөз айкаштарын колдонуу тагыраак болмок. Убакыт өткөн сайын фольклористикада төрт негизги концепция эң эле кадырлуу болду, алар ошону менен бирге дайыма өз ара аракеттенишет: фольклор – оозеки берилүүчү жөнөкөй элдин тажрыйбасы жана билимдер. Мында рухий маданияттын бардык түрлөрү, ал эми эң эле кеңири талкуулаганда – материалдык маданияттын айрым түрлөрү дагы кирет. Фольклор – жөнөкөй элдин көркөм чыгармачылыгы же азыркы аныктама боюнча “көркөм коммуникация”. Бул концепция “фольклор” деген терминди музыкалык, хореографиялык, сүрөт жана жөнөкөй элдин башка чыгармачылык чөйрөсүнө терминдин колдонулушун жайылтууга мүмкүндүк берет. Башка сөз менен айтканда, фольклор – бул жөнөкөй элдин оозеки салты.

Кыргыз элинин салттары жана ырым-жырымдары

Кыргыз Республикасы - өзүнүн жаратылыш шарттары боюнча ажайып өлкө. Эң эле ыңгайлуу жаратылыш шарттары туристтердин кеңири чөйрөсү үчүн кызыгууну арттырат. Кыргызстан – ар түрдүү жаратылыш ресурстары менен гана айырмаланып, кыргыздардын жана алардын ата-бабаларынын тарыхый жана маданий эстеликтерине гана бай өлкө болбостон, жагымдуу этнографиялык потенциалына ээ.

Чет өлкөлөрдөн келген туристтердин кыргыздардын материалдык, рухий маданияты жана Кыргызстандын башка улуттагы элдеринин улуттук маданияты менен таанышуусу алардын билүүсүн кеңейтет, билимин толуктайт жана салттары, ырым-жырымдары, элдик ырлары жана обондору менен тааныштырат. Бул байыртадан келе жаткан майрамдар жана сый тамактар, акындардын айтышы, манасчылардын Манас айтуусу, оюндар, спорттун мурунку улуттук түрлөрү, ат чабыш, турак үйлөрдүн өзгөчөлүгү, кийимдер, тамак-аш, негизинен өлкөнүн тарыхы.

Коомду демократиялаштыруу багыты унутулуп бара жаткан накта элдик майрамдарды, үрп-адаттарды, ырым-жырымдарды кайра калыбына келтирүүгө шыктандырды. Убакыт өткөн сайын календардык циклдерге, коомдук жана диний турмушка байланыштуу унутулуп бара жаткан же тыюу салынган салттуу элдик майрамдар, үрп-адаттар, ырым-жырымдар акырындык менен биздин жашообузга кайрылып келе баштады. Түп тамыры менен унутулган ак сөөктөрдүн, диний, улуттук оюндары Орто Азиядагы байыркы түрк элдеринин бири болгон кыргыз этносунун өзгөчөлүгүн айкындап турат.

Үйгө кут алып келүүгө байланыштуу, көптөгөн үй-бүлө тиричилигиндеги салттар жана ырым-жырымдар отко сыйынуу сыяктуу диний-сыйкырдуу ырым-жырымдар менен коштолгон. Ал эми бала төрөлгөндө “Жентек той”, бир жашка толгондо “Тушоо кесүү” тоюн беришип, ата-энелери меймандарды сыйлашкан. Мисалы бала төрөлгөндө, ата-бабаларыбыздын салты боюнча “азан чакырып” ат коюшкан, “бешикке салышкан” жана “чачын алдырышкан”.

Үй-бүлөдөгү негизги салтанаттын бири бул үйлөнүү той болгон. Үйлөнүү тоюнун ырым-жырымдарынын бардык шарттарын аткарууга калың төлөө, кудалар бири-бирине кийит кийгизүүсү, ата-энеси кызына сеп берүүсү, узатуу кошогу, жаштарга арнап мал союу (өпкө чабуу) ж.у.с. кирген. Ушулар менен катар, кыргыздардын үйлөнүү тоюнда көптөгөн оюндар уюштурулган: кыз оюн, аркан тартышуу, айтыш же кезектешип ырдоо (сармерден) жана башка көңүл ачуу оюндары. Үйлөнүүдөгү салттарынын бири күйөө баланын туугандары келинди үйлөрүнө чакырып – отко киргизүүлөрү, анткени ал мындан кийин алардын үйлөрүнө келип тура алат.

Колдонмо искусствонун жогору деңгээлдеги чыгармасы катарында боз үйдү жана анын ички жасалгаларын атасак болот. Анда элдин көркөм сезими, өзгөчө колорити берилген. Салттуу жасалгалары менен боз үйдү көргөзүү, үйлөнүү жана башка улуттук ырым-жырымдарын сахналаштырып көргөзүү туристтерди абдан кызыктырат. Бирок мындай уюштуруулар Кыргызстанда чектелүү гана болгондугу өкүнүчтүү.

Туристтерди кыргыздардын колдонмо искусствосу дагы өтө кызыктырат. Мурда кыргыз эли тез-тез көчүп жүргөндүктөн, турмуш-тиричилик буюмдарын көчүүгө, ат менен жүрүүгө, жерге отурууга ыңгайлаштырып жана таңгактап байлоого жана көчүүгө бышык, сынбай турган кылып жасашкан.

Ошол эле убакта булар элдин көңүлүн өзүнө бурган, жагымдуу, кооз буюмдар болгон.

Кыргыз эли кийизден шырдак жана ала кийизди чеберчилик менен жасап келишет. Сайма саюу искусствосунда туш кийиз саюу улутубуздун сыймыгы болуп калды.

Байыркы техниканы элдик зергерлер сактап калышкан. Зергер буюмдарынын ичинен билериктер, шакектер, топчулар, күмүш сөйкөлөр жана башка жасалгалар өтө бааланат.

Оюндардын жана спорттун улуттук түрлөрү жалпы мамлекеттик масштабда таанылды жана мейманга келген туристтердин кызыгуусун аттырууда, алар: “Ат чабыш”, “Улак тартыш”, “Оодарыш”, “Жорго салыш”, “Тыйын эңмей”, “Кыз куумай”, “Упай” жана “Ордо”, “Эр сайыш”, “Аркан тартыш”.

Материалдык маданияттын бардык түрлөрүнүн ичинен тактап айтканда, тамак-ашта байыркы салттар туруктуу сакталып келет. Көчмөндүгү жана чарба жүргүзүүсү элде бөтөнчө салттарды калыптандырган. Үй-бүлөлүк жана коомдук салтанаттарда майрамдык тамактардын бири “бешбармакты” даярдашат. Мында этти бөлүштүрүүдө дагы улууларга карата устукан бөлүштүрүлөт. Сыйлуу меймандарга баш, жамбаш, жотожилик жана башкалар тартылат. Кыргыз элинин ашканасынын улуттук тамактарын сүт жана сүт азыктары – сүзмө жана курут,

айран жана каймаксыз элестетүү кыйын. Аларга боорсок, каттама, суусундуктарына чай (кыргыздарда мейманга келгендерди сыйлоо чай берүүдөн башталат) дагы кирет. Муздак суусундуктардан бээнин сүтүнөн жасалган кымыз алмаштырылгыс суусундук болуп эсептелет, ал дарылык касиети менен дагы белгилүү. Башка кеңири жайылтылган суусундуктар болуп бозо, жарма, максимум эсептелинет.

Ошентип биз башка улуттун элдеринен тамак-ашыбыздын өзгөчөлөнүшү менен дагы айырмаланып турабыз. Бул өзгөчө алыскы чет өлкөлөрдөн келген туристтерди абдан кызыктырат.

Географиялык көрсөтмө – бул товарларда колдонулуучу белги, ал конкреттүү географиялык келип чыгышына жана ушул келип чыккан орду менен аныкталган сапатка же мүнөзгө ээ. Көпчүлүк учурда географиялык көрсөтмө товар чыгарылган жердин аталышынан турат. Айыл чарба продуктулары алар чыгарылган жердин касиетине ээ жана климат же топурак сыяктуу конкреттүү жергиликтүү факторлордун таасири астында болот. Кандайдыр-бир белги географиялык көрсөтмө катарында боло алабы деген суроо улуттук мыйзамдардын компетенциясына жана керектөөчүнүн түшүнүгүнө тиешелүү. Географиялык көрсөтмөлөр айыл чарба продуктуларынын кеңири чөйрөсү үчүн пайдаланылат. Мисалы: өзгөн күрүчү, Жалал-Абад №27, Ысык-Ата, Бешбельчир-Арашан минералдык суулары Кыргыз Республикасында (Кыргызпатентте) катталган.

Товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары – бул товарды белгилөө үчүн пайдаланылуучу географиялык көрсөтмөнүн өзгөчө түрү, анын өзгөчө касиети негизинен анда товар чыгарылган жаратылыш шарттары менен ушул географиялык объектиси үчүн мүнөздүү болуп белгиленет.

Чыгарылган жерлердин аталыштары – жекелештирүүнүн өтө баалуу жана сейрек кезигүүчү каражаты. “Чыгарылган жерлердин аталыштары” жана “чыгарылган жерлердин көрсөтмөсү” деген окшош түшүнүктөр товардын анык чыгарылган жерин аныктап жана билдирип турат. Эгер чыгарылган жерин көрсөтүү үчүн ушул бир эле белги жетишерлик болсо, анда чыгарылган жерлердин аталыштарын аныктоо бир катар белгилерди талап кылат, тактап айтканда: чыгарылган жердин аталышы болуп белгиленген товардын өзгөчө касиеттеринин болушу жана алардын жаратылыш шарттарын жана/же адам факторлорун кошкондо, географиялык чөйрөдөн көз карандылыгы. Мисалы, Кочкор районунун “Чоң-Туз” туз шахтасында өзүнүн дарылоо касиети боюнча өзгөчө туз казылып алынат. Шахта деңиз деңгээлинен эки миң метрден жогору бийиктикте жайгашкандыктан, бул туздар бронхиалдык астма менен ооруган адамдарга өзгөчө таасир берет.

Чыгарылган жерлердин аталыштарына караганда, географиялык көрсөтмөнүн концепциясы бир кыйла кеңири болот. Географиялык көрсөтмө ушул жерден же региондон чыгарылган товардын өзгөчө касиетин аныктап турган өзгөчө жерди же чыгарылган регионун көрсөтүп турат. Чыгарылган товардын өзгөчө касиети жана бедели ушул жер менен аныкталышы өзгөчө маанилүү. Товар чыгарылган географиялык жерден өзгөчө касиети келип чыккандыгына байланыштуу, алар адегенде чыгарылган товар менен жердин ортосунда өзгөчө байланышта болот.

Салттуу билимдерге укуктук коргоо берүү жөнүндө маселелер менен таанышуу жаатындагы эл аралык жана улуттук деңгээлдерде ишмердүүлүгү алгач “фольклордун билдирилиши” сыяктуу мүнөздөлгөн объектилер менен гана чектелген.

Мында эгер “фольклордун билдирилиши” дегенге кирген объектилерди мүнөздөө үчүн негизинен автордук укук жана чектеш укуктар терминологиясы колдонулса, анда кечирээк пайда болгон “салттуу билимдер” деген термин предметтердин кеңири диапазонун билдирет жана көркөм чыгармалардан тышкары, медициналык каражаттарды, айыл чарба, анын ичинде генетикалык ресурстарга байланыштуу, биологиялык артүрдүүлүк, экология жаатындагы билимдерди дагы камтыйт. Салттуу билимдердин ээси деп ким эсептелет, ушул тууралуу маселе маанилүү болуп эсептелет. “Салттуу билимдердин ээлери” термини ким салттуу шарттарда салттуу билимдерди жаратса, өнүктүрсө жана пайдаланса, ошолордун бардыгына карата колдонулат.

“Биологиялык артүрдүүлүк жөнүндө” эл аралык конвенция аны кабыл алган ар бир өлкө түрлөрдүн жана түркүмдөрдүн – категориялардын божомолдонгон тизмесин эске алып, аны сактоо жана туруктуу пайдалануу үчүн маанилүү болгон биологиялык артүрдүүлүктүн компоненттерин аныктайт.

Интеллектуалдык менчик институту салттуу билимдерди, жаңылыктарды жана ыкмаларды пайдалануу үчүн биринчи кезекте аларды коргоону, бул билимдерди пайдалануудан алына турган пайданы акыйкат жана бирдей бөлүштүрүүнү камсыз кылышы керек.

Салттуу билимдердин объектилери: салттуу билимдер, генетикалык ресурстар (биологиялык артүрдүүлүк), фольклор, географиялык көрсөтмө.

Салттуу билимдер катарында төмөнкү объектилер катталса болот:

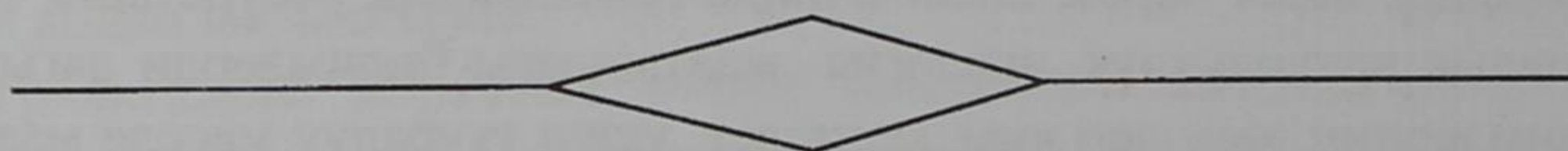
- билимдер – кандайдыр бир маалыматтарды, практикалык ыкмаларды, ыктарды билүү, иш жүзүндө текшерилген аныктыкты билүү, жаратылыштын, коомдун, ойдун өнүгүшүнүн мыйзам ченемдүүлүгү жөнүндө маалыматтардын системасы ж.у.с;
- методдор – предметти билүү, предметке таандык болгон мыйзам ченемдүүлүк жөнүндө түшүнүктү тереңдетүү үчүн колдонулуучу ыкмалар, мамилелер: мисалы, билүүнүн ыкмалары, жаратылыш кубулуштарын, коомдук турмушту ж.у.с изилдөө;
- ыкмалар – материалдык объектилердин жардамы менен материалдык объектилердин үстүнөн иш жүргүзүү процесстери.

Кыргыз Республикасында салттуу билимдердин объектилерин патенттөөгө уруксат берилбейт (“Салттуу билимдерди коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамынын (мындан ары – Мыйзам) 8-беренесинин 1-пункту).

Өтүнмөнүн материалдарында салттуу билимдердин негизинде жаратылган объектилерди патенттөөдө прототиби же аналогу түрүндөгү пайдаланылуучу салттуу билимдердин келип чыгышы сөзсүз билдирилиши керек. Өтүнмө ээси жалпы элге салттуу билимдерди билдирүү булагын көрсөтүүсү зарыл (Мыйзамдын 8-беренесинин 1-пункту).

Мунун бардыгы жалпыга белгилүү болгон жана кеңири пайдаланылуучу салттуу билимдерди билүү менен өлкөнүн деңгээлинде маалыматтар базасын түзүү максатында Кыргызстандын аймагында салттуу билимдерди каттоонун зарылчылыгы жөнүндө жыйынтыкка алып келди.

“Автордук укукту, чектеш укуктарды коргоо жана жамааттык башкаруу” аттуу улуттук семинар жана “Массалык маалымат каражаттарына жана автордук укуктарды коргоого тиешелүү маселелер” аттуу тегерек үстөл

2011-жылдын 1-2-мартында Бишкек шаарында Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) колдоосу менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (мындан ары – Кыргызпатент) тарабынан “Автордук укукту, чектеш укуктарды коргоо жана жамааттык башкаруу” деген улуттук семинар жана “Массалык маалымат каражаттарына жана автордук укуктарды коргоого тиешелүү маселелер” деген тегерек үстөл өткөрүлдү.

Семинарды уюштуруу төмөнкүдөй максаттарга жетүүгө багытталган:

1. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын жана коомчулуктун көңүлүн республиканын парламентинин кароосундагы “Автордук укук жана чектеш укуктарды коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү боюнча мыйзам долбоорун кабыл алуунун зарылчылыгы тууралуу маселеге буруу.

2. Өлкөдө чыгармачылык союздар тарабынан авторлордун жана чектеш укуктар ээлеринин укуктарын жамааттык башкаруу боюнча коомдорду түзүү демилгелерин илгерилетүү.

3. Интернет чөйрөсүндө авторлордун укуктарынын бузулушунун актуалдуу көйгөйүнө коомчулуктун көңүлүн буруу.

4. Коомчулуктун арасында автордук укукту коргоо жана интеллектуалдык менчик маселелерин жалпыга түшүнүктүү кылуу чөйрөсүндө Кыргызпатенттин ишмердүүлүгү жөнүндө маалыматты жайылтуу.

5. Авторлордун жана укук ээлеринин мүлктүк укуктарын жамааттык башкаруу боюнча коомдук уюмду түзүү жана аны Кыргыз Республикасында мындан ары жайылтуу боюнча эл аралык тажрыйбаны үйрөнүү жана жайылтуу.

Семинардын ишине ИМБДУнун Европа жана Азиянын айрым өлкөлөрү боюнча бөлүмүнүн программалык кызматкери Сауле Тлевлессова, Россия мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясынын (РМИМА) ректору Иван Блинец, Интеллектуалдык менчиктин Бүткүл Россиялык уюмунун директорунун орунбасары Эрик Вальдес-Мартинес, Россия автордук коомунун (РАК) эксперттик-аналитикалык департаментинин директорунун орун басары Игорь Силов, Автордук укукту лицензиялоо боюнча Ирландия агенттигинин аткаруучу директору Саманта Холман, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары Каныбек Осмоналиев жана Роза Акназарова, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн, сот корпусунун, финансы полициясынын жана бажы кызматынын, ЮСАИДдин, чыгармачылык союздардын жана Интернет коомчулугунун, ММКнын өкүлдөрү, ошондой эле Кыргызпатенттин юристтери жана кызматкерлери катышышты.

Семинарды өз сөздөрү менен Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов, ИМБДУнун өкүлү Сауле Тлевлессова, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Билим берүү, илим, маданият, маалымат жана диний саясат боюнча комитеттин төрагасынын орунбасары Каныбек Осмоналиев жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын өкүлү Тимур Шамбетов ачышты.

Семинарда жана тегерек үстөлдө Автордук укук жана чектеш укуктар боюнча ИМБДУнун Туруктуу комитетинин күн тартибинин маселелери боюнча билдирүүлөр угулду. Негизинен ИМБДУнун өкүлү Сауле Тлевлессова Автордук укук жана чектеш укуктар боюнча ИМБДУнун Туруктуу комитетинин иши тууралуу бет ачары менен тааныштырды. Бул комитеттин иши 2002-жылдан тартып жүргүзүлүүдө жана акыркы 8 жыл ичинде телерадио берүү уюмдарынын укуктары жана аудиовизуалдык чыгармалар боюнча эл аралык келишимди ишке ашыруу боюнча иш жүргүзүлүүдө. Сауле Тлевлессова Санкт-Петербург шаарында орус тилинде интеллектуалдык менчик жаатында квалификацияны жогорулатуу боюнча РМИМАнын базасында ИМБДУнун мектебинин ачылышы тууралуу жана ИМБДУ Кыргызстандан келген 2-3 адисти акысыз окутуу мүмкүнчүлүгүн карап чыгарын билдирди. Ал Кыргыз Республикасынын интеллектуалдык менчик маселелерин мамлекеттик деңгээлде илгерилетүүдө активдүүлүгүн жана негизинен Кыргызстан Интеллектуалдык менчикти жана инновацияларды өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы иштелип чыккан совет мезгилинен кийинки мейкиндиктеги биринчи мамлекет болуп калгандыгын өзгөчө белгилеп кетти.

Андан кийин баяндамасы менен Кыргызпатенттин Интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Нуржамал Ильясова чыгып сүйлөдү. Баяндама автордук укук жана чектеш укуктар жаатындагы Кыргыз Республикасынын мыйзамдары, Кыргызпатент тарабынан демилгеленген “Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ондоолорду киргизүү тууралуу болду.

Авторлордун укуктарын жамааттык башкаруу маселелери боюнча бет ачары менен Автордук укукту лицензиялоо боюнча Ирландия агенттигинин аткаруучу директору Саманта Холман чыгып сүйлөдү. Ал семинардын катышуучулары менен авторлордун чыгармаларын репрографиялык кайталап чыгаруудан укуктарды коргоо боюнча иш тажрыйбасы менен бөлүштү.

Ал өз сөзүндө авторлордун укуктары жөнүндө коомго билдирүү деңгээлин жогорулатууда жамааттык башкаруу боюнча уюмдардын маанилүү ролун, ошондой эле ушундай окутууга саясатчыларды жана сотторду тартуунун зарылчылыгы тууралуу белгилеп кетти. Ошондой эле Саманта Холман Улуу Британияда жана Мексикада китептерди мыйзамсыз көчүрмөлөөгө каршы аракет кылуу боюнча жүргүзүлгөн натыйжалуу иштердин мыйзамдарын келтирди, катышуучуларга авторлордун укуктарын жамааттык башкаруунун алкагында лицензиялык макулдашууларды түзүүдө тарифтерди белгилөөнүн жана колдонуунун эл аралык тажрыйбасы жөнүндө маалымат берди. Саманта Холман Интернеттеги каракчылыкка тыюу салуу маселелерине толук токтолду. Ал негизинен укуктарды бузуу мүмкүн эместиги жөнүндө үч жолу эскертүү берүүнү караштырган, “үч жолу сокку берүү” деп аталган мыйзамды кабыл алган Ирландиянын мисалын келтирди. Эгер укук бузуучу эскертүүнү кабыл албаса, анын Интернетке кирүү мүмкүнчүлүгүн белгиленген мөөнөткө өчүрүп коюшат.

Баяндамачы ошондой эле Ирландияда жамааттык башкаруунун шартында лицензиялоодо тарифтик жөнгө салуу тууралуу айтып берди. Ал семинардын катышуучуларынын суроолоруна жооп берип жатып, автордук укук жана чектеш укуктар маселелериндеги өтө эле өзгөчөлөнгөн учурларга өзүнүн терс мамилесин билдирди, анткени бул Берн конвенциясынын ченемдерине каршы келет. Айым Холман өз сөзүндө репрографиялык кайталап чыгарууга укук берүү уюмдарынын эл аралык федерациясынын (ИФФРО) ар башка өлкөлөрдө өнүктүрүү программалары бар экендигин жана Кыргызстанда ушундай уюмду түзүүдө кеңеш берүүчү жана финансылык жардам берүүгө даяр экендигин өзгөчө белгилеп кетти.

Россия автордук коомунун (РАК) өкүлү Игорь Силонов автордук укук жана чектеш укуктар жаатында киргизилген жаңылыктардын оң жана терс жактары жөнүндө айтып берди. Негизинен ал Креатив коммонс макулдашууларына байланыштуу өзүнүн оң мамилесин, бирок бул маселени кылдаттык менен кароонун зарылчылыгы жөнүндө билдирди, Россияда акыркы убакта бул маселе кызуу талкууланууда.

РМИМАнын ректору Иван Блинец өткөөл экономикалуу өлкөлөрдөгү автордук укуктун өзгөчөлүктөрү тууралуу өз баяндамасында толугу менен айтып берди. Ал мамлекеттик башкаруу органдарында жана коомдо дагы чыгармачылыкты илгерилетүүнүн каражаты катары автордук укуктун маанисин терең түшүнүшкөн учурда гана автордук укукту камсыздоо кепилдиги бериле тургандыгын белгиледи. Ошентип Россияда интеллектуалдык менчик укуктарын бузгандыгы үчүн жаза чараларын көрүүнү күчөтүүнүн натыйжасында каракчылыктын деңгээлин төмөндөтүүгө жетишишти.

Андан кийин Кыргызпатенттин инспектордук бөлүмүнүн башчысы Аскар Нажимудиновдун бетачары болду, ал Кыргыз Республикасындагы автордук укукту өнүктүрүү жана авторлордун мүлктүк укуктарын жамааттык башкаруу жөнүндө айтып берди.

Интеллектуалдык менчиктин Бүткүл россиялык уюмунун директорунун орун басары Эрик Вальдес-Мартинестин баяндамасы кызуу талкуулоо менен кабыл алынды. Ал чектеш укуктар ээлеринин мүлктүк укуктарын башкаруу боюнча алардын уюмдарынын иши тууралуу айтып берди.

ММКнын жана Интернет провайдерлердин айрым өкүлдөрү автордук укук жана чектеш укуктар объектилерин пайдалануучуларга мүлктүк укуктарды жамааттык башкаруу боюнча уюмдар тарабынан коюлган катуу талаптарына сындуу карашты. Бирок баяндамачынын жана семинарды уюштуруучулар тарабынан түшүндүрүүлөрдүн негизинде катышуучулардын көпчүлүгү чыгармачыл адамдардын укуктарын сыйлоонун зарылчылыгы менен макул болушту. Натыйжада оппонент болгон тараптар укук ээлери, пайдалануучулар дагы тигил же бул жактын өнүгүшүнө мүмкүнчүлүк берүү менен бири-бирине түшүнүү менен мамиле кылуусуна макул болушту.

Талкуулоонун жүрүшүндө санарип технологиялардын өнүгүшүн эске алуу менен улуттук мыйзамдардын дайыма жакшыртылып турулушунун зарылчылыгы белгиленди. Автордук укук жана чектеш укуктарды ишке ашырууда сот органдарынын ролу жөнүндө маселелер талкууланды. Ошондой эле санарип онлайн-чөйрөдө автордук жана чектеш укуктарды коргоо үчүн административдик жол-жоболорду киргизүүнүн зарылчылыгы белгиленди.

Семинардын жана тегерек үстөлдүн катышуучулары автордук жана чектеш укуктарды коргоо өзгөчө маанилүү, аны чечүүнүн жана коомдун укуктарды билүүсүнүн натыйжасынан улуттук маданиятынын өнүгүшү, жаңы чыгармаларды жаратууга чыгармачылык интеллигенцияга демилге берүү байланыштуу экендигин белгилеп кетишти.

Бул иш-чаралардын тематикасынын актуалдуулугу “Автордук укук жана чектеш укуктарды коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын

Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде каралып чыга тургандыгы менен шартталган, ал Автордук укук боюнча ИМБДУнун келишимин жана Аткаруулар жана фонограммалар боюнча ИМБДУнун келишимин ратификациялоодо Кыргыз Республикасы тарабынан кабыл алынган милдеттенмелерди ишке ашыруу максатында даярдалган.

Негизинен Жогорку Кеңештин депутаттары чыгармачылыкка демилге берүү үчүн автордук укук жана чектеш укуктарды өркүндөтүүгө багытталган мыйзам долбоорлорун илгерилетүүгө даяр экендиктерин билдиришти.

Семинар жана тегерек үстөл интерактивдүү режимде өттү, катышуучулар баяндамачыларга жана иш-чараны уюштуруучуларга көптөгөн суроолорду беришти, андыктан модераторлор тарабынан убакыт ченемдүү болгондуктан, айрым сүйлөгөндөрдүн убакыты чектелди.

Бардык катышуучулар семинардын жакшы уюштурулгандыгын, сапаттуу жана пайдалуу мазмундуу бөлүгүн өзгөчө белгилешти жана мындан ары кызматташууга даяр экендиктерин билдиришти, бул тууралуу семинардын катышуучуларынын каттары күбөлөндүрүп турат.

Улуттук семинардын жана тегерек үстөлдүн жыйынтыгы:

1. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары интеллектуалдык менчик, анын ичинде автордук укук жана чектеш укуктар жаатындагы мыйзамдарды жакшыртуунун маанилүүлүгүн белгилеп кетишти жана ушул жааттагы мыйзамдарды демилгелөөгө даяр экендигин билдиришти;

2. Семинардын жана тегерек үстөлдүн жүрүшүндө төмөнкүдөй сүйлөшүүлөр болду:

- Россия мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясы менен анын аймактык филиалын Кыргыз Республикасында түзүү жөнүндө;

- Россия автордук коому жана Интеллектуалдык менчиктин Бүткүл Россиялык уюму менен Кыргыз Республикасында авторлордун жана укук ээлери-нин мүлктүк укуктарын жамааттык башкаруу боюнча коомдук уюмду түзүү бөлүгүндө россиянын тажрыйбасын үйрөнүү жөнүндө;

3. Иш-чара жана анын алкагында талкуулануучу маселелер массалык маалымат каражаттарында чагылдырылды;

4. Семинардын жүрүшүндө автордук укук жана чектеш укуктар маселелери менен тааныштыруу маалыматын жогорулатуу боюнча чыгармачылык союздар менен дайыма иш жүргүзүүнүн зарылчылыгы аныкталды.

Сунуштар:

1. Интеллектуалдык менчик жаатындагы мыйзам долбоорлорун илгерилетүү маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары менен кызматташууну активдештирүү, ушул мыйзам долбоорлору боюнча коомдук угууларды жана эл алдында талкуулоолорду өткөрүп туруу;

2. Калкка жана кызыкдар болгон жактарга маалымат берүүнү жогорулатуу максатында автордук укук, чектеш укуктар жана авторлордун мүлктүк укуктарын жамааттык башкаруу маселелерин түшүндүрүү менен китепче чыгаруу зарыл;

3. РМИМА менен Кыргыз Республикасында анын филиалын түзүү жөнүндө сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү;

4. Авторлордун жана укук ээлеринин мүлктүк укуктарын жамааттык башкаруу боюнча коомдук уюмду түзүү боюнча Россиянын тажрыйбасын үйрөнүүнү улантуу;

5. Аймактарда автордук укук жана чектеш укуктар маселелери боюнча кызыкдар болгон жактарга маалымат берүүнү жогорулатуу максатында Ош жана Каракол шаарларында семинарларды жана тегерек үстөлдөрдү өткөрүү;

6. ИМБДУнун кароосуна 2011-жылдын июлунда ИМБДУнун мектебинде окутуу үчүн Кыргызпатенттин кызматкерлеринен талапкерлерди сунуштоо.

Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун Патенттик укук боюнча Туруктуу комитети (ПУТК) тарабынан каралуучу маселелер боюнча аймактык семинар

2011-жылдын 12-13-апрелинде Бишкек шаарында Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) колдоосу менен Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы тарабынан ИМБДУнун Патенттик укук боюнча Туруктуу комитети (ПУТК) тарабынан каралуучу маселелер боюнча аймактык семинар өткөрүлдү.

Семинардын ишине Азербайжан Республикасынын, Армения Республикасынын, Беларусь Республикасынын, Грузиянын, Казакстан Республикасынын, Россия Федерациясынын, Тажикстан Республикасынын, Украинанын өкүлдөрү, ИМБДУнун, Евразия патенттик уюмунун (ЕАПУ) эксперттери, Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин депутаттары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын кызматкерлери, ойлоп табуучулар, илимий жана билим берүү мекемелеринин жана бизнес түзүмдөрдүн өкүлдөрү, патенттик ишенимдүү өкүлдөр жана Кыргызпатенттин кызматкерлери катышышты.

Аймактык семинардын максаттары төмөнкүлөр болду:

1. Семинардын катышуучуларын ИМБДУнун ПУТКсынын өнүгүү тарыхы, ушул Комитет тарабынан каралуучу маселелер, улуттук жана аймактык патенттик укуктардын ортосундагы айырмалыктар менен байланыштуу бүгүнкү күндө учураган патенттик укук боюнча материалдык-укуктук келишимдин долбоорун иштеп чыгуунун көйгөйлөрү, тандалган темалар, тактап айтканда:

- патентке жөндөмдүү объектилерден чыгарып салуу жана патент ээлеринин укуктарын чектөө;
- патенттердин сапаты;

- патенттик ишенимдүү өкүлдөр менен алардын кардарларынын ортосундагы өз ара иштешүүсүнүн жашырын сыры;
- каршылык көрсөтүүлөрдүн системасы;
- патенттик маалыматтарды жайылтуу;
- технологияларды өткөрүп берүү;
- патенттер жана ден соолук боюнча алдын ала изилдөөлөр менен тааныштыруу.

2. Семинардын катышуучуларын Кыргыз Республикасынын патенттик системасынын эл аралык патенттик укугун өнүктүрүүнүн жана жакшыртуунун багыттары, инновациялык ишмердүүлүктү өнүктүрүү жана жакшыртуу үчүн технологияларды өткөрүп берүүдө аймактын өлкөлөрүнүн тажрыйба алмашуулары, саламаттык сактоо тармагындагы патенттөө маселелери менен тааныштыруу.

Семинардын ачылышында Кыргызпатенттин директору А. Калмаматов жана ИМБДунун патенттик мыйзам чыгаруу боюнча бөлүмүнүн начальниги айым Томоко Миамото, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Билим берүү, илим, маданият, маалыматтык жана диний саясат боюнча комитеттин төрагасынын орун басары К. Осмоналиев сүйлөштү, алар талкуулануучу теманын өзгөчө актуалдуулугун белгилешти, анткени патенттик системанын натыйжалуу иштешине өндүрүшкө заманбап технологияларды жана инновацияларды ийгиликтүү жайылтуу, натыйжада - өлкөнү экономикалык жана социалдык жактан өнүктүрүү түздөн-түз байланыштуу.

Семинардын катышуучулары төмөнкүдөй маселелерди карап чыгышты жана талкуулашты:

- эл аралык патенттик системаны өнүктүрүү жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын патенттик системасы жөнүндө;
- ПУТКнын тарыхы жана келечеги жөнүндө;
- патенттердин сапаты жөнүндө;

- патенттелүүчү объектилерден чыгарып салуу, өзгөчө жана чектелген укуктар жөнүндө;

- патенттик оппозиция жөнүндө;
- кардардык-патенттик кеңешчинин артыкчылыктары жөнүндө;
- технологияларды өткөрүп берүү жөнүндө;
- саламаттык сактоодогу патенттер жөнүндө.

Семинарда ИМБДУнун өкүлү айым Томоко Миамото эл аралык патенттик системанын актуалдуу маселелери, анын иштеши жана өнүгүшү жөнүндө баяндамасын окуду, ал ошондой эле ИМБДУнун ПУТКсынын тарыхы жана ишмердүүлүгүн мындан ары өнүктүрүүнүн келечеги, ошондой эле патенттердин сапаты жөнүндө бетачарын көрсөттү. Ошону менен бирге, айым Миамото патенттердин сапатын камсыз кылуу үчүн эксперттер чыгарган чечимдердин туура экендигине жогору талап коюу зарыл экендигин белгилеп кетти.

Теманы улантуу үчүн Кыргыз Республикасынын патенттик системасы жана аны мындан ары жакшыртуу жөнүндө бетачары менен ведомствонун Экспертиза башкармалыгынын начальниги А. Токоев чыгып сүйлөдү. Патентке жөндөмдүү объектилерден чыгарып салуу жана патент ээлеринин укуктарын алып таштоо жана чектөө жөнүндө баяндамасы менен ИМБДУнун патенттик мыйзам чыгаруу боюнча бөлүмүнүн укуктук маселелер боюнча кызматкери айым А. Долотбаева чыгып сүйлөдү.

Ошондой эле айым А. Долотбаева катышуучуларды 2010-жылдын январында ПУТКнын 14-сессиясында Бразилиянын делегациясынан келип түшкөн патент ээлеринин укуктарын чектөөгө карата укуктук ченемдерди натыйжалуу пайдалануу максатында катышуучу-өлкөлөр менен үч этаптан турган ишти жүргүзүүгө байланыштуу жумушчу программаны даярдоонун зарылдыгы жөнүндө сунушу менен тааныштырды, өзгөчө өнүгүп бара жаткан өлкөлөр үчүн:

I. Улуттук жана аймактык укуктук ченемдерде камтылган бардык чектөөлөр жөнүндө деталдуу маалыматтар менен алмашуу (ушундай ченемдерди аткаруу, өлкөлөр мындай чектөөлөрдү эмне үчүн жана кандай пайдаланышат).

II. Суроону талдоо: өнүктүрүү маселесин чечүү үчүн кайсы ыкма натыйжалуу болуп эсептелет? Аларды ишке ашыруу үчүн шарттар кандай?

III. ИМБДУнун мүчө-мамлекеттери үчүн маалымдама материалы катарында окуу китебин иштеп чыгуу.

Ушул маселелерди чечүүдө Казакстандын тажрыйбасы жөнүндө КРнын Юстиция министрлигинин ИМ укуктары боюнча комитеттин өнөр жай менчиги боюнча мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча башкармалыктын начальниги Мади Саданов айтып берди.

Кыргыз Республикасындагы патент ээлеринин укуктарын алып таштоого жана чектөөлөргө байланыштуу ченемдер жөнүндө баяндамасы менен Экспертиза башкармалыгынын адиси Э. Мукамбетов чыгып сүйлөдү, ал коомдук кызыкчылыктар менен патент ээлеринин өзгөчө укуктарынын ортосундагы теңдемди сактоо үчүн бул ченемдердин зарыл экендигин белгилеп кетти.

Патенттик оппозициялар системасын өнүктүрүүнүн эл аралык жана улуттук тажрыйбасы, патенттик ишенимдүү өкүлдөр менен алардын кардарларынын ортосундагы мамилелердин жашырын маселелери жөнүндө баяндамасы менен айым Томоко Миамото чыгып сүйлөдү.

Ал ар түрдүү өлкөлөрдө каршы болгондугун билдирүүнүн жана патенттик талаш-тартыштарды чечүүнүн колдонулуп жаткан жол-жоболору жөнүндө айтып берди.

Евразия патенттик ведомствосунун (ЕАПВ) алкагында колдонулуп жаткан патенттик оппозициянын системасынын өзгөчөлүктөрүн ЕАПВнын Экспертиза башкармалыгынын начальниги В. Тальянский айтып берди.

Грузия Республикасынын Улуттук интеллектуалдык менчик борборунун башкы эксперти Васил Георгадзе Грузияда патенттик оппозициянын системасы кандай иштеп жаткандыгы тууралуу билдирди.

Ушул чөйрөдөгү Кыргызстандын тажрыйбасы менен Кыргызпатенттин ИМ укуктарын ишке ашыруу бөлүмүнүн башчысы Н. Ильясова жана патенттик ишенимдүү өкүл О. Балпанова бөлүшүштү.

Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жана алардын кардарларынын ортосундагы мамилелердин жашырындуулугунун талаш-тартыш маселелери жөнүндө баяндамасы менен айым А. Долотбаева жана Россия Федерациясынын патенттик ишенимдүү өкүлү С. Залесов чыгып сүйлөшүштү. Бул маселе көптөгөн совет мезгилинен кийинки өлкөлөр үчүн актуалдуу болуп калууда, бул өлкөлөрдө ал дайыма эле тиешелүү түрдө жөнгө салынган эмес.

Технологиялардын трансферинин маселелери боюнча айым Т. Миамото, Беларусь Республикасынын ИМ Улуттук борборунун Укук башкармалыгынын жетектөөчү адиси П. Бровкин, Украинанын ИМ мамлекеттик кызматынын Украина өнөр жай институтундагы укуктун эл аралык ченемдер бөлүмүнүн начальниги М. Василенко, Кыргызпатентке караштуу ИМ Мамфондунун аткаруучу директору З. Оморова сүйлөштү.

Андан кийин саламаттык сактоодо патенттерди пайдалануу боюнча баяндамасы менен айым А. Долотбаева сүйлөдү, ал рецепт боюнча аптекаларда бир жолу жасоочу дарылар сыяктуу дары каражаттарын алуу, параллелдүү импорт, Боларды чыгаруу жана мажбурлап лицензиялоо боюнча механизмдерге кеңири токтолду.

Кыргыз Республикасында медицина багытындагы ойлоп табууларды патенттөө кырдаалы тууралуу билдирүү менен Экспертиза башкармалыгынын эксперти З. Усубакунова сүйлөдү, ал ушул жааттагы ойлоп табуулар жетишерлик активдүү патенттелгенин жана берилген өтүнмөлөрдүн 1/3 түзөрүн белгилеп кетти.

Андан кийин “Алтын-Түйүн” Республикалык балдар инженердик-техникалык академиянын (РБИТА) директору Ж. Бапанова РБИТАнын ишмердүүлүгү жөнүндө бетачарын көрсөттү.

Андан кийин семинардын катышуучулары “тегерек үстөл” форматында эл аралык патенттик системасы, өтүнмө берүүнүн эл аралык жана улуттук жол-жоболорунун ортосундагы айырмачылыктар, стандартталган технологияларга

патенттер жөнүндө маселелерди, ПУТКнын кезектеги сессиясынын күн тартиби кандай түзүлөт жана сессиянын күн тартибине киргизүү үчүн тигил же бул маселелердин артыкчылыгы кандай чечиле тургандыгын талкуулашты.

Ошондой эле семинардын катышуучулары аймактын мамлекеттеринин эл аралык патенттик системаны өнүктүрүү жана бүткүл адамзаттын жыргалчылыгы үчүн патенттик укукту жакшыртуу маселелери боюнча ИМБДУнун ПУТКсынын ишине катышуусу бир кыйла маанилүү экендигин белгилешти.

Семинардын акырында айым Т. Миомото семинардын жүрүшүндө талкууланган маселелер Женевада 2011-жылдын май айында өтүүчү ИМБДУнун ПУТКсынын кезектеги отурумунун көңүлүнүн борборунда боло турганын белгилеп кетти.

Семинарды жыйынтыктап жатып, Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов анын иши мазмундуу жана жемиштүү өткөндүгүн белгиледи. Катышуучулар улуттук, аймактык жана эл аралык деңгээлде патенттик системаны өнүктүрүүгө тиешелүү негизги маселелер боюнча тажрыйбалары менен бөлүшүштү, пикир алмашышты. Ал семинардын жүрүшүндө айтылган эскертүүлөр, сунуштар жана каалоолор Патенттик укук боюнча ИМБДУнун Туруктуу комитетинин кезектеги отурумунун талкууларында чагылдырыла тургандыгына ишенимин билдирди.

Жыйынтыктары:

Семинардын жана тегерек үстөлдүн ишинин натыйжасында төмөнкүдөй маселелер чечилди:

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратынын өкүлдөрүнө жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарына чейин патенттик мыйзамдарды жана негизинен интеллектуалдык менчик системасын жакшыртуунун зарылдыгы тууралуу маалымат билдирилди;

- иш-чара массалык маалымат каражаттарында кеңири чагылдырылды, Аймактык семинардын иши тууралуу маалыматтар көптөгөн ММКларда жайгаштырылды;

- патенттердин сапатына, патенттик оппозициянын системасына, технологиялардын трансфери жана патенттик маалыматты жайылтууга, өнүгүп бараткан жана бир аз өнүккөн өлкөлөргө патент системасынын таасир берүүсүнө, бизнести жүргүзүүдө патенттерди стратегиялык пайдаланууга байланыштуу аймактын айрым өлкөлөрүндөгү маселелер белгиленди;

- патенттик укук маселелерин талкуулоого ММКнын, мамлекеттик органдардын, илимий жана билим берүү мекемелеринин, бизнес түзүмдөрдүн өкүлдөрүнүн көңүлү бурулду.

Сунуштар:

Семинардын катышуучуларынын баяндамаларын жана сүйлөгөндөрүн талкуулоонун жыйынтыгы боюнча төмөнкүлөрдү максатка ылайыктуу жана актуалдуу деп эсептейбиз:

- патенттик укукту жакшыртуу жана улуттук, аймактык жана эл аралык патенттик системаларды өнүктүрүү боюнча аймактын патенттик ведомстволору менен мындан ары кызматташууну өнүктүрүү;

- ИМБДУнун катышуусунда жана интеллектуалдык менчик системасын, инновацияларды өнүктүрүү боюнча иштелип чыккан улуттук стратегиянын алкагында патенттик системаны өнүктүрүү жана патенттик укукту жакшыртуу боюнча улуттук долбоорлорду колдонууга киргизүүгө ишти өткөрүү;

ИМБДУга ПУТКнын ишмердүүлүгүнүн натыйжаларынын негизинде улуттук патенттик системаларынын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен орус тилинде патенттик укук жана эл аралык патенттик система боюнча окуу китебин даярдоону сунуш кылуу;

- салттуу билимдердин негизинде түзүлгөн объектилерди укуксуз патенттөөнүн алдын алуу, патенттелүүчү объектилерге экспертиза жүргүзүүдө пайдалануучу салттуу билимдер боюнча маалыматтар базасын түзүү жана журналдарды чыгаруу боюнча иш-чаралардын планын иштеп чыгуу;

ИМБДУнун катышуусунда аймактын өлкөлөрүндө экономикалык, социалдык, технологиялык жана маданий өнүгүүгө патенттик системанын таасир берүүсүнүн сандык жана сапаттык көрсөткүчтөрүн аныктоо маселелерин кошкондо, патенттик укукту жакшыртуу жана патенттик системаларды өнүктүрүү боюнча изилдөөлөрдү жүргүзүү.

Интеллектуалдык менчик жаатындагы ишенимдүү өкүлдүн кесиптик сыры

*А. Залесов,
патенттик ишенимдүү өкүл,
Союзпатент, Москва*

Патенттик ишенимдүү өкүл – бул ИМ жаатындагы анын квалификациясы мыйзам тартибинде ырасталган, мамлекеттик реестрге киргизилген жана мыйзамга (жобого) ылайык ишмердүүлүк жүргүзүүчү адам. Патенттик ишенимдүү өкүл Патенттик ведомстводо, сотто жана сүйлөшүүлөрдө ишеним кат берүүчүнүн көз карандысыз өкүлү, ылайыктуу чечим кабыл алуу үчүн квалификациялуу кеңешти камсыз кылуучу ишеним кат берүүчүнүн кеңешчиси болуп эсептелет. Патенттик ишенимдүү өкүл – бул интеллектуалдык продуктуга (интеллектуалдык ишмердүүлүктүн натыйжасына) зарыл болгон укуктук форманы киргизүүнү (патенттик өтүнмөнү түзүүнү) камсыз кылуучу адис.

Патенттик ишенимдүү өкүлдүн (ИМ боюнча агенттин) кесиптик сырын коргоо зарылдыгы төмөндөгү факторлор менен шартталган:

- Ишеним кат берүүчү тарабынан патенттик ишенимдүү өкүлгө берилүүчү маалыматтардын (мисалы, жаратылган ойлоп табуунун маңызы жөнүндө) мүнөзүнүн маанилүүлүгү жана чыныгы жашырындуулугу;
- Толук жашырындуулуктун таасирдүү укуктук кепилдигинин жоктугу ишеним кат берүүчүнү патенттик ишенимдүү өкүлгө маалыматты толук ачып берүүдөн сактанууга мажбур кылат;
- патенттик ишенимдүү өкүлгө берилүүчү маалыматтарды коргоого карата ишеним кат берүүчүнүн укугун коргоо техникалык прогреске жана ИМди укуктук коргоонун жана сактоонун бардык институттарын өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт.

Маалыматтардын жашырындуулугун камсыз кылуунун мүмкүн болуучу ыкмалары:

- жайылтпоо жөнүндө (түзүлгөн келишимдин алкагында) граждандык-укуктук милдет. Камсыз кылуучу санкция – чыгымдарды төлөтүп алуу;
- коммерциялык сырдын режими (маалыматтын атайын укуктук режими). Камсыз кылуучу санкция – чыгымдарды төлөтүп алуу;

- кесиптик сырдын режими. Камсыз кылуучу санкция – дисциплинардык жоопкерчилик жана мүмкүн болуучу чыгымдарды төлөтүп алуу (Патенттик ишенимдүү өкүлдүн жоопкерчилигин камсыздандыруу).

Россия Федерациясында патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сырларын укуктук жөнгө салууга карата иштеп жаткан мыйзамдык ыкмалар:

- “Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жөнүндө” Федералдык Мыйзамда патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн төмөндөгү милдеттери белгиленген 4-беренесинин 6-пунктунун бар болуусу: “өз ишмердүүлүгүн ишке ашыруунун жүрүшүндө алынган жана (же) түзүлгөн документтердин сакталуусун камсыз кылуу. Патенттик ишенимдүү өкүл анын кызыкчылыгын коргогон адамдын жазуу түрүндөгү макулдугусуз ушул документтерде камтылган маалыматтарды берүүгө же башка жолдор менен жайылтууга укуксуз”. Режимдин документтери сырга ээ эмес.

- РФнын Арбитраждык процессуалдык кодексинде (АПК) жана РФнын Граждандык процессуалдык кодексинде (ГПК) берилген иш боюнча ага белгилүү болуп калган маалыматтар жөнүндө граждандык иш боюнча өкүлдүн сурагына тыюу салуунун бар болуусу. Башкача айтканда бул жобону пайдалануу үчүн соттук граждандык же башка иш козголууга тийиш болот.

- Патенттик ишенимдүү өкүлдүн ишеним кат берүүчүдөн алынган (мисалы оозеки же документтер түрүнө эмес берилген) кандай болбосун маалыматтарды мыйзамга ылайык жашыруун сактоо милдетинин жоктугу.

- Ишеним кат берүүчүдөн алынган маалыматтарды мыйзам талаптарында ачуудан баш тартууга патенттик ишенимдүү өкүлдүн кандайдыр бир укугунун жоктугу.

Патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сырларын укуктук жөнгө салууга карата Россия Федерациясында иштеп жаткан мыйзамдык ыкмалардын негизги көйгөйлөрү:

- Ишеним кат берүүчүгө берүү үчүн Патенттик ведомстводон патенттик ишенимдүү өкүл тарабынан алынган маалыматтардын жашырындуулук талабынын жоктугу;

- Бул милдеттенменин аткарылышын ишке ашыруунун жана контролдоонун натыйжалуу механизминин жоктугу (ПИӨнүн иштеринин кесиптик стандарттарынын жоктугу);
- ПИӨ тарабынан ишеним кат берүүчүгө берилүүчү маалыматтардын (мисалы, ПИӨнүн жазуу жүзүндөгү консультациясы) укуктук жактан корголбогондугу;
- Башкы кетирилген катачылык болуп, маалыматтарды жайылтпоо жөнүндөгү патенттик ишенимдүү өкүлдүн милдети маалыматтарды ачуу жөнүндө укуктук талаптардан (компетенттик органдын ж.б. жактардын) баш тартууда корреспонденция жиберүү укугуна ээ болбогондугу, б.а. “аргасыз ачуудан” коргоонун жоктугу эсептелет.

Россия Федерациясында патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сырларын укуктук жөнгө салууда кездешүүчү көйгөйлөр:

- Аргасыз ачуунун типтүү учурлары – компетенттүү органдардын талаптары же аракеттери (“Полиция жөнүндө”, “Прокуратура жөнүндө”, “Тергөө комитети жөнүндө” федералдык мыйзамдардын, Эмгек кодексинин, Салык кодексинин, Административдик укук бузуулар жөнүндө кодекстин, Кылмыш жаза кодексинин алкагында). Ошондой эле ачуу жөнүндө мыйзам ченемдүү талап: депутаттык жана адвокаттык сурак ж.б.
- четтетүү – адвокаттын статусуна жана адвокаттык сырга ээ болгон патенттик ишенимдүү өкүлдөр (“Адвокаттык ишмердүүлүк жана адвокатура жөнүндө” ФМдин 8-беренеси): Адвокаттык сыр болуп, ишеним кат берүүчүгө адвокат тарабынан берилген юридикалык жардамга байланышкан кайсы болбосун маалыматтар эсептелет. Адвокат юридикалык жардам сураган кайрылууга же жардам бергендигине байланыштуу ага белгилүү болуп калган кырдаалдар жөнүндө күбө катары чакырылууга жана суракка алынууга тийиш эмес.

Корутунду: Россиянын мыйзамдарында факт жүзүндө патенттик ишенимдүү өкүл тарабынан маалыматтын ачылышынын милдеттүү талабынан кардардын кызыкчылыктарын коргоонун укуктук куралы катары патенттик ишенимдүү өкүлдүн (ПИӨ) кесиптик сырынын институту жок.

Россияда улуттук деңгээлде патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сырларын коргоонун көйгөйлөрүн чечүүнүн кыйынчылыктары:

- коммерциялык сырга карата чектөөлөрдүн жана талаптардын мыйзам тарабынан белгиленгендигине байланыштуу коммерциялык сыр жөнүндө мыйзамдардын алкагында ПИӨКСТИ (ПИӨнүн кесиптик сырларын) коргоонун принципалдуу мүмкүн эместиги;
- граждандык-укуктук келишимдердин алкагында жашырындуулукту натыйжалуу коргоонун практика жүзүндө мүмкүн эместиги. Мыйзамсыз жайылтуудан тарткан чыгымдардын (накта зыян жана колдон чыгарылган пайда) өлчөмүн далилдөөнүн мүмкүн эместиги;
- “Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жөнүндө” ФМга ПИӨКС институтун киргизүү мүмкүндүгү бардык мүмкүн болгон инстанциялардын иш жүзүндөгү каршылыктарына барып кептелүүдө.

Мыйзам долбооруна сунушталган оңдоолор өтпөй калды. “Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жөнүндө” Федералдык мыйзам патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн катышуусусуз иштелип чыккан. РФнын Мамдумасынын ЭКсындагы талкуу бир катар оңдоолорду киргизүүгө мүмкүндүк берди, бирок ПИӨКС жөнүндө эмес.

Россияда улуттук деңгээлде патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сырларын коргоонун көйгөйлөрүн чечүүнүн кыйынчылыктары:

- Патенттик ишенимдүү өкүлдөр институту жетишээрлик эмес уюштурулган жана бөлүнгөн. Бирдиктүү стандарттарды иштеп чыгуунун мүмкүн эместиги.
 - Адвокатура жөнүндө мыйзамдардын алкагында ПИӨКСтү коргоонун принципалдуу мүмкүн эместиги, анткени патенттик ишенимдүү өкүл-адвокаттар ПИӨнүн жалпы санынын 10 пайыздан азыраагын түзөт. РФда граждандык адистештирилген юристтер жетишээрлик сейрек адвокаттар болуп эсептелишет.
 - “Патенттик ишенимдүү өкүлдөр жөнүндө” Федералдык мыйзамга ПИӨКС институтун киргизүү мүмкүндүгү максатка ылайык, бирок, ишенимдүү өкүл-ишенимкат берүүчү ортосундагы чегара аралык мамилелерде коргоонун факт жүзүндөгү токтоо көйгөйүн чечпейт.
- КОРУТУНДУ:** Эл аралык укук ченемдери зарыл.

ПИӨКС көйгөйү эл аралык деңгээлде

- АІРРІ жана ИМ жаатындагы бир катар эл аралык кесиптик ассоциациялар катышуучу-өлкөлөрдүн дээрлик көпчүлүгүндө ПИӨКСтү укуктук коргоону жана сактоону камсыз кылууда көйгөйлөр бар экендигин таанышты;

- Көйгөй ошондой эле эл аралык деңгээлде дагы бар, анкени улуттук деңгээлде берилүүчү ПИӨКСтү коргоо патенттик ишенимдүү өкүлдүн жана ишеним кат берүүчүнүн (жана башка өлкөлөрдөгү анын ишенимдүү өкүлдөрүнүн) эл аралык кызматташтык учурларына жайылтылбайт. Эл аралык экономикалык байланыштардын өсүү шарттарында мындай ПИӨКСтү коргоонун керектөөсү көбөйүүдө.

Патенттик ишенимдүү өкүлдөрдүн кесиптик сыры боюнча атайын комитеттин алкагындагы Интеллектуалдык менчик боюнча эл аралык ассоциациянын (АІРРІ) ишмердүүлүгү

- АІРРІ – ИМ жаатындагы эң эски өкмөттүк эмес эл аралык коммерциялык эмес уюм (1883-жылдан бери иштейт).

- АІРРІ 2011-жылдын 28-февралында ИМБДУнун Патенттик укук боюнча туруктуу комитетине АІРРІнин катышуучу өлкөлөрүнүн мыйзамдарын изилдөөнүн жана салыштыруунун жыйынтыктары боюнча даярдалган ПИӨКС маселеси боюнча алдын ала изилдөөнүн жыйынтыктарын (бардыгы болуп 71 өлкөдөн улуттук топтор катышкан, алардын ичинен 53ү “ооба” деп айткан) көрсөткөн.

- АІРРІ катышуучу өлкөлөрдүн көпчүлүгүндө ПИӨКСтү коргоонун жетишээрлик эмес деңгээлине көрсөтөт жана эл аралык деңгээлде жөнгө салууну караштыруу зарылдыгын белгилейт

- АІРРІ ИМБДУнун Патенттик укук боюнча туруктуу комитетине эл аралык мандат менен эл аралык деңгээлде ПИӨКСтү коргоо көйгөйүн жөнгө салуучу жана улуттук деңгээлде ПИӨКСтү коргоонун эл аралык-таанылган стандартын белгилөөчү эл аралык келишимди иштеп чыгууга бөлүүнү сунуштаган.

ИМБДУнун жана улуттук патенттик ведомстволордун өз ара мамилелерин эриш-аркак келтирүүнүн объективдүү принциптери

*В. Даровских,
философия илимдеринин доктору,
ойлоп табуучу,
ИМБДУнун Алтын медалынын ээси*

Ушул маалыматтык билдирүүнүн идеясы Бишкек шаарында 2011-жылдын 12-13-апрелинде Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюму (ИМБДУ) менен биргеликте уюштурулган Патенттик укук боюнча ИМБДУнун Туруктуу комитети (ПУТК) тарабынан каралуучу актуалдуу маселелер боюнча аймактык семинар өтүп жаткан мезгилде пайда болду.

Бардык идеялар, жалпылаштыруулар, аларды интерпретациялоо, стилистика жана семинардын материалдарынын иллюстрацияланышы ИМБДУнун жана Кыргыз Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Белорусиянын, Грузиянын, Армениянын, Азербайжандын, Тажикстандын, Россия Федерациясынын, Украинанын улуттук патенттик ведомстволорунун (УПВ) адистери тарабынан иштелген.

Жаңы натыйжалар менен деңгээлдерге жана сапаттарга жетишүүдөгү өзгөчө роль ИМБДУнун патент мыйзамдары боюнча бөлүмүнүн башчысы айым Томоко Миамотого жана патенттик мыйзамдар бөлүмүнүн патенттик мыйзамдар тобунун адиси айым Аида Долотбаевага таандык.

Маалыматта интеллектуалдык менчик системасындагы (ИМ) мамилелерди эриш-аркак келтирүү процесси үчүн ПУТК тарабынан кабыл алынган жаңы ыкмалардын жыйынтыктоочу маанилүүлүгү жана дүйнөлүк патент системасын (ДПС) балансташтыруу жана цивилизациянын прогрессин интенсификациялоо үчүн ИМБДУнун ушунчалык көп кырдуу жана стратегиялык маанилүү ишмердүүлүгүндө алардын системалык деңгээлин конкреттештирүү гана чагылдырылды.

Семинар 2001-жылдан тарта ИМБДУга киргизилген Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк күнүнө (26-апрель) арналган жыл сайынкы циклдик бир айлыктын иш-чаралар тобуна (көргөзмөлөр, тегерек үстөлдөр, кеңешмелер, сыйлыктарды ыйгаруулар) кирди. ИМБДУнун биринчи жылдагы урааны мындай болгон: "Бардыгы идеядан башталат". ИМБДУ тарабынан демилгеленген келечекке багыт алуулардын терең маанилүүлүгү жана адамдардын эсинде сакталып калуусу өзгөчө маанилүү. Эске салсак, мисалы, 2009-жыл – "Жашыл инновациялар" деген ураан астында белгиленген.

Мындан тышкары семинар объектилерди патентке жөндөмдүүлүгүнөн четтетүү жана укуктарды чектөө; патенттердин сапаты; кардар менен патенттик ишенимдүү өкүлдүн ортосундагы жашырындуулук; технологияларды өткөрүп берүү; патенттер жана ден-соолук сыяктуу темалык рубрикалар боюнча Женевада 2011-жылдын 16-майынан 20-майына чейин өтө турган ПУТКнын пландык сессиясы үчүн түзүлгөн жалпылоолордун, сунуштардын жана идеялардын тренинги жана макулдоосу болуп эсептелди.

УПВ тарабынан ушунчалык маанилүү жана объективдүү коюлган көйгөйлөр боюнча иштер ПУТК тарабынан 2008-жылдан бери жүргүзүлүп келүүдө.

Бул кеңешменин жыйынтыктоочу натыйжасы катары УПВнын сунуштары катарында ПУТК тарабынан формулировкаланган тактоолор, жөнөкөйлөштүрүүлөр, маселелерди түшүндүрүү пландаштырылган. Өнүктүрүүнүн багыттарынын мааниси жөнүндө маалымат жана аларды ишке ашыруу боюнча алгачкы сунуштар ошол эле УПВдан ПУТК тарабынан алдын ала алынгандыгы тууралуу маанилүү фактыны белгилөө керек. Семинардын ишинин аякташы муну менен корутунду катары констатацияланбастан, ПУТКнын боло турган сессиясы үчүн жалпылаштырылган бет ачарлар түрүндөгү жыйынтык катары көрүндү.

ИМБДУнун бүтүндөй ишмердүүлүгү ИМ объектилерин өнүктүрүүнүн объективдүү мыйзам ченемдүүлүктөрүнүн таасирине дуушар болгон ИМ субъектилеринин активдүүлүгүнө негизденет, алардын арасынан негизгилери төмөндөгүлөр:

- 1) түзүлгөн ИМ объектилеринин ар түрдүүлүгү үзгүлтүксүз көбөйүүдө;
- 2) жаңы техниканын жана технологиялардын жайылтылышы айрыкча кыскарууда. Эреже катары типтүү жана сейрек учуроочу чечимдер өздөштүрүлүүдө;
- 3) ИМ объектилеринин эмергенттүүлүгү өсүүдө жана бул жайылтылуунун жана ал тургай ар түрдүүлүктүн кошумча азаюусуна алып келет;
- 4) ИМ объектилеринин туруктуулугу жана ишенимдүүлүгү түшүүдө, бул дагы алардын жайылтылуусун төмөндөтөт;
- 5) Жайылтылуунун деңгээлин кайрадан төмөндөөгө алып келүү менен, ИМ объектилеринин татаалдыгы өсүүдө.

Балким, ойлоп табуучулардын чыгармачылык активдүүлүгүнө карабастан алар тарабынан өндүрүлгөн өнүмдүн көлөмү объективдүү төмөндөөгө тийиш, бирок жаңылыктын стандарттуу чечиминдеги алууда карама-каршылыктарды сүйлөшүүлөр аркылуу чечүү аркылуу абалдан чыгуу орун алгандыктан, мындайлар болбой жатат жана мындан ары да болбойт.

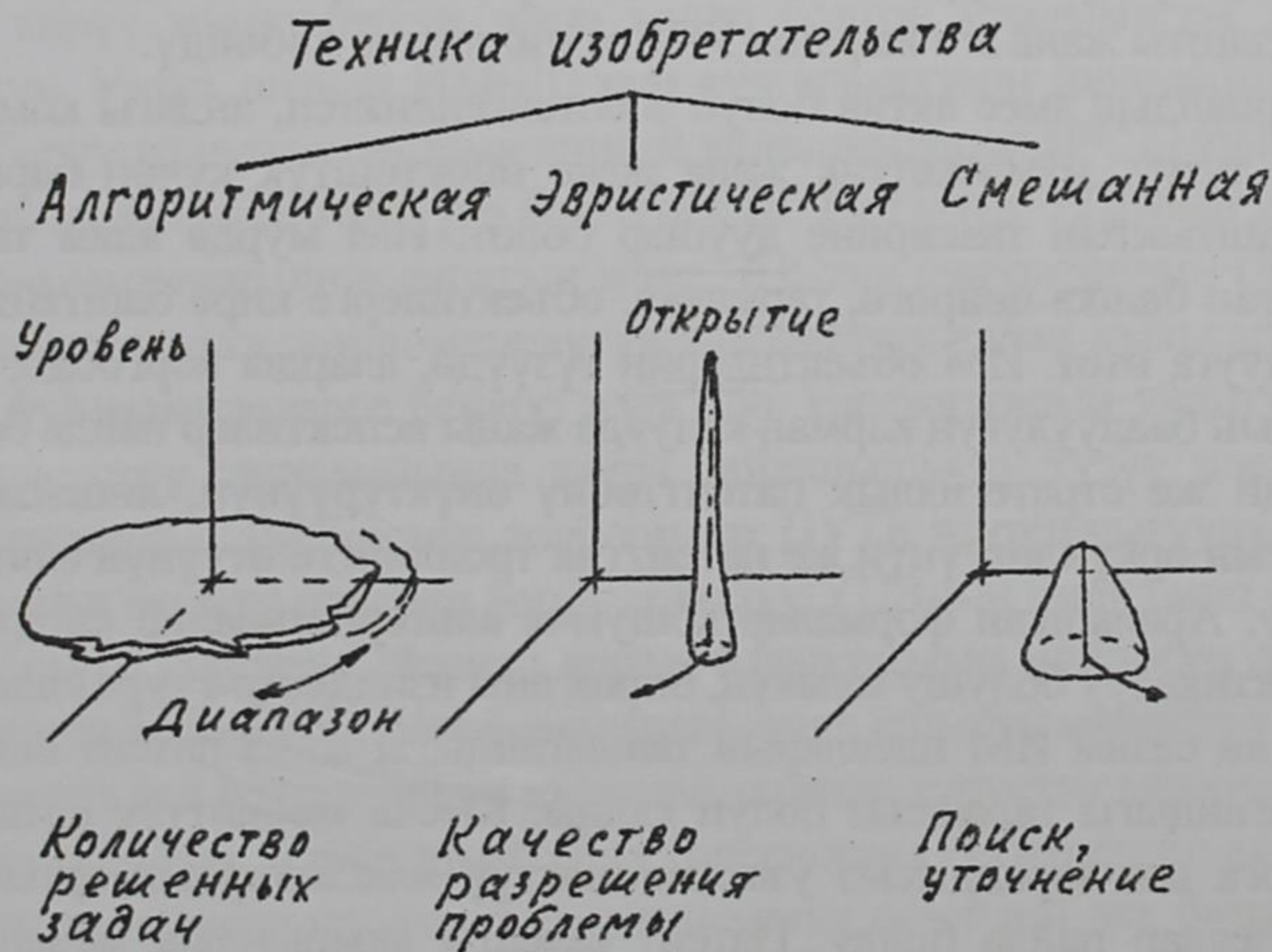
Жаңы чечимдердин иштелмелеринин укуктук негиздеринин жана эрежелеринин принципалдуу жоболорунун маанилери бирдей болгондо ойлоп табуучулук техникасынын көйгөйүнө бирдиктүү көз караштын азырынча жоктугу жана жаңы техника менен технологияларды түзүү багытындагы иштиктүү аракеттер үчүн зарыл болгон объективдүү илимий теорияны биротоло түзүү жөнүндө айтууга болбой тургандыгы жөнүндөгү факт бекемделет.

Ушундан улам, ИМ объектисинин оригиналдуулугуна жетишүү зарылчылыгында типтүү чечимдерди түзүүдө алгоритмдештирүүгө же эвристикага

интеллект жана адамды түшүнүү менен багытталуучу чыгармачылык процесстерди башкаруунун зарылдыгынын жана мүмкүн эместигинин бир эле мезгилде болуусу жөнүндө калыс бекемдөө кайдан келип чыгып жаткандыгы түшүнүктүү. Ойлоп табуучу тарабынан ишмердүүлүктүн экинчи багыты тандалып алынганда алар типтүү чечимдерде оригиналдуулук берүү мүмкүндүгүнө жетишет.

Тиркелген сүрөттө ойлоп табуучулук техникасынын алгоритмикалык, эвристикалык жана аралаш түрлөрү көрсөтүлгөн жана аларды колдонуунун натыйжалуулугу аныкталган. Биринчи түрүндө өзгөчө диапазон же долбоорлор айдыны өздөштүрүлгөн. Бул вариант маселенин үстүртөн өздөштүрүлүшү. Эвристикалык ыкманы колдонуу учурунда долбоордун деңгээлине жетишилет. Башкача айтканда идеяны терең иштеп чыгууда көйгөйлүк деңгээлде чечилет.

Ошондуктан эвристика ойлоп табуучуга анын коомго зарыл болгон активдүү жана максатка умтулган инновациялык ишмердүүлүккө умтулуусунда зарыл. Бул жерде көйгөйлөр чечилгендиктен жана принциптерге жана объективдүү дүйнөнүн мыйзамдарына негизденген ыкмаларды жана технологияларды түзүүгө чыгуу баарыдан мүмкүн болгондуктан, ойлоп табуучулук техникасынын эвристикалык түрү чечилген конструктордук маселелерден маанилүүрөөк экендигин таануу керек, алардын негизинде конструкцияны жөнөкөйлөштүрүү артыкчылыктуу.

Ойлоп табуучулук техникасынын түрлөрү

Сүрөткө түшүндүрмө:

Ойлоп табуучулук техникасы – техника изобретательства;

Алгоритмдик – алгоритмическая; Эвристикалык – эвристическая; Аралаш – смешанная;

Деңгээл – уровень; Ачылыш – открытие;

Чечилген маселелердин саны – количество решенных задач;

Көйгөйдү чечүүнүн сапаты – качество разрешения проблемы;

Издөө, тактоо – поиск, уточнение.

Андан ары долбоорлор процесстери объективдүү көрсөткүчтөргө жана талаптарга, системалык ыкмага жана талдоого көз каранды болуп калышат. Системалык ыкмада – бул мыйзамдарды калыптандыруунун, рекурренттик түшүндүрүүнүн, натыйжаларды минимакстык куруунун принциптери, ал эми системалык талдоодо – максаттуу шартталгандык (тапшырмалардын, туруктуулуктун, биригүүнүн максаттары), салыштырмалуулук, башкарылуучулук, байланыштуулук, модулдуулук. Кээ бир принциптер адамдын инновациялык ишмердүүлүгүн жайлатат, ал эми башкалары прогресстеги ийгиликтерди алдын ала аныктайт.

Артур Кларк өзүнүн романдарынын биринде прогресстин бардык тескери натыйжаларын прогресстин өзү менен гана компенсациялоого боло тургандыгын жазган.

Таанып билүүнүн жана глобалдашуунун табигый процесстери УПВнын ишмердүүлүгүнө саясий, экономикалык, технологиялык, укуктук мүнөздөгү факторлорду кошту, мындан ЭПС аны курчап турган ар түрдүү тармактарда жана комплексте өзгөрүүлөргө дуушар болгон. ИМдин глобалдуу деп аталган чөйрөсү түзүлдү. Ушул чөйрөдө базардын таасири жана технологиялардагы керектөөлөр күч алды, ар түрдүү өлкөлөрдө салыштырмалуу бир эле учурда коргоого жарамдуу объектилерге окшош өтүнмөлөр бериле баштады, анын үстүнө бул процесстин интенсивдүүлүгү үзгүлтүксүз өсүүдө. ИМ объектилерин эл аралык патенттик коргоо талаптары катаалдашты жана ага жараша УПВга милдеттер көбөйдү.

ИМ материалдык эмес актив болуп эсептелгендиктен, андагы комплекстүү технологияларды түзүү, мамлекеттик жана жеке өнөктөштүк күчөп бара жаткан дүйнөлүк атаандаштыктын таасирине дуушар болот. ИМ мурда адам тарабынан кайра чыгарылбаган башка чөйрөгө, тармакка, объектилерге кире баштайт же алар менен кызматташууга өтөт. ИМ объектилерин түзүүдө, аларды коргоодо, пайдаланууда жана алардын баалуулугун кармап калууда жаңы аспектилер пайда болду. Патенттик дебрлерди же стратегиялык патенттөөнү өнүктүрүүнүн, лицензиялаштыруунун практикасын өркүндөтүүнүн же патенттик троллингге өтүүнүн альтернативдери пайда болду. Аралашкан формалар кошумча альтернативалар катары пайдалуураак жана практикалуу болушу мүмкүн, бирок аны изилдөөгө туура келет.

Коомдук аң сезим ИМ идеяларын тааныгандыгы жана патент системасын өнүгүүгө багыттагандыгы талашсыз болуп калды. Кыска мөөнөттүү артыкчылыктарда жоготууларга көз карандысыз узак мөөнөттүү максаттардын артыкчылыгы сыяктуу жаңы идеялар пайда болду. Патент саясаты акырындык менен улуттук мамлекеттик саясаттын ажыратылгыс бөлүгүнө айланып баратат.

Синтездик технологиялардагы зарылчылык жана алардын жайылтылуучулугу, утилизациялоо көйгөйлөрүн чечүүдөгү кыйынчылыктар технологиялык тармактардын ортосундагы гана эмес, технология менен илимдин (бүгүн бул жашоо жөнүндөгү илимдер) ортосундагы чектерди дагы жоюп, этникалык маселелерди актуалдаштырууда, антпесе патенттештирүү ИМ объектисин коммерциялаштырууга, тагыраак айтканда технологияны пайдаланууга укук бербейт. Өз ара мамилелердин жана өнөктөштүктүн глобалдуу мүнөзүнүн, соода аспектиери боюнча макулдашуунун (TRIPS) таасири астында эл аралык укуктук режим калыптанды, ошондон

улам ИМдин функционалдуулугу гана эмес ИМдин мамлекеттик мамилелердин башка чөйрөлөрүнө тийгизген таасири дагы маанилүү болуп калды. Бирок азырынча ИМБДУнун мүчө-өлкөлөрүнүн экономикалык, социалдык шарттарында жана кызыкчылыктарында айырмачылыктар болууда жана билимдер базарына алардын катышуусунун бирдей эместиги, жалпы чечимдердин стратегиялык артыкчылыктары биротоло таанылбагандыгы белгилүү.

Бул жерде төмөндөгүдөй ырастоолор корутунду болуп калды: саясий артыкчылыктар экономикалык реалдуулуктан артта калууда, ал эми укуктук ченемдер технологиялык прогресстен артта калууда. Башкача айтканда прогресстин локомотивдери: технология жана натыйжалуулук өзгөрүлбөс болуп калып жаткандыгы объективдүү анык. Эгерде прогрессивдүү чечимдерде лидерлер бар болсо, анда эл аралык кызматташуунун зарылдыгы ошондой эле цивилизацияны өнүктүрүүнүн объективдүү фактору болуп калат. Болбосо коомду өнүктүрүүнүн тескери вариантында карама-каршылыктар жана аларды коштоп жүрүүчү каршы пикирлер пайда болот, стратегиялар аркылуу алардын диалектикалык жана антогонисттик багыттарга өтүүсү азырынча аныкталып тааныла элек.

Эл аралык чечимдерди талап кылуусу мүмкүн болгон аракеттердин төмөндөгүдөй варианттары берилди: патенттердин юридикалык күчүн күчөтүү; өнүктүрүүнү, ал тургай саясий деңгээлдеги ар түрдүү программаларды түшүнүү менен кабыл алуу; интеллектуалдык ресурстарды рационалдуу пайдалануу; патенттик маалыматка кирүү мүмкүндүгүн жана колдо болгон маалыматты эркин алмашууну жакшыртуу. Ушул планда ИМБДУнун күч аракеттери инновацияларды патенттик өткөрүп берүү жөнүндө система ичинде келишимдерди (РСТ) түзүү жана колдонуу процесстерин активдештирүүгө багытталган. Бул үчүн УПВнын ишмердүүлүгүнүн эл аралык компонентинин сапатын жана ЭПСтин сунуштардын глобалдуу агып кирүүсүн кабыл алууга жөндөмдүүлүгүн жакшыртуу талап кылынат. Үчүнчү жак тарабынан бул мамилелерге байкоо жүргүзүү каражаттарын уюштурууну башкаруунун комплекстүү системасында кайра байланышууну түзүү идеясы пайда болот. Мындан тышкары ИМ боюнча долбоорлор, ПУТК иштеп чыгуучу технологияларды жана коомдук мүлктү өткөрүп берүү аркылуу УПВнын бири бири менен мамилелеш болушун ишке киргизүү, жалпы кызыкчылыктардын чөйрөсүн аныктоо жана жакындашуунун ар түрдүү программаларын ишке ашыруу маанилүү. Бул долбоорлордо ЭПСтин өз ара мамилелерин атаандаштыктын туруктуу механизми катары аныктоо сунуш кылынат. Ушул шарттарда консенсуска негизденген активдүү көп тараптуу мамилелерге жетишүүгө жана маалыматка ошондой эле базардын жана технологиялардын интенсивдүү өгзөрүшүнө рационалдуу таасир этүүгө болот.

ИМБДУнун 184 катышуучу-мамлекеттери жана кошумча аккредиттелген байкоочулары болгон соң эл аралык патенттик укукту прогрессивдүү жакшыртуунун токтомдорун иштеп чыгуу, координациялоо көйгөйлөрүн талкуулоо үчүн форум зарыл экендиги эми түшүнүктүү болду. Жеке көйгөйлөрдүн үстүндө иштөөдөн айырмаланып, объективдүү максаттуу системалык талдоону жана кластердик көйгөйлөрдүн синтезин колдонуу учурунда форумдун ийгиликтүү болуу мүмкүндүгү жогору болот. Бул багытта биринчи кадам келишимдик күч аракеттер менен мыйзамдарды жакындатуу идеяларын ишке ашыруунун жардамы менен 1986-жылы жа-

салган (андан ары ИМ боюнча укуктардын соода аспектилери, 1986; Париж конвенциясын толуктоолор, 1991; TRIPS макулдашуусу, 1994; патенттик укук боюнча келишим, 2000; материалдык-укуктук ченемдер, 2005; ПУТКнын программаларын жана иш ыкмаларын калыптандыруу, 2008; алымдарды төмөндөтүү; Интернет жарыялоолордогу прототиптин натыйжалуулугу; ИМ объектилерин көп кырдуу ачуу; комплекстүү өтүмдөр).

ИМБДУ өзүнүн акркы сунуштарында УПВнын көңүл борборун патент системасынын рационалдуулугуна жана натыйжалуулугуна, анын технологияларды жана инновацияларды жайылтууга багытталуусуна (аткаруучулардын чыгармачылыгында эвристикалык мамилелерди практикада жайылтуу ушул үчүн маанилүү), ошондой эле стандарттардын жана патенттердин өз ара аракеттенүүсүнүн альтернативдик моделдерин иштеп чыгууга, маалыматтык инфраструктураны кеңейтүүгө, технологияларды стандартташтырууга жана башкаларга бурууга басым жасайт.

Технологияларды өткөрүп берүү жол-жоболорунун спецификасы бөтөнчө жана көп кырдуу, ИМ базарында чындыгында жана үзгүлтүксүз болуп туруучу бул процесстерде алардын натыйжалуулугун сандык өлчөө, болгон аналогду алмашууга ылайыктуулук фактысын далилдөө кыйын, анткени реципиенттин жаңы технологияга жетүүгө, кабыл алууга жана андан ары ыкчам өркүндөтүүгө жөндөмдүүлүгү белгилүү.

Бул жагынан эксклюзивдик укуктарды берүүдө чектелүү жана ойлоп табууну эл алдында ачууга умтулуу, автордук укук объектилерин өткөрүп берүү наркын төмөндөтүү, чындыкты алдын ала айтууну жогорулатуу, патентке жөндөмдүү объектилерден чыгаруу, патенттик укуктарды сызып таштоо, атаандаштык жөнүндө мыйзамды кабыл алуу сунушталат.

ИМБДУнун ишмердүүлүгүнүн бардык процесстеринде жана формаларында маанилүү болуп анын гармониялаштыруучу ролу эсептелет. Бардык чечимдер жана демилгелер кеңеш берүүчү мүнөздү алып жүрүшөт, УПВ параметрлерди же системанын мамилесин өзгөртүү жөнүндө чечимдерде эркин жана өз алдынча тандоо укугуна ээ.

ИМБДУ бардык патенттик экспертөөлөрдүн кынтыксыздыгын ырастай албайт. Ошондуктан каршылыктар жана байкоолор системасына жол берет жана өнүктүрөт. ИМБДУнун багытталуусу УПВ үчүн аракеттердин төмөндөгүдөй тезисинде көрсөтүлгөн: берилген патенттердин шексиздиги рационалдуу жана объективдүү. Бирок, ыкманы ишке ашыруу жана натыйжалуулукка жетишүү үчүн алдын ала режимде патенттөөнүн баштапкы стадиясынан тартып аракеттенүү менен патентти сапаттуу кайра түзүү процесстерине өтүү жана аны инновация стадиясына багыттоо сунушталат. Башкача айтканда долбоорлордун сапатына жетишүү процесстери монотондуу динамикага туруштук берүү менен активдүү режимдерде башкарылууга тийиш. Бул үчүн УПВнын аткаруунун бардык деңгээлдеринде акыркысы үчүн жоопкерчиликти орнотуу менен өзүнүн иш аракеттеринде объективдештирүүнүн жаңы стандарттарын киргизүүсү маанилүү. Бул иште белгилүү бир кыйынчылыктар бар, анткени мындай каршылыктар системасын эл аралык келишимдер жөнгө салбайт, ал эми апелляцияларга жооп берүүнүн улуттук жол-жоболору бирдей эмес. ПУТК патенттик жол-

жоболордун маанилүүлүгүн күчөтүү үчүн ИМ объектисин экспертөөнүн алгачкы стадиясында каталарды четтетүүдө патент системасына үчүнчү тараптын бул экспертизага байкоо жүргүзүү механизмдин киргизүүнү сунуштайт. ПТКнын сунушун ишке ашыруу үчүн ушул механизмдин негиздерин түзүүчү жетектеме документтерди иштеп чыгууну баштоо пландаштырылууда.

Анда ИМБДУнун жана ПТКнын иштөөсүн инновациялык уюштуруунун системалык мүнөздөмөсүн мындайча чагылдырууга болот.

ИМБДУ алардын ишмердүүлүгү консультативдүү берилүүчү жана дайыма жаңыртылып туруучу регламент менен багытталуучу УПВ менен өз ара иштешүүгө борборго умтулдургуч ыкманы демилгелейт жана актуалдаштырат.

УПВ өз ишмердүүлүктөрүн реалдуу шарттарда активдештирүүгө, аны ИМБДУнун максаттары жана милдеттерине адекваттуу шайкеш келтирүүгө жана ИМБДУнун системалуу өз-ара аракеттешүүсүндө борбордон качма ыкманы генерациялоого (мамилесин билдирүү) аргасыз.

Эки тараптын эки ыкмасын бир эле учурда жана үзгүлтүксүз комплекстүү аткаруу бүтүндөй ЭПСсти жана атап айтканда локалдуу УПВны шайкеш келтирүүнүн натыйжасын түзөт.

Сунуш катарында ИМБДУга мыйзам ченемдүүлүктөрдүн, принциптердин жана системалуу ыкманын мыйзамдарынын ошондой эле системдүү техниканын жана синергетиканын теориялык жана методологиялык базасын колдонуу менен талдоонун негизинде өз ара аракеттенүүлөрдүн үч тибин колдоону сунуштоого болот.

Кыргызпатенттин колдоосу астында маанилүү келечектерге эсептелген жаңы технологияларды түзүү боюнча конкреттүү практикалык инновациялык ишти баштоого жетишкендигибизди белгилөө керек. Бул үчүн ишканалардын, тармактардын экономикасын, андан кийин бүтүндөй экономикалык системаны гомогендүү индустрияга өткөрүүнү уюштуруу системасы түзүлөт.

“Интеллектуалдык менчик жаатындагы укук бузууларга бөгөт коюу” деген темадагы укук коргоо жана текшерүү органдарынын кызматкерлери үчүн кыска мөөнөттүү квалификацияны жогорулатуу курстары

2011-жылдын 30-майынан 3-июнуна КРнын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы Россиянын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясы (РМИМА) менен биргеликте, КРдагы ЮСАИДдин өкүлчүлүгүнүн финансылык колдоосу астында уюштурган “Интеллектуалдык менчик жаатындагы укук бузууларга бөгөт коюу” деген темадагы кыска мөөнөттүү квалификацияны жогорулатуу курстары баишталды.

Бул окуу курсу интеллектуалдык менчикке укуктарды кыйла натыйжалуу пайдалануу жана ушул тармактагы укук бузууларга каршы аракеттенүү үчүн интеллектуалдык менчик жана анын объектилерин коргоо тууралуу маалыматты жогорулатуу максатында Кыргызстанда биринчи жолу өткөрүлүүдө. ИМдин мааниси коомдун өнүгүүсүнүн маанилүү элементи катары анык: ИМ укуктарынын бузулушу эң чоң экономикалык жана моралдык жоготууларга алып келет. ИМ объектилерине укук эл аралык актылар менен эң маанилүү граждандык укуктардын катарына кирет.

Чогулгандарды куттуктоо менен, ведомствонун башчысы Ажибай Калмаматов контрафакт товарларынын деңгээли иш жүзүндө дүйнөнүн бардык өлкөлөрүндө жогорку пайызды түзө тургандыгын, ушунун өзү ИМ жаатындагы гана эмес, ошондой эле атаандаштык чөйрөсүндөгү мыйзамдардын бузулушун айгинелеп тургандыгын белгиледи. “Бүгүн башталып жаткан квалификацияны жогорулатуу курстары биздин угуучуларыбызга ИМдин объектилерин коргоо жаатында бир кыйла пайдалуу ачылыштарды берет”, - деп айтты Ажибай Калмаматов. Ал ошондой эле дарстардын курстарынан кийин мамлекеттик органдар контрафакция жана башка бирөөнүн интеллектуалдык эмгегин мыйзамсыз пайдалануу сыяктуу көйгөйлөргө мындан дагы көбүрөөк көңүл бураарына ишенгендигин билдирди.

Мамлекеттик бажы кызматынын өкүлү бул курстун катышуучуларына, анын негизинде бажы органдары ИМге укуктарды коргой турган КРдагы мыйзам базасы жөнүндө маалымат берди, ошондой эле 21 кылымдын жаңы чакырыктарынын, атап айтканда жаңы технологиялардын өнүгүшүнүн негизинде контрафакт товарларына каршы күрөш боюнча актуалдуу маселелерге байланыштуу, бажычылар үчүн мындай курстар өз учурунда уюштурулуп жаткандыгын жана пайдалуулугун белгиледи.

Курстардын угуучуларын ошондой эле РМИМанын окутуучусу, юридика илимдеринин кандидаты Ирик Мухамедшин куттуктады, ал ошондой эле жандуу талаш-тартыш жана баарлашуулар түрүндө өтө турган окутуу ыкмасы жөнүндө кыскача айтып берди.

Дарстардын бул курстарынын мааниси жөнүндө айтуу менен, БСУ маселелери боюнча долбоордун аймактык юристи Умида Хакназар бүгүнкү күндө интеллектуалдык менчикти коргоонун бүтүндөй маанилүүлүгүн түшүнүү деңгээли жетишээрлик жогорку деңгээлде эмес экендигин белгиледи.

“Азыр бардыгыбыздын алдыбызда бул деңгээлди көтөрүү милдети турат, коомдо ИМ түшүнүгү бардык жерге жеткендей кылуу керек” – деп билдирди Умида Хакназар. – “Кыргызпатент ушул ишти активдүү алып баруучу жалгыз ведомство болуп эсептелет. Интеллектуалдык менчик кызматы көптөгөн ар түрдүү семинарларды жана тренингдерди өткөрүп келет жана бул жолу дагы укук коргоо жана текшерүү органдарынын кызматкерлери үчүн атайын курстар уюштурулду. Бул окутуу курсу өзгөчөлөнүп турат, анткени дарстарды ИМ жаатындагы алдыңкы эксперттер иштөөчү РМИМАнын кадыр-барктуу окутуучулары окушат”.

Бул иш-чаранын расмий бөлүгүнүн модератору – Кыргызпатенттин директорунун орун басары Айнура Орозбаева бул курстарды өтүүдөгү дарстар жана РМИМАнын профессорлору тарабынан колдонулуучу ыкмалар бардык катышуучулардын ИМ боюнча билимдерин бир кыйла байытарына жана эң негизгиси, аларды иш жүзүндө натыйжалуу колдонууга мүмкүндүк берерине ишенгендигин билдирди жана бул үчүн, мамлекеттик структуралардын жетишерлик кеңири чөйрөсүн көрсөтүүчү бардык катышуучулардын активдүү катышуусу зарыл экендигин белгиледи.

Квалификацияны жогорулатуу курстарынын аягында угуучулар Россия Федерациясынын мамлекеттик үлгүсүндөгү сертификаттарын алышты. Кыска мөөнөттүү курстардын угуучулары: Кыргызпатенттин, КРнын Юстиция министрлигинин, Экономикалык тескөө министрлигинин, Мамлекеттик бажы кызматынын, Сот департаментинин, Жогорку соттун кызматкерлери жана Мамлекеттик финансы полициясынын адистери.

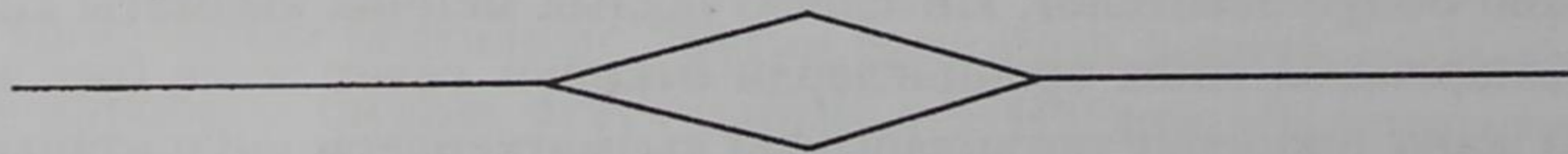

Курстарды ийгиликтүү аяктагандыктары жөнүндө сертификаттарды РМИМАНын профессору Ирик Мухамедшин салтанаттуу түрдө тапшырды.

Бүтүрүүчүлөргө кайрылуу менен, Кыргызпатенттин жетекчиси Ажибай Калмаматов дарстардын курстарынын бардык угуучуларын окууну ийгиликтүү аяктагандыктары менен куттуктады жана бул курстардын бардык бүтүрүүчүлөрүнө мамлекет тарабынан коюлган милдеттерди ишке ашырууда үзүрлүү иштерди жана ийгиликтерди, кызматтык ишмердүүлүктөгү мыкты натыйжаларды, курстарда алган билимдерин мындан ары өркүндөтүүнү каалап кетти.

Мындан тышкары, Кыргызпатенттин директору Россия Мамлекеттик интеллектуалдык менчик академиясынын жетекчилигине, анын ректору – профессор Блинец Иван Анатольевич жана окууларды өткөрүү үчүн жиберилген РМИМАНын окутуучулары – профессор И. С. Мухамедшин жана РМГУнун доценти Н. В. Месяшнаяга, ошондой эле КРдагы ЮСАИДдин өкүлчүлүгүнө ыраазычылык билдирди.

Бул иш-чаранын модератору Кыргызпатенттин директорунун орун басары Айнура Орозбаева иштерине ийгиликтерди каалоо менен, бүтүрүүчүлөрдү курстарды ийгиликтүү аякташы менен куттуктады. Башчынын орун басары ошондой эле бул семинарда алган билимдер адистер тарабынан КРда иш жүзүндө натыйжалуу колдонула тургандыгына ишеничин билдирди.

Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун күн тартиби боюнча өнүктүрүү жаатындагы аймактык семинар

2011-жылдын 14-16-июнунда «Жаннат» мейманканасынын конференц-залында Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун (ИМБДУ) күн тартиби боюнча өнүктүрүү жаатындагы аймактык семинар болуп өттү. Семинар ИМБДУнун колдоосу менен Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчик мамлекеттик кызматы (Кыргызпатент) тарабынан уюштурулду.

Семинардын ишине КМШ, Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрүнүн өкмөттөрүнүн өкүлдөрү жана патенттик ведомстволорунун жетекчилери, эл аралык консультанттар жана ИМБДУнун эксперттери, ошондой эле өкмөттүн өкүлдөрү, Жогорку Кеңештин депутаттары, илимий чөйрөлөрдүн, бизнес-коомчулуктун өкүлдөрү, ойлоп табуучулар катышты.

Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын директору Ажибай Калмаматов жолугушуунун катышуучуларына сүйлөгөн сөзүндө, аймактык семинар ачык баарлашуулардын жана пикир алмашуулардын аянты болуп калаарына ишеничин билдирди. Ал ошондой эле, ИМдин келечеги ИМБДУнун күн тартибинде кабыл алынган өнүктүрүү жаатындагы сунуштарды натыйжалуу ишке ашырууга, натыйжада – өлкөнүн экономикалык жана социалдык өнүктүрүүгө түздөн-түз байланыштуу болгондуктан, талкууланып жаткан теманын өзгөчө актуалдуу экендигин белгилеп кетти.

Семинардын катышуучулары ИМ боюнча Европа эксперти Рон Марчант мырзанын баяндамасын угушту жана талкуулашты. Ал ИМ жана билимге негизденген глобалдуу экономиканы өнүктүрүү жөнүндө айтып берди. Теманы улантуу үчүн тарыхый жана аймактык келечекте эволюциялык өнүктүрүүдө ИМдин ролу жөнүндөгү баяндамасы менен Россия Федерациясынын ИМ жана бизнес боюнча Федералдык институтунун Башкы директору Борис Леонтьев чыгып сүйлөдү.

Күндүн экинчи жарымы өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибинин божомолдоолору жана максаттары жөнүндө, ошондой эле аймактык келечекте өнүктүрүүнүн көйгөйлөрү жана мүмкүнчүлүктөрү тууралуу маселелерди талкуулоого арналды. Тиешелүү бет ачарлары менен ИМБДУнун өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн директорунун милдетин аткаруучу Ирфан Балоч мырза жана Бүткүл дүйнөлүк банктын “Экономикалык башкаруу жаатында мүмкүнчүлүктү жогорулатуу” долбоорунун экономикалык саясаты боюнча жана КРнын Экономикалык тескөө министрлигинин кеңешчиси Рахат Сабырбековдор чыгып сүйлөштү. ИМдин эл аралык келечеги жана өнүктүрүү жөнүндө Борбордук Ланкашир Университетинин (UCLAN) юридикалык факультетинин эл аралык соода укугу боюнча дарсчысы Мохаммед Эль-Саид айтып берди.

Мамлекеттик саясат жана өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибинин маселелерин карап чыгуу жана талкуулоо менен, семинардын катышуучулары доктор Мохаммед эль-Саиддин интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана жалпы элдик кенчти сактоо, ошондой эле ИМ жаатындагы саясат менен атаандаштык жаатындагы саясаттын ортосундагы өз ара аракеттер: мүмкүн болгон карама-каршылыктарды жана өз ара толуктоочулукту изилдөө жөнүндөгү баяндамасын угушту. ИМ жаатындагы мамлекеттик саясат темасын улантуу менен, Борис Леонтьев интеллектуалдык менчик укуктары жана технологияларды эл аралык трансферлөө жөнүндө айтып берди.

Семинардын экинчи күнү катышуучулар өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибин ишке ашыруу боюнча негизги жетишкендиктер жана ИМ жаатындагы улуттук стратегиянын үстүндө иштөө, ошондой эле өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибин ишке ашыруудан келип чыгуучу пайда сыяктуу темаларды талкуулашты.

ИМ системасын пайдаланууну жакшыртуу боюнча жана ИМБДУнун жетекчилигин колдоочу долбоорлор жөнүндө баяндамалар менен өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн директорунун милдетин аткаруучу Ирфан Балоч чыгып сүйлөдү. Техникалык жардам долбоорлору жөнүндө өнүктүрүү жаатындагы күн тартибин координациялоо боюнча бөлүмдүн кеңешчиси Усман Сарки айтып берди.

ИМ боюнча Европа эксперти Рон Марчант ИМ боюнча улуттук стратегиялардын негизги элементтери жөнүндө айтып берди. ИМБДУнун Кавказ, Борбордук Азия жана Чыгыш Европа өлкөлөрү боюнча секциясынын жетекчиси Александр Матвеев өткөөл экономикадагы өлкөлөрдө ИМ боюнча стратегиялар үчүн ИМБДУ кайсы куралдарды колдоно тургандыгы жөнүндө билдирүү жасады.

Эксперттердин чыгып сүйлөгөн сөздөрү кызуу пикир алышууларды жаратты, алардын жыйынтыктары боюнча семинардын катышуучулары өнүктүрүү жаатындагы күн тартиби боюнча ИМБДУнун сунуштарын ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн баарлашуу жана кызматташуу зарыл деген жыйынтыкка келишти.

Күндүн экинчи жарымы өнүктүрүү жаатындагы ИМБДУнун күн тартибин ишке ашыруудан келип чыгуучу пайда маселелери боюнча талкууга арналды. Борбордук Ланкашир Университетинин (UCLAN) юридикалык факультетинин эл аралык соода укугу боюнча дарсчысы д-р Мохаммед Эль-Саид жана Рон Марчант катышуучуларга ушул темада өздөрүнүн баяндамаларын сунушташты, тактап айтканда алар ИМ системасында ийкемдүүлүктү пайдалануу жана экономикалык өсүүгө өбөлгө түзүү жөнүндө сөз кылышты.

Семинардын катышуучулары Кыргызпатенттин жамаатын Кыргызстанда ИМ системасынын негизделген күнүнүн 18 жылдыгы менен куттукташты.

Семинардын үчүнчү күнү толугу менен ИМ жаатында өнүктүрүү стратегиясынын үстүндө иштөөдөгү ар түрдүү өлкөлөрдүн улуттук тажрыйбаларына арналды. Стратегиянын үстүндө иштөөдөгү улуттук тажрыйбалардын маселелерин карап чыгуу менен, семинардын катышуучулары Беларусь Республикасынын, Түркиянын жана Сербиянын өкүлдөрүнүн баяндамаларын угушту.

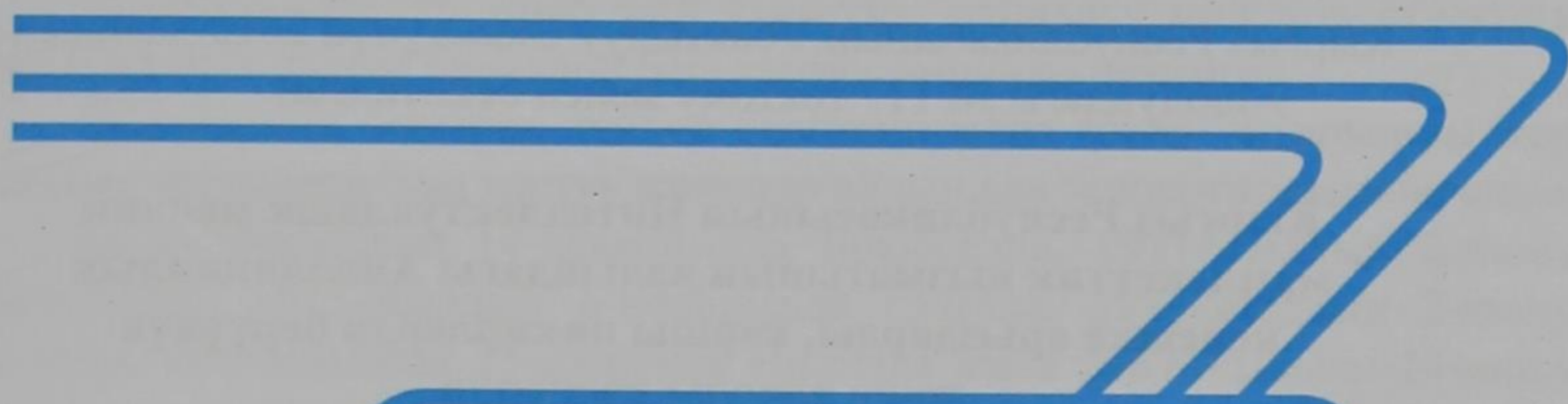

Бул чөйрөдөгү Кыргызстандын тажрыйбасы менен Кыргызпатенттин Стратегиялык өнүктүрүү бөлүмүнүн башчысы Самат Байзаков жана ушул долбоорду ишке ашыруу жөнүндө айтып берген Кыргыз Республикасындагы Технологияларды жана инновацияларды колдоо борборунун координатору Зарина Оморова-лар бөлүшүштү.

Семинарды жыйынтыктап жатып Кыргызпатенттин директору Ажибай Калмаматов анын иши мазмундуу жана жемиштүү болгондугун белгиледи. Катышуучулар улуттук, аймактык жана эл аралык деңгээлде ИМди өнүктүрүүгө тиешелүү негизги маселелер боюнча тажрыйбалары менен бөлүшүштү жана пикир алмашышты. Ал семинардын жүрүшүндө айтылган эскертүүлөр, сунуштар жана каалоолор иш жүзүндө колдонулаарына ишенимин билдирди.

“Өткөн 3 күндүн ичинде биз маанилүү жана жемиштүү иш жүргүздүк, ал Интеллектуалдык менчиктин бүткүл дүйнөлүк уюмунун күн тартибинин контекстинде биздин өлкөлөрдө интеллектуалдык менчикти өнүктүрүүнүн көп маселелерине оң таасирин тийгизери шексиз” – деп белгиледи Ажибай Калмаматов.

Ал ошондой эле ушу иш-чараны өткөргөндүгү үчүн ИМБДУга, ошондой эле маселелердин кеңири спектрин камтыган жана мындан ары толуктап иштеп чыгуу жана талкуулоо үчүн жакшы негиз болуп эсептелген кызыктуу баяндамалары үчүн эл аралык эксперттерге жана кеңешчилерге ыраазычылыгын билдирди. Өз кезегинде семинардын катышуучулары иш-чара жогорку деңгээлде уюштурулгандыгын белгилешти жана ошондой эле кабыл алуучу тарапка ыраазычылыгын билдиришти.

МААЛЫМДОО

Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 9-июлундагы № 117 токтому менен бекитилген

Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчик мамлекеттик кызматынын алдындагы Апелляциялык кеңешке арыздарды, каршы пикирлерди берүүнүн жана аларды кароонун ЭРЕЖЕЛЕРИ

I. Жалпы жоболор

1. Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчик мамлекеттик кызматынын алдындагы Апелляциялык кеңешке арыздарды, каршы пикирлерди берүүнүн жана аларды кароонун ушул эрежелери (мындан ары - Эрежелер) Кыргыз Республикасынын "Патент Мыйзамы", "Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө", "Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо жөнүндө", "Фирмалык аталыштар жөнүндө" Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык иштелип чыкты.

2. Кыргыз Республикасынын Интеллектуалдык менчик мамлекеттик кызматына караштуу Апелляциялык кеңеш (мындан ары - Апелляциялык кеңеш) Кыргыз Республикасында өнөр жай менчик объектилерин жана селекциялык жетишкендиктерди коргоого жөндөмдүүлүк маселелери боюнча талаш-тартыштарды карап чыгуу боюнча милдеттүү түрдөгү баштапкы орган болуп эсептелет, ошондой эле бул Эрежелер жана Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актылары менен Апелляциялык кеңештин компетенциясына кирген башка ыйгарым укуктарды ишке ашырат.

Апелляциялык кеңештин курамы Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын (мындан ары - Кыргызпатент) жана анын ведомствосуна караштуу уюмдарынын эң компетенттүү кызматкерлеринин 7 мүчөсүнөн түзүлөт жана Кыргызпатенттин буйругу менен бекитилет.

II. Апелляциялык кеңешке берилүүчү каршы пикирлер жана арыздар

3. Апелляциялык кеңешке "Патент Мыйзамы" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына, "Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө", "Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо жөнүндө", "Фирмалык аталыштар жөнүндө" Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына жана белгиленген тартипте күчүнө кирген, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп эсептелген эл аралык келишимдерге ылайык төмөнкүдөй каршы пикирлер жана арыздар берилиши мүмкүн:

- 1) ойлоп табууга, өнөр жай үлгүсүнө, пайдалуу моделге, селекциялык жетишкендикке патент берүүдөн баш тартуу жөнүндө чечимге;
- 2) товардык белгини, тейлөө белгисин жана товар чыгарылган жердин аталышын каттоодон баш тартуу жөнүндө алдын ала экспертизанын чечимине;
- 3) 1900-жылдын 14-декабрында Брюсселде, 1911-жылдын 2-июнунда Вашингтондо, 1925-жылдын 6-ноябрында Гаагада, 1934-жылдын 2-июнунда Лондондо, 1957-жылдын 15-июнунда Ниццада жана 1967-жылдын 14-июлунда Стокгольмдо кайра каралып чыккан 1891-жылдын 14-апрелиндеги Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна (мындан ары - Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусу) ылайык товардык белгини, тейлөө белгисин каттоодон алдын ала баш тартууга экспертизанын чечимине;
- 4) 1989-жылдын 28-июнундагы Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна карата Протоколго (мындан ары - Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна карата Протокол) ылайык товардык белгини, тейлөө белгисин каттоодон алдын ала баш тартууга экспертизанын чечимине;
- 5) ойлоп табууга, өнөр жай үлгүсүнө, пайдалуу моделге, селекциялык жетишкендикке патент берүүдөн баш тартуу жөнүндө формалдык же алдын ала экспертизанын чечимине;
- 6) селекциялык жетишкендикке өтүнмө берүүгө каршы;
- 7) товардык белгини, тейлөө белгисин каттоодон баш тартуу жөнүндө өтүнмө берилген белгини эксперттөөнүн жыйынтыгы боюнча кабыл алынган чечимге;
- 8) Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна ылайык өтүнмө берилген белгини эксперттөөнүн жыйынтыгы боюнча товардык белгини, тейлөө белгисин каттоодон биротоло баш тартууга;
- 9) Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна карата Протоколго ылайык өтүнмө берилген белгини эксперттөөнүн жыйынтыгы боюнча товардык белгини, тейлөө белгисин каттоодон биротоло баш тартууга;
- 10) өтүнмө берилген белгини эксперттөөнүн жыйынтыгы боюнча кабыл алынган товарлар чыгарылган жерлердин аталышын каттоого жана пайдаланууга укук берүүгө жана товарлар чыгарылган жерлердин катталган аталышын пайдаланууга укук берүүнү каттоодон баш тартуу жөнүндө чечимге;
- 11) өтүнмө берилген белгини эксперттөөнүн жыйынтыгы боюнча кабыл алынган товардык белгини, тейлөө белгисин каттоо жөнүндө чечимге, анын ичинде төмөнкүдөй учурларда:
 - экспертиза тарабынан белгинин бир же бир нече элементтерин коргоодон чыгарганда;
 - белгини каттоо суралып, өтүнмө ээси берген товарлардын тизмеси эксперттөө тарабынан өзгөргөндө;
- 12) фирмалык аталыштарды каттоодон баш тартуу жөнүндө эксперттөөнүн чечимине;

13) Фирмалык аталыштардын мамлекеттик реестрине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө өтүнүч катты канааттандырууда баш тартууга;

14) ойлоп табууга, өнөр жай үлгүсүнө, пайдалуу моделге, селекциялык жетишкендикке патент берүүгө каршы;

15) товардык белгини, тейлөө белгисин каттоого каршы;

16) Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна ылайык товардык белгини, тейлөө белгисин каттоого каршы;

17) Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна карата Протоколго ылайык товардык белгини, тейлөө белгисин каттоого каршы;

18) товар чыгарылган жердин аталышын каттоого жана товар чыгарылган жердин аталышын пайдалануу укугуна күбөлүк берүүгө каршы;

19) товарлар келип чыккан жерлердин аталыштарын каттоонун же товарлар келип чыккан жерлердин аталышын пайдаланууга укук берүү күбөлүгүнүн күчүн токтотуу жөнүндө;

20) фирмалык аталыштарды каттоого каршы.

4. Апелляциялык кеңешке төмөнкүдөй арыздар берилиши мүмкүн:

1) Кыргыз Республикасынын аймагында товардык белгини жалпыга белгилүү деп таануу жөнүндө;

2) жалпыга белгилүү болгон товардык белгинин жалпыга белгилүү статусун жоготкондугу жөнүндө.

III. Каршы пикирлерди жана арыздарды берүүнүн шарттары жана тартиби

5. Бул Эрежелердин 3-пунктунун 1-5, 7-13-пунктчаларында жана 4-пунктунун 1-пунктчасында каралган каршы пикирлер жана арыздар өтүнмө ээси тарабынан тикелей же анын өкүлү аркылуу берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 6, 14-20-пунктчаларында жана 4-пунктунун 2-пунктчасында каралган каршы пикирлер жана арыздар кайсыл жак болбосун тикелей же анын өкүлү аркылуу берилет.

Каршы пикирлер же арыздар мамлекеттик же расмий тилдерде берилет.

Чет өлкөлүк юридикалык жактар же Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары туруктуу жашаган жеке жактар же алардын патенттик ишенимдүү өкүлдөрү эгер Кыргыз Республикасы катышкан эл аралык макулдашууда башка тартип белгиленбесе, каршы пикирлерин беришет, алар боюнча Апелляциялык кеңеш менен кат алышат жана Кыргызпатентте катталган патенттик ишенимдүү өкүлдөр аркылуу отурумдарга катышышат.

Өкүл же патенттик ишенимдүү өкүл аркылуу берилген каршы пикирге же арызга Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык таризделген ишеним кат тиркелет.

Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары туруктуу жашаган чет өлкөлүк юридикалык жактын же жеке жактын кызыкчылыктарын өкүлдөөгө Кыргызпатентте катталган патенттик ишенимдүү өкүлгө ишеним катты ушул өтүнмө ээси өзү же өтүнмө ээси берген тийиштүү ишеним каты бар анын патенттик ишенимдүү өкүлү бере алат. Акыркы учурда айтылган ишеним каттын экөө тең же тийиштүү түрдө таризделген алардын көчүрмөлөрү көрсөтүлөт.

6. Каршы пикирде же арызда төмөнкүлөр көрсөтүлүшү керек:

- ойлоп табууга, пайдалуу моделге, өнөр жай үлгүсүнө, товардык белгиге, тейлөө белгисине жана товар чыгарылган жердин аталышына, фирмалык аталышка, селекциялык жетишкендикке өтүнмөнүн каттоо номуру, ал эми коргоо документи тууралуу талаш-тартыш болгондо, документтин номуру, каршы пикирди берген жеке жактын фамилиясы, аты же юридикалык жактын аталышы жана кат алышуу үчүн дареги;

- даттануу берилген чечимге карата талаш-тартыштын мааниси;

- сунушталган жана бардык ага каршы көрсөтүлгөн объектилердин салыштыруу талдоосун кошкондо, өтүнмө ээсинин бардык далилдерин жана жүйөлөрүн толугу менен көрсөтүү (коргоо документин берүүдөн баш тартууда);

- өтүнмө ээсинин пикири боюнча анын талаптарынын жана каршы пикирлеринин негизи болгон жүйөлүү далилдер жана негиздүү жагдайлар;

- талаш-тартыш предмети боюнча өтүнмө ээсинүн так билдирилген талаптары.

Апелляциялык кеңешке каршы пикир же арыз эки нускада берилет.

7. Бул Эрежелердин 3-пунктунун 1-4, 7-11-пунктчаларында каралган каршы пикирлер өтүнмө ээси чечимди алган күндөн тартып, үч айдын ичинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 5-пунктчасында каралган каршы пикирлер өтүнмө ээси чечимди алган күндөн тартып эки айдын ичинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 6-пунктчасында каралган каршы пикирлер өтүнмө жөнүндө маалыматтарды жарыялаган күндөн тартып, алты айдын ичинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 12-пунктчасында каралган каршы пикирлер өтүнмө ээси чечимди алган күндөн тартып бир айдын ичинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 13-пунктчасында каралган каршы пикирлер өтүнмө ээси кабарлоону алган күндөн тартып, бир айдын ичинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 14-пунктчасында каралган каршы пикирлер патентти колдонуунун бардык мөөнөтүндө берилет.

"Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3 жана 4-беренелеринде белгиленген талаптар бузулган учурда ушул Эрежелердин 3-пунктунун 15-пунктчасында каралган каршы пикир каттоону колдонуунун бардык мөөнөтүндө берилет, ал эми "Товардык белгилер, тейлөө белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 5-беренесинде белгиленген негиздемелер боюнча - расмий бюллетенге каттоо жөнүндө маалыматтарды жарыялаган күндөн тартып беш жыл өткөнгө чейин

берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 16-17-пунктчаларында каралган каршы пикирлер товардык белгини, тейлөө белгисин каттоонун бардык мөөнөтүндө берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 18-пунктчасында каралган каршы пикирлер товар чыгарылган жердин аталышын каттоону, товар чыгарылган жердин аталышын пайдаланууга укук берүүнүн күбөлүгүн колдонуу мезгилинде берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 19-пунктчасында каралган каршы пикирлер товарлар келип чыккан жерлердин аталыштарын каттоонун же товарлар келип чыккан жерлердин аталышын пайдаланууга укук берүү күбөлүгүн колдонуу мөөнөтүндө берилет.

Бул Эрежелердин 3-пунктунун 20-пунктчасында каралган каршы пикирлер фирмалык аталыштарды каттоону колдонуунун бардык мөөнөтүндө берилет.

Бул Эрежелердин 4-пунктунун 1-пунктчасында каралган арыз жалпыга белгилүү болгон товардык белгинин каттоосун колдонуу мезгилинде берилет.

Бул Эрежелердин 4-пунктунун 2-пунктчасында каралган арыз жалпыга белгилүү болгон товардык белгинин каттоосун колдонуу мезгилинде берилет.

8. Каршы пикирге же арызга каршы пикир же арыз берүү үчүн белгиленген өлчөмдөгү тийиштүү алым төлөгөндүгүн тастыктаган документ тиркелиши керек.

9. Каршы пикир же арыз берген күн болуп Апелляциялык кеңешке каршы пикир же арыз берүү үчүн белгиленген өлчөмдө алым төлөгөндүгүн тастыктаган документти тиркөө менен бул Эрежелердин талаптарына ылайык таризделген каршы пикир же арыз берген күн эсептелет.

Берилген каршы пикири же арызы ушул Эрежелердин талаптарына туура келбесе же каршы пикир же арыз менен бирге белгиленген өлчөмдө алым төлөгөндүгүн тастыктаган документ берилбесе, каршы пикир же арыз берилбеген болуп эсептелет.

Алым төлөгөндүгүн тастыктаган документ тариздөө тартибин бузуу менен берилсе жараксыз болуп эсептелет, ал эми каршы пикир же арыз өтүнмө ээсине оңдогонго кайтарылып берилет. Каршы пикирди же арызды карап чыгуунун мөөнөтү оңдолгон документ берилген күндөн тартып эсептелет.

10. Каршы пикир же арыз берген жак же анын өкүлү Апелляциялык кеңештин чечиминин бүтүмү жарыяланганга чейин берген каршы пикирин же арызын кайра сурап ала алат. Мында каршы пикир же арыз бергендиги үчүн төлөнгөн алым кайтарылып берилбейт.

11. Өтүнмө ээсинин өтүнүч каты боюнча алымдын ашык төлөнгөн суммасы же берилбеген болуп эсептелген каршы пикирди же арыз бергендиги үчүн төлөнгөн алым кайтарылып берилет же башка алымдарды төлөөнүн эсебине белгиленген тартипте чегерилет.

12. Өтүнмө ээси тарабынан каршы пикирдин өткөрүлгөн мөөнөтү өтүнмө ээсинин өтүнүч каты боюнча Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык калыбына келтирилиши мүмкүн.

Өтүнүч кат каршы пикирди берүүнүн мөөнөтүнүн өтүп кетишинин жүйөлүү себептерин тастыктоону камтышы керек жана ага каршы пикирдин өткөрүлгөн мөөнөтүн калыбына келтирүү үчүн белгиленген өлчөмдө алым жана каршы пикир үчүн алым төлөгөндүгүн тастыктаган документ тиркелиши керек.

Өтүнүч кат менен бирге каршы пикирди берүү мөөнөтүнүн өтүп кеткендигинин жүйөлүү себептерин тастыктаган, белгиленген өлчөмдө көрсөтүлгөн алымдарды төлөгөндүгүн тастыктаган документ берилбесе, өтүнүч кат жана каршы пикир берилбеген болуп эсептелет.

Эгер алым белгиленгенден аз төлөнгөн жана/же анын төлөгөндүгүн тастыктаган документ болбогон учурда, каршы пикир же арыз берилбеген болуп эсептелет.

13. Өтүнмө ээсинин өтүнүч каты боюнча алымдын ашык төлөнгөн суммасы же каршы пикир берүүнүн мөөнөтүнүн өтүп кеткендигин калыбына келтирүү жана өтүнүч кат менен бирге каршы пикир берилбеген деп таанылган учурда каршы пикир үчүн алымдардын төлөнгөн суммасы кайтарылып берилет же башка алымдарды төлөөнүн эсебине белгиленген тартипте чегерилет.

IV. Каршы пикирлерди жана арыздарды каттоо жана кабыл алуу

14. Бул Эрежелердин II бөлүмүндө каралган каршы пикир же арыз болуп Апелляциялык кеңешке келип түшкөн бул Эрежелердин III бөлүмүндө каралган каршы пикир же арызды берүүнүн шарттарын канааттандырган жазуу түрүндөгү арыз таанылат.

15. Апелляциялык кеңешке келип түшкөн каршы пикир же арыз катталат жана ага кириш номуру ыйгарылат.

16. Бул Эрежелердин 3-пунктунун 14-20-пунктчалары жана 4-пунктунун 2-пунктчасында каралган каршы пикирди же арызды карап чыгууга кабыл алуу жөнүндө талаш-тартышка түшкөн коргоо документинин ээсине каршы пикирдин же арыздын көчүрмөлөрүн тиркөө менен кабарлоо жиберилет.

Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна же Белгилерди эл аралык каттоо жөнүндө Мадрид макулдашуусуна карата Протоколго ылайык катталган товардык белгинин, тейлөө белгисинин ээсине жиберилүүчү кабарлоо белгинин ээсинин дарегине тикелей жөнөтүлөт. Мында мындан ары каршы пикир же арыз менен байланыштуу ишти жүргүзүү ушул Эрежелердин III бөлүмүнө ылайык Кыргызпатентте катталган патенттик ишенимдүү өкүл аркылуу ишке ашырылат.

17. Эгер каршы пикир же арызды берүү ушул Эрежелердин III бөлүмүндө каралган шарттарды канааттандырбаса, каршы пикир же арыз кайта-

рылып берилип, берилбеген болуп эсептелет.

V. Каршы пикирлерди жана арыздарды карап чыгуунун мөөнөтү

18. Ушул Эрежелердин 3-пунктунун 12-13, 20-пунктчаларында каралган каршы пикирлер Апелляциялык кеңеш тарабынан ал келип түшкөн күндөн тартып, эки айдын ичинде каралып чыгат.

Ушул Эрежелердин 3-пунктунун 1-11, 15-19-пунктчаларында каралган каршы пикирлер Апелляциялык кеңеш тарабынан ал келип түшкөн күндөн тартып, төрт айдын ичинде каралып чыгат.

Ушул Эрежелердин 3-пунктунун 14-пунктчасында каралган каршы пикирлер Апелляциялык кеңеш тарабынан ал келип түшкөн күндөн тартып, алты айдын ичинде каралып чыгат.

Ушул Эрежелердин 4-пунктунун 1-2-пунктчаларында каралган арыздар Апелляциялык кеңеш тарабынан ал келип түшкөн күндөн тартып, төрт айдын ичинде каралып чыгат.

19. Каршы пикирин же арызын кабыл алуу жөнүндө кабарлоо жиберилген кайсы жак болбосун Апелляциялык кеңешке жүйөлүү себептерин көрсөтүү менен коллегиянын отурумунун мөөнөтүн жылдыруу тууралуу өтүнүч кат менен кайрыла алат.

Өтүнүч кат жазуу түрүндө берилиши керек жана эгер ал даттанууну карап чыгуунун жарыяланган мөөнөтүнө чейин үч жумушчу күндүн ичинде келип түшсө, эске алынат.

Бул учурда Апелляциялык кеңештин отурумун өткөрүүнүн жаңы датасы дайындалат, бул тууралуу каршы пикирди же арызды кароонун бардык катышуучуларына билдирилет.

20. Апелляциялык кеңеш иш боюнча өндүрүштү төмөнкүдөй учурларда токтотууга милдеттүү:

- эгер талаш-тартышка түшкөн укук мамилеси укук мураскорлукка уруксат берсе, каршы пикирди же арызды карап чыгуунун катышуучусу болуп эсептелген жаран (жеке жак) каза болсо же юридикалык жак жоюлганда же кайра өзгөртүлүп түзүлсө - чыгып калган жактын укук мураскорун аныктаганга чейин;

- жарандык сот ишинде же административдик тартипте каралып чыгуучу башка иш чечилгенге чейин бул ишти карап чыгуу мүмкүн эмес болгондо.

Иш боюнча өндүрүш токтотулгандан кийин мыйзамдарда каралган бардык мөөнөттөрдүн ичинде токтотулат.

Иш боюнча өндүрүш иштин бүтүшүнө кызыкдар болгон юридикалык жактын арызы боюнча же анын токтоп калышына негиз болуп калган кырдаалды четтеткенден кийин Апелляциялык кеңештин демилгеси боюнча кайтадан башталат.

VI. Апелляциялык кеңештин отурумунда каршы пикирди же арызды карап чыгуу

21. Каршы пикирди же арызды карап чыгуу курамында бештен кем эмес мүчөсү бар Апелляциялык кеңештин отурумунда жүргүзүлөт.

22. Каршы пикирди же арызды карап чыгууда каршы пикир же арыз берген жак, талаш-тартышка түшкөн коргоо документинин ээси жана/же өкүлү жана Кыргызпатенттин экспертизасынын тийиштүү бөлүмүнүн төрагасы катыша алат.

Каршы пикир же арыз берген жак, коргоо документинин ээси өзү, ошондой эле анын ыйгарым укугу тастыкталган өкүлү аркылуу каршы пикирди же арызды карап чыгууга катыша алат.

Апелляциялык кеңеш башка жактарга добуш берүү укугусуз катышууга уруксат бере алат.

23. Каршы пикирди же арызды карап чыгууда катышууга укугу бар жана Апелляциялык кеңештин отурумунун өткөрүлө турган күнү жана орду жөнүндө кабарлоо алган кайсы болбосун жактын келбей калышы каршы пикирди же арызды карап чыгууга тоскоолдук келтирбейт.

Апелляциялык кеңеш ошол отурумда тараптардын келбегендигине байланыштуу, каршы пикирди же арызды карап чыгуу мүмкүн эместигин таанып, отурумду өткөрүү мөөнөтүн жылдырууга укуктуу.

24. Апелляциялык кеңеште иш мамлекеттик же расмий тилдерде жүргүзүлөт. Иш жүргүзүлүп жаткан тилдерди билбеген талаш-тартыштарга катышкан жактарга котормочу аркылуу талаш-тартыштын материалдары менен таанышууга жана Апелляциялык кеңештин ишине катышууга укук берилет.

Апелляциялык кеңештин отурумунда жаздыруу аппаратурасы Апелляциялык кеңештин макулдугу менен гана пайдаланылат.

25. Апелляциялык кеңештин отурумун төрага жетектейт.

Төрага Апелляциялык кеңештин отурумун ачат жана каршы пикирди кароого катышуучу адамдарды, Апелляциялык кеңештин мүчөлөрүн тааныштырат.

26. Маңызы боюнча каршы пикирди же арызды карап чыгууда төрага тарабынан каршы пикирди же арызды жарыялоодон башталат.

Ишти андан ары карап чыгуу, эреже катары төмөнкүдөй ырааттуулукта жүргүзүлөт:

- тараптардын жана Апелляциялык кеңештин мүчөлөрүнүн суроолоруна жоопторду угуу;

- зарыл болгон учурда, эксперттер чыгып сүйлөшөт.

27. Апелляциялык кеңештин отурумунун протоколу Апелляциялык кеңештин катчысы тарабынан жүргүзүлөт.

Отурумдун протоколуна Апелляциялык кеңештин төрагасы жана катчысы кол коет.

28. Зарыл учурда Апелляциялык кеңеш өз чечими менен атайын таанууну талап кылган маселелерди түшүндүрүү үчүн көзкарандысыз эксперттөөнү дайындоого укуктуу. Бул адистерге карап чыгууга берилүүчү материалдар өтүнмө ээси жана каралуучу талаш-тартыштын маңызы жөнүндө маалыматтарды камтыбашы керек.

Көзкарандысыз эксперттөөнү жүргүзүү зарыл болгон билими бар компетенттүү адистерге тапшырылышы керек.

Көзкарандысыз эксперт зарыл учурда Апелляциялык кеңештен кошумча материалдарды суроого укуктуу.

Көзкарандысыз эксперттин корутундусу төмөнкүлөрдү камтышы керек:

- жүргүзүлгөн изилдөөлөргө толук баяндоо;

- жыйынтыгы боюнча чыгарылган корутунду;

- Апелляциялык кеңеш тарабынан берилген суроолорго негизделген жооптор.

Апелляциялык кеңешке корутунду жазуу түрүндө берилет. Көзкарандысыз эксперт корутундуну толук жана так бербеген учурда, Апелляциялык кеңеш кайрадан экспертизаны жүргүзүүнү белгилөөгө укуктуу, аны жүргүзүүгө ошол эле экспертке же башка көзкарандысыз экспертке же эксперттик комиссияга тапшырылат.

VII. Чечимдин күчүнө кириши

29. Апелляциялык кеңештин чечими маңызы боюнча каршы пикирди же арызды карап чыккандан кийин Апелляциялык кеңештин мүчөлөрүнүн кеңешүүсүнүн жыйынтыгы боюнча кабыл алынат.

Чечим Апелляциялык кеңештин катышуучу мүчөлөрүнүн жалпы санынын жөнөкөй көпчүлүк добушу менен кабыл алынат. Добуштар тең болгон учурда, Апелляциялык кеңештин төрагасынын добушу чечүүчү болуп эсептелет.

Апелляциялык кеңеш тарабынан кабыл алынган чечимдин корутундусун каршы пикирди же арызды карап чыгууга катышкан тарапка төрага жарыялайт.

30. Апелляциялык кеңештин кайсы мүчөсүнүн болбосун өзгөчө пикири болсо, ал чечимге тиркелет.

31. Апелляциялык кеңештин чечими жазуу түрүндө баяндалат, төрага жана талаш-тартыштарды карап чыгууга катышкан Апелляциялык кеңештин бардык мүчөлөрү тарабынан кол коюлат.

Ушул Эрежелердин II бөлүмүндө каралган каршы пикирди же арызды карап чыгуунун жыйынтыгы боюнча каршы пикирди же арызды канааттандыруу, жарым-жартылай канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө чечим чыгарылат.

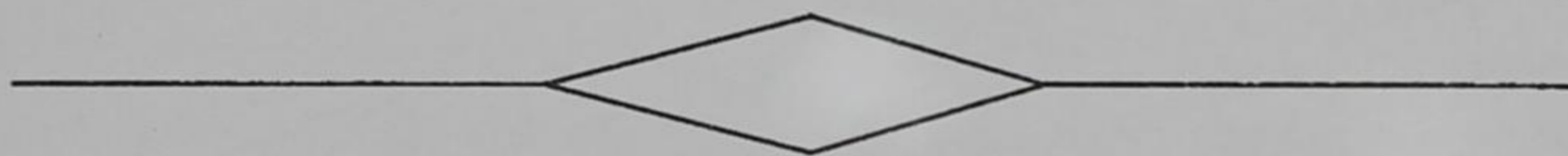
32. Апелляциялык кеңештин атынан жүйөлүү чечим түзүлөт жана каршы пикирди же арызды берген жакка жөнөтүлөт, ал эми коргоо документи же каттоо талаш-тартышка түшкөн учурда – чечим чыгарылган күндөн тартып бир айдын ичинде коргоо документинин ээсине жөнөтүлөт.

33. Апелляциялык кеңештин чечими аны кабыл алган күндөн тартып күчүнө кирет.

34. Күчүнө кирген Апелляциялык кеңештин чечими кайра пайда болгон кырдаал боюнча кайра каралышы мүмкүн.

Кайра пайда болгон кырдаал боюнча чечимди кайра карап чыгуу үчүн негиз болуп иш үчүн Апелляциялык кеңешке белгилүү болбогон маанилүү кырдаал эсептелет.

35. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурда Апелляциялык кеңештин чечими менен макул болбосо, каршы пикирди билдирген тарап чечимди кабыл алган учурдан тартып, алты айдын ичинде сотко даттанууга укугу бар.

КЫРГЫЗПАТЕНТТИН КАБАРЛАРЫ:
ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН
МАСЕЛЕЛЕРИ

Илимий-практикалык журнал

№ 1, 2011

Чыгышына жооптуу:	М. А. Ааматов
Компьютердик калыпка салган:	Н. Н. Рымбекова
Которгондор:	З. Т. Исакова С. К. Кубатова
Графикалык дизайндын автору:	А. Кунакунов

Журналдын оригинал макети Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы тарабынан даярдалды. Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматынын Полиграфия бөлүмүндө басылды.

Терүүгө берилди 01.08.2011
Өлчөмү 70 × 108 1/16
Кагазы Херох Business
Заказ № 460
Нускасы 53

Басууга кол коюлду 02.09.2011-ж.
Басылды 05.09.2011-ж.
Басма көлөмү 10.5 э.б.т.
Баасы эркин белгиленет

Редакциянын дареги: 720021, Бишкек ш., Москва көчөсү 62,
Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик интеллектуалдык менчик кызматы
тел.: 68-08-19, 68-16-98, 68-16-41, 68-19-13